DE CAMPANIS COMMENTARIVS

A Fr. ANGELO. ROCCHA EPISCOPO. TAGASTENSI,
Et Apostolici Sacrarij Præfecto Elucubratus,

AD. SANCTAM. ECCLESIAM CATHOLICAM DIRECTVS,

In quo multa non minus admiratione, ac scitu digna, quàm lectu iucunda, in Ecclesia Dei reperiri narratur

Iuxta diuersa Quæsita, quæ in pagina quinta videre licet.

ROMAE,
Apud Guillelmum Facciottum.

Superiorum permissu

Anno Domini
M. DC. XII.

AD SANCTAM · ECCLESIAM CATHOLICAM

AVCTOR COMMENTARII.

OCCASIONE sese mihi olim oblata ex casu quodam in Sacra Congregatione Rituum examinando, hunc de Campanis Commentarium animi causa elucubrandũ suscepi; nunc autem Ecclesiasticorum Virorum, & omnium Christi Fidelium commoditati, & vtilitati in lucem edendum curaui. Quamuis enim nomen Campanæ omnibus cuiuscumq. Nationis, ac Linguæ vulgariter notum, parum nobis polliceri videatur; ipsa tamen Campana plus (vt aiunt) in recessu, quàm in fronte promittit,ac denique præstat,quippe quæ multa non minus admiratione, ac sci-

tu digna, quàm lectu iucunda, in se comprehendit, non quidem vulgariter cognita, sed paucioribus, ac studiosis tantum nota, sicut Commentarium hunc legenti planum profectò fiet. Qui ergo hæc scire cupit, legere ne grauetur: Eum namque legisse fortasse non pœnitebit, si patienter leget, materia ipsa, de qua loquimur, patientiam postulante, necnon solatium præter vulgi, & aliorum hominum non paucorum expectationem, tandem aliquando capiendum pollicente.

QVAESITA IN COMMENTARIO EXPLICANDA.

De

INDEX AVCTORVM QVI IN COMMENTARIO CITANTVR.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Magistro Sacri Palatij Apostolici.

Imprimatur. Fr. Thomas Pallauicinus Magister, & Reuerendissimi P. F. Ludouici Ystella Sacri Palatij Apost. Magistri Socius, Ordinis Prædicatorum.

DE CAMPANIS
COMMENTARIVS
A F. ANGELO . ROCCA . CAMERTE
EPISCOPO . TAGASTENSI
ET . APOSTOLICI . SACRARII . PRAEFECTO
ELVCVBRATVS.

DE . CAMPANARVM . INVENTIONE aut antiquitate . Cap. I.

DE Campanis nos verba facturi, occaſione ſeſe iam nobis oblata in ſacra Rituum Congregatione, ordine Naturæ ſeruato, De Campanarum inuentione ſermonem primo loco habebimus.

Campanæ in toto orbe Chriſtiano adhibentur, præſertim verò in Eccleſijs, & Monaſterijs quibuſcumque, necnon alijs in locis, in quibus Hominum cœtus, aut conuentus ad aliquam rem præſtãdam à Chriſti Fidelibus celebrari ſolet. Nam Infideles, veluti Turcæ præſertim ſunt, Campanis non

Hieronymus Magius Epiſto. Dedicat. & pag. 43.

vtuntur, ſicut etiam Hieronymus Magius, qui captiuus manſit apud Turcas, teſtatum reliquit in ſuo de Tintinnabulis libello, quē, vt ipſe ait, in Turcico ergaſtulo conſcripſit. Immo, vt in Chronicis, & Hiſtorijs Turcarum legitur; Conſtantinopoli, tam potentiæ, quàm diuitiarum ſplendore clariſſima, & antiqua Chriſtianorum Imperatorum ſede, capta; Campanæ omnes bombardarum vſui (teſte Magio) fuerunt deſtinatæ, etiamſi Campanarum vſus ad homines procul per Vrbem diſſitos in vnum ſtatim congregandos, necnon ad ſingulas diei, noctiſq. horas indicandas vtiliſſimus exiſtat. Quamuis enim in Turcarum Templis, quæ Meſchitæ dicuntur, altiſſimæ Turres conſtructæ reperiantur, quæ Turres Campanariæ Chriſtianorum eſſe videntur, in ipſis tamen Turribus Campanæ non ſunt; ſed ex earumdem Turrium faſtigijs, vel ſummitatibus quidam mercede conducti, ſtatis diei, ac noctis horis, magna & ſonora quidem voce inclamantes ad Templa, ſiue Meſchitas, homines conuocare ſolent. Græci etiam apud Turcas degentes, quippe qui Turcico Imperio ſubiecti ſunt, Campanis carere iubentur,

Meſchitæ quid.

Campanarumq. loco, Tabula quadam lignea, malleis duobus ligneis praenotata; quam Symandrum, vel Synandrum ab hominum Cœtu conuocando dictum appellant; & Ferrea item lamina cum ferreo malleolo concinnata, quam Ἁγιοσίδηρον, Hagiosiderum, hoc est, sanctum ferrum, vocant, vtuntur, dum nonnulli tamquam Campanarij ante fores Templi in edito loco Populum ad Tēplum conuocant; vt Hieronymus Magius dicto in libello scriptum reliquit. Campanarum autem vsum à Turcis vetitum esse Græcis, constat eò, quòd Campanarum sonus nimiam securitatem, & auctoritatem præseferat, & valde ad coniuratorum, aut seditiosorum animos, quamuis longè, latèq. dispersos, contra Turcam de improuiso congregandos existat idoneus. Turcæ verò, ceteriq. Infideles Campanis non vtuntur, vel dictam ob causam, vel ob hanc fortasse, ne scilicet, Christianis extra eorumdem Imperium degentibus adsimiles in hoc saltem ritu esse videantur, etsi, vt infra diffusè dicemus, Campanæ apud Ethnicos erant olim in vsu frequenti. Hinc Saladinus Aegyptius, vel Sultanus, id est Aegypti Rex, vel Prin-

Hagiosiderum, id est sanctum ferrum.

Hiero. Mag. cap. 15. de Tintinnabulis.

ceps, capta Hierosolyma, Ciuitatem hanc ingressus, Campanas è Turribus deiecit, mox Basilicas omnes, præter Salomonis Téplum, prophanauit: ipsumq. priusquam ingrederetur, aqua rosacea lauisse fertur. Hæc ex Platina in Vrbano III. & Simonetta lib. 5. post Epistolam 81. in Persecutione Vrbani III. cap. 82. Et Genebrardo in Chronicis circa Annum Domini M.C. LXXXVII. Turcarum exemplum imitantur Hæretici, vt etiam hac in re Stephanus Durantus in primo de Ritibus Ecclesiæ Catholicæ ait hisce verbis: *Sanè Huguenoti (vel Hugonistæ) & ceteri huius sæculi Hæretici, Campanis bellum indixerunt: Eas enim frangunt, & comminuunt, Saracenos imitantes*, qui, *vt Platina in Vrbano III. scripsit, capta Hierosolyma, Campanas in primis è sacris Turribus deiecerunt*. Hæc Durantus. Cornelius Schultingius in Hierarchica Anacrisi contra Caluinistarum Ecclesiasticam Politiam pro Eupolitia Apostolica, & Canonica, in Synodis Caluinistarum, compulsationes Campanarum tempore sepulturæ Defunctorum prohibitas omnino fuisse scribit. Turcæ quoque, Auctore Cuspiniano, de Religione Turca-

Plat. Simon. & Genebrardus in Chronic. lib. 4. A. D. 1187.

Dur. lib. 1. cap. 22.

Cornelius Schulting. lib. 9. nu. 47. & lib. 12. nu. 47.

rum, vſum Campanarum nequaquam admittunt; Illisq. etiam ipſis Chriſtianis, qui ſub ditione eorum viuunt, prohibent. Hæc item Durantus. Quæ profectò, cum ita ſint, Hæretici, ac Turcæ magnam ſimilitudinem, & conuenientiam habent cum Dæmonibus, qui ſonitum Campanarum tantopere abhorrent, vt infra item dicetur. In ſolo igitur Orbe Chriſtiano Campanæ adhibentur; Quiſnam verò in Eccleſia ſancta Dei Campanæ fuerit inuentor, non ſatis conſtat, cum hac in re diuerſi diuerſa ſentiant. Polydorus Virgilius in libro de Inuentoribus rerum ſexto, huius generis inuentum Sabiniano adſcribit ita dicens: *Quòd Tintinnabulorum (hoc eſt, Campanarum) ſono Populus inuitatur, vocaturq. ad ſacra audienda ſtatis diei horis, Sabiniani, qui Gregorio ſucceßit, hoc decretum eſt*. Hucuſque Polydorus. Hoc item alij de Sabiniano affirmarunt, quorum è numero fuerunt Franciſcus Petrarcha, & alij. Nouiſſimè autem Onuphrius Panuinius in Epitome Summorum Pontificum ita inquit de Sabiniano: *Hic Papa Campanarum vſum inuenit, iußitq. vt ad horas Canonicas, & Miſſarum ſacrificia pulſarentur in Eccleſia*. Hæc Panuinius.

Cap. 11.

Hæretici, ac Turcæ Dæmonibus adſimiles.

Polyd. Virg. lib. 6. c. 12.

Onuphrius Panuinius.

Sabinian. Anno Dñi 606.

Quamuis verò huius generis inuentum Sabiniano tribuatur ab ijs, quos modo recensuimus; huic tamen sententiæ, aut opinioni aduersantur verba sancti Hieronymi, quem ante Sabinianum ducentos circiter annos floruisse constat. Is enim in Regula Monacharum cap. 33. dum loquitur de Matutino, & de modo recitandi officium diuinum, facit mentionem de sonitu Campanæ in nocte hisce verbis: *Ad matutinas excubias, media nox vos preparet. Nullam ex vobis dormientem reperiat Campanilis sonitus.* Hæc S. Hieronymus, qui in capite trigesimo nono eiusdem Regulæ, postquam verba fecit de Horis Vespertinis, de sonitu Campanulæ, sorores ad Ecclesiam post cœnam vocantis, loquitur hunc in modum: *Post peractam cœnam, vel si omittitur, post aliquam horulam iuxta exigentiam temporis ad Ecclesiam Sorores Campanula vocet; vbi vel de Sanctorum gestis, vel de alijs mirabilibus Dei lectio deuota dicatur.* Ex his profectò locis vsum Campanæ pro Sanctimonialibus in vnum ad Ecclesiam conuocandis tempore sancti Hieronymi ante Sabiniani tempora fuisse apertè constat. Propterea censendum videtur, sententiam probabiliorem

S.Hiero. An. Dñi 422.

Tom. 9. pag. 628.

Anno Dñi CCCC.

S. Hierony. cap. 39. pag. 632.

esse illorum, qui Campanæ inuentum (quantum ad Ecclesiasticum vsum) Paulino Sancto, & Episcopo Nolano adscribunt. Paulinus enim Sanctorum Augustini, & Hieronymi coætaneus fuit, sicut Epistolæ inuicem scriptæ id ita esse testantur: immo, vt ait Trithemius, S. Augustini Discipulus fuit. Adde etiam, quòd Campanæ, à Nola ex præcipuis Campaniæ Vrbibus vna, cuius Episcopus fuit sanctus Paulinus, Nolæ iam dictæ sunt; & à Campania ipsa, Italiæ Prouincia, Campanæ item ab omnibus præsens in tempus vocitantur. Nam sanctus Paulinus, Episcopus Nolanus, Campanæ vsum primus in suam Ecclesiam inuexisse creditur, atque id ita esse vulgaris, aut communior docet opinió, quasi priori sæculo dictus Campanæ vsus fuerit ignotus, vel potius in Ecclesijs ad ea vsque tempora non receptus. Priscis namque seculis etiam apud Ethnicos Campanæ in varios vsus adhibitæ inueniebantur, sed sub alijs nuncupatæ nominibus, quæ infra suo loco explicabuntur. Paulino igitur nonnisi quantum ad vsum Ecclesiasticum Campanæ inuentum adscribendum censetur. Sed quamuis Campanæ vsus à

Paulinus inuentor vsus Campanæ in Ecclesijs.

Campanæ vsus in Ecclesia primus auctor quisnā fuerit.

Campanarum vsus varij, & nomina varia. Vide cap. 2. 3. & 11.

ſancto Paulino Epiſcopo Nolano in Eccleſiam fuerit introductus, ſacra tamen Ligna pro Campanis adhibita, poſt quadringentos circiter annos pulſari quoque ſolebant, vt videre eſt in ſecundo Concilio Nicæno, actione quarta, in qua ex Libello illi oblato de miraculis ſancti Anaſtaſij Martyris, hæc de pulſatione Lignorum leguntur: *Cum ſanctæ Ciuitati Reliquiæ ſacræ appropinquaſſent, omnibus ea res fuit declarata, & ſignificata. Itaque lætitia magna perfuſi omnes, ſurgentes ſubitò, Lignaq. ſacra pulſantes inuicem, obuiam facti ſunt in veneranda Virginis Deiparæ Aede, quæ appellatur Noua. Illinc cum Cruce, & ſupplicatione egreßi, læti, & gaudentes cum gratiarum actione ſacris Reliquijs occurrerunt.* Hæc dicto in Concilio. Theodoretus item Epiſcopus Cyrenſis, qui floruit circa Annum Dom. CD.L. mentionem facit de Tintinnabulis in libro 4. Hæreticarum Fabularum in capite de Meletianis, in Aegypto hæreticis in hæc verba: *Ea ratione, tamquam liberi, & ſui iuris Meletiani, illa quoque ridicula excogitauerunt, interdiu quidem corpus aqua mundare, cum plauſu autem manuum, & quadam ſaltatione hymnos concinere, & multa tintinnabula funi*

Ann.Dom. 787. To. 3. Cōciliorum

Concil.Nic. 2.Act.4. Baron.To.1.A. Dom.58.

Theod.li.4.

appensa mouere, & alia his similia. Qua de causa magnus ille Athanasius perpetuò cum eis bellum gessit. Hæc Theodoretus de Tintinnabulis, vel Campanis Meletianorum, contra quos pugnauit Sanctus Athanasius, qui floruit circa Annum Domini CCC.LX. Adde interea, quòd etiam Sancti Hieronymi temporibus alio item signo Christiani ad Ecclesiam conuocabantur, hoc est, ad Synaxim, vel ad Collectam inuitabantur, quæ sanè Collecta collectionem plerumque, aut Conuentum, seu Aggregationem hominum significat in Veteri, ac Nouo Testamento, vt etiam Patres interpretantur. A Populi enim collectione, necnon à collectore Sacerdote, qui tamquam ad Dominum pro Populo fungens Legatione, omnium petitiones compendiosa breuitate colligit, atque concludit. Oratio iam dici consueuit Collecta; quæ etiam Eleemosynam, in Conuentu, aut Aggregatione Christianorum pro pauperum alimentis collectam, significabat. De Collecta igitur pro Conuentu, aut Aggregatione Sororum Monialium in vnum ad orandum sumpta, ceteris Collectæ significationibus prætermissis, loquitur sanctus Hieronymus in Epistola ad

Leuit. 23. Numer. 16. Deut. lib. 2. Paralip. c. 7. Hæbr. 10.

S. Hierony. Epist. 27. to. 1.

Eustochium Virginem, siue in Epitaphio Paulæ Matris eius, hunc in modum: *Post* ALLELVIA *cantatum, (quo signo vocabantur ad Collectam) nulli residere licitum erat: Sed prima, seu inter primas veniens, ceterarum opperiebatur* (hoc est, expectabat) *aduentum, pudore, & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore.*

Anno ante Christum natum 80.

Lucianus to. 2. in Balneo Anno Dom. C.

Quòd autem ante Christi Domini, Saluatoris nostri, aduentum in carne, vsus Campanarum fuerit, Scriptores diuersi planum profectò faciunt, quorum è numero est Lucianus Samosatenus, qui vixit circa Annum Domini centesimum. Is enim dum Hippiæ Balneum describit, & miris laudibus commendat, de duobus Horologijs dictum Balneum exornantibus, vno per Solem, altero per aquam & sonitum, mentionem facit in hanc verborum formam: *Quin etiam horarum geminis indicijs idem Balneum exornauit; vno per aquam & sonitum, altero per Solem.* Huius generis Horologium per aquam, & sonitum vidi ego Romæ ab Attilio Parisio vtriusque Iuris consulto excogitatum, & fabricatum, Clementiq. VIII. Pontifici Maximo dono datum (quod Hydrologium dicitur) vnica

Horologium

Hydrologiũ

tantum rota, & vno tantum pondere ſeſe de-uoluens, horarumq. numerum demonſtrat Campanæ ſonitu: Illi autem Balneo Hippiæ, (qui floruit circa tempora Luciani, vt infra videre licet) non abſimile in libello de Tintinnabulis Hieronymi Magij graphicè delineatum repræſentatur.

Lucianus to.2.Hipp.

De Tintinnabulis, vel Campanis, quæ item Aera, Pelues, & Lebetes vocitabantur, vt infra ſuo loco fuſius videre eſt; mentionem fecerunt, Tibullus, & Ouidius, qui circiter Annos 14. ante Chriſtum natum; Quintilianus, Iuuenalis, & Martialis circa Annos centum poſt Chriſtum natum vixerunt. Tintinnabula tempore Auguſti Imperatoris in vſu fuiſſe oſtendit Suetonius in eiuſdem Imperatoris Vita hiſce verbis: *Cum dedicatam* (inquit) *in Capitolio Aedem Tonanti Ioui aſsiduè frequentaret, Auguſtus ſomniauit queri Capitolinum Iouem cultores ſibi abduci, ſeq. reſpondiſſe, Tonantem pro Ianitore ei appoſitum. Ideoq. mox Tintinnabulis faſtigium Aedis redimiuit, quod ea ferè ianuis dependebant.* Dio quoque rem eamdem ita refert: *Auguſtus, orto die, Tintinnabulum Ioui Tonanti appendit: his enim Tintinnabulis Bannitores nocturni vtuntur, vt ſiquid*

Ann. 14. ante Chriſtum natum.

Ann. C. poſt Chriſtum natum.

Sueton. in Auguſto.

Vide Dionem lib. 54.

vſus ſit, ſignificare poſſint. Hæc Dio, & Suetonius de Auguſto, qui quinquaginta & ſex annos vixit in Imperio, & in eiuſdem Imperij anno quadrageſimo ſecundo ineunte natus eſt Rex Regum, & Dominus dominantium, Saluator noſter Chriſtus Ieſus. Strabo Geographus, & Hiſtoricus de Tintinnabulis maioribus in varios rerum vſus adhibitis loquens, rem quamdam ſatis feſtiuam, & auditu dignam in Iaſſo, Cariæ Inſula, factam refert de quodam Citharædo, & Surdaſtro, dum Tintinnabulum homines ad mercatum inuitaret. Strabo igitur in quartodecimo Geographiæ libro ita inquit: *Cum Citharædus quidam artem oſtentaret, audirentq. eum Iaſſij omnes; quàm primùm Tintinnabulum increpuit vendendorum piſcium ſignum, illi omnes, relicto Citharædo, ad piſces dilapſi ſunt, præter vnum Surdaſtrum. Citharædus itaque propius ad illum accedens, ò homo (inquit) gratias tibi ingentes habeo, cum propter Muſicæ ſtudium, tum propter honorem erga me. Nam cęteri quàm primum Tintinnabulum increpuit, omnes abierunt. Ille, quid ais, inquit; num iam Tintinnabulum ſonuit? Qui cum affirmaret; At tibi bene ſit, inquit; & ſurgens ipſe etiam digreſſus eſt.* Hæc Strabo, qui flo-

Strabo lib. 14. Geograph.

floruit circa quartumdecimum annum ante Christum natum. De Tintinnabulo maiori mentionem item facit Polybius Historicus Græcus, qui vixit ante Christum ducentos, & amplius annos. Quamuis autem Ecclesiasticus, vel sacer Campanæ maioris vsus (non eius inuentum) Sancto Paulino, Episcopo Nolano, adscribatur; prophanus tamen vsus ante Christum natum multis annorum centurijs cœpisse censetur: talis enim Campanæ vsus non solum ad homines in mercatum conuocandos, vt ex Strabone de piscium venditione cognouimus; verum etiam in Thermis, & in alijs Vrbium locis ad varia olim munia apud Ethnicos, vel Gentiles fuit receptus, vt infra suo loco explicabimus, dum de multiplici Campanæ vsu sermonem habebimus. Quisnam verò inter eos fuerit Campanæ inuentor, omnino ignoratur, vt ait Polydorus Virgilius, qui in tertio de Inuentoribus rerum libro cap. 8. multa cum vetera, tum noua recenset inuenta, quorum Inuentores ignorari affirmat, & inter illa multa mentionem facit de Tormento illo æneo, quod Bombardam vocant; de Organo, De Horologio, & de Campana, cu-

Anno 14. ante Christum natum Strabo.

Polybius ante Christum natum 225. Ann.

Cap. 3. & 11.

Polyd. Virg. lib. 3. c. 8.

Bombarda Organum Horologiũ & Campana

ius tamen Campanæ inuentum antiquissimum esse constat: nam Moysis temporibus aliquem illius vsum fuisse ostendit Iosephus in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro, in cuius capite octauo sermonem habet de Tintinnabulis; & in capite vndecimo de Tuba, & de Campanula, necnon de Buccina cornu scilicet recuruo, tubæ instar inflari solito, & in sacrificijs adhiberi consueto, *cuius os tantum* (inquit Iosephus) *patebat quantum ad inflandum sufficeret, desinebatq. in extremitatem Campanulæ similem, quemadmodum Tuba*. Hæc Iosephus, qui dum loquitur de Buccinis, quibus apud Hebræos Plebs ad concionem vocabatur, Principes ad consultandum de Republica exciebantur, vniuersus Populus conuocabatur, & Castra mouebantur, mentionem facit de Campanula, quæ Græce dicitur κώδων: Iosephus enim etsi Hebræus, Græca tamen lingua Iudaicas antiquitates conscripsit, vt alijs Nationibus res Hebraicas promulgaret. Hæc de Campanæ Inuentore atque antiquitate. Si autem Campanæ Inuentorem minus attigimus, id profectò in causa fuit, vt etiam de se Polydorus affirmat, quòd maluerimus paucis verbis certa

Iosephus lib. 3. Antiq. c. 8. & c. 11.

tra-

tradere, quàm incerta perſequi multis. Nunc reliquum eſt, vt rem ſecundo loco poſitam, hoc eſt, Campanarum nomenclaturam aggrediamur.

DE CAMPANARVM Nominibus. Cap. II.

CAMPANARVM diuerſa ſunt nomina ob diuerſas quidem cauſas, quas in ijſdem nominibus recenſendis diligenter, quoad fieri à nobis poterit, explicare conabimur. Nomina verò, vt in Hieronymi Magij Libello videre licet, ſunt hæc:

Hiero. Mag. cap. 1. de Tintinnab.

Tintinnabulum	*Aeramentum*
Petaſus	*Squilla*
Codon	*Crotalum*
Nola	*Signum*
Lebes	*Cloca*
Aes	*Campana*

Tintinnabulum

Inter tot diuerſa Campanarum nomina Tintinnabulum primo loco ſeſe nobis offert explicandum, tamquam huius generis nomen magis antiquum, vt vidimus; & Campanæ

ſo-

ſonitum, quem tinnitum vocant, perbellè repræſentans, ac proprijſſimè quidem. Tinnitus enim eſt proprius metalli ſonitus. Hinc Plinius in vndecimo naturalis Hiſtoriæ libro de Tintinnabuli proprietate, & metalli ſonitu ita inquit: *Apes gaudent plauſu, atque tinnitu æris, eoque conuocantur*. Tintinnabulum igitur eſt æneum inſtrumentum, quo ad Thermas, vel Balnea, loca aquas habentia, aut ſponte Naturæ calentes, aut fornace calefactas, ſudandi, lauandiuè vſibus deputata, Populus hora lauandi antiquitus conuocari ſolebat: Turri enim, vel alicui loco edito imponebatur, vt eius tinnitus procul audiretur, ac perciperetur, iuxta illud Plinij in trigeſimo ſexto eiuſdem Hiſtoriæ libro dicentis: *Pyramides ita faſtigiatæ, vt in ſummo orbis æneus, & Petaſus vnus omnibus ſit impoſitus, ex quo pendeant excepta catenis Tintinnabula, quæ vento agitata longè ſonitus referrent, vt Dodonæ olim factum*. Hæc Plinius. Eſt autem Tintinnabulum nomen factitium, à ſonitu, vel tinnitu, quem edit dum pulſatur, ita vocitatum. Illud verò, *Bulum*, in voce, *Tintinnabulum*, nihil omninò ſignificat, ſed eſt quædam vocabuli productio, vt

Plin. lib. 11. capit. 20. Virg. lib. 4. Georgicorũ, & Varro lib. 3.

Plin. lib. 36. cap. 13.

Tintinnabulum vnde dicatur.

ait

ait Hieronymus Magius, vel desinentia, vt videre est in dictione, *Prostibulo, Incitabulo, Mendicabulo, Vocabulo, Mandibula*, & in ceteris huius generis vocum desinentijs, quas in ipsis vocibus nihil significare constat. Nam sicut à voce Bouis Boatus, & à voce Ouis *Belatus*, vel *Balatus* dicuntur, aut formantur, ita à sonitu Campanæ illo, *Tin, Tin*, dum pulsata tintinnire, siue tintinnare auditur, Tintinnabuli nomen Campana sibi sortita olim fuit: Tinnitus enim propriè de metallis dicitur: Tinnit namque aurum, argentum, æs, ferrum, stannum, orichalcum, & cetera huiusmodi. Hinc locus ille, quem in Aulis Principum vulgo *Tinnellum*, prandio scilicet, ac cœnæ Aulicorum destinatum, vocant, à Tintinnabuli forsan tinnitu nomen sibi sortitus est, quasi *Tintinnellum*, media syllaba per syncopem detracta dicatur, vt Aldo iuniori, viro sanè politioribus litteris, & ingenij perspicacitate ornato, placet. Huius vero generis tinnitum, pluribus rebus, aut vsibus deseruientem, in vtriusque sexus Monasterijs obseruatum esse constat.

Aldi Iunioris opinio.

Petasus.

PETASVS item ab antiquis pro Campana

Petasus

ſiue pro maiori Tintinnabulo ſumi conſueuit, & à galeri, vel pilei latioris forma, & ſimilitudine ita nuncupatus fuit. De hoc ipſo Campanæ nomine mentionem facit Plinius in loco nuper laudato, aut citato.

Codon.

CODON κώδων, vox Græca eſt, & à Græcis pro Tintinnabulo vſurpata, & ab hac voce tractum eſt verbum Codonizo, κωδωνίζω, quod eſt tinnire, aut crepitaculum ſonare. Propterea Hieronymus Magius ait: *Codones dicuntur eo, quòd dum mouentur, ſonum, & quaſi cantum edere ſolent, Græca* (inquit) *vt par eſt, Etymologia, teſtantur Ioannes Grammaticus in libros Ariſtotelis de Anima, & Suidas in Lexico ſuo, ſiue collectaneis; vel potius à forma, & ſimilitudine capitum plantæ Papaueris, quæ Codonum voce à Græcis ſignificantur, Codones dici Tintinnabula, aliquis non ſine ratione fortaſſe contendet.* Hæc Magius.

Hier. Mag. c. 1. de Tint.

Ió. Gramm.

Suidas.

Nola.

NOLAE quoque nomine, Cãpana olim vocitabatur; ſed cur ita diceretur, non ſatis cõſtat, etiam ſi nonnulli Campanam dictã fuiſſe Nolam crediderint à Nola Ciuitate Campaniæ mediterranea, cuius Epiſcopus fuit Pau-

linus

linus, qui primus vſum Campanæ in Eccleſiam ſuam, vti iam diximus, inuexiſſe creditur. Sed huius generis Etymologia, ſiue Nolæ origo eſſe non poteſt: Nam ante Paulinum Epiſcopum Nolanum, de Nola pro Campana mentionem fecit in Oratorijs Inſtitutionibus Fabius Quintilianus, qui Domitiani Imperatoris ætate circa Annum Domini nonageſimum floruit. Is enim in capite vltimo libri octaui affert in medium tritum illud, & antiquum Prouerbium: *Nola in cubiculo*. Quam rem prouerbialem pro Campana prouerbialiter ſumpta intelligendam eſſe cenſet Cælius Rhodiginus hiſce verbis: *Coniectura ducor eſſe hoc prolatum in garrulum, deſidentem dies totos domi, & nugali verborum futilium importunitate, & copia exundanti, de tinniente, vt obſtrepera loquacitate, vti pica, verboſiore obſurdeſcerent aures, ac veluti Tintinnabulo conuulnerarentur. Vel (quod magis arridet) eos intelligamus, qui domi quidem, & in cubiculo, vbi ſilentij eſſe vſum, Varro ſcribit, fluenta verborum promunt; in foro autem, vbi ciuili eloquentia gloriam ſibi comparant viri præſtantes, vt teſtis comprobat Homerus, aut in Senatu, altero ingeniorum theatro, penitus conſileſcunt,*

Pag. 13.

Quintil. lib. 8. cap. vltimo.

Prouerb. de Nola.

Cæl. Rhod. lib. 19. cap. xi. antiqu. lect.

ſiuntq. (quod Græci dicunt) etiam piſcibus magis muti. Nolam ſiquidem pro Campana dici obſeruauimus. Hæc Rhodiginus. Nolæ igitur nomen pro Campana etiam ante Paulinum Epiſcopum Nolanum annos circiter trecentos vſurpatum fuit. Adde etiam pro maiori antiquitate hac in re comprobanda, quòd quamuis Paulinus vſum Campanæ in Eccleſiam ſuam primus inuexiſſe credatur, Gennadius tamen in additamento ad Sancti Hieronymi librum de Viris illuſtribus, de Paulino loquens; nihil tale (vt rectè ait Magius) de ipſo refert; quippe qui Nolæ, pro Campana ſumptæ, vſum, & nomen ante Paulinum fuiſſe non ignorabat. Turris autem illa, cui Campanæ imponuntur, & Campanile à Campana deductum italicè vocitatur; Nolariũ (quod campanile vulgò in Italia vocitatur) à Nola ſumpta pro Campana deriuatum, dicebatur, vt ex Inſcriptione marmore inciſa tẽpore Vrbani IV. Anno Dom. 1262. conſtat. Id quod videre licet in pauimento Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Oppidi Marini Columnenſium non procul ab Vrbe Roma. Inſcriptio legitur in hanc verborum formam:

Magius.cap. 1. de Tintin.

IN . NOMINE . DOMINI . AMEN .
ANN . DOM . M . CC . LXII .
ANNO . VERO . PONTIFICATVS . DOM .
VRBANI . IV . PAPAE
OPVS . HOC . NOLARII .

Ateste vetustissimo, & nobilissimo Patauinæ Diœcesis Municipio in Campanili maioris Ecclesiæ ad partem exteriorem, Cœmeterium versus hæc marmore incisa leguntur:

ANNO . DOM. M. CC. LI. INDICT. NONA
DE . MENSE . MAII . DESTRVCTVM . FVIT
NOLARE . QVOD . HIC . ERAT . IVSSV
ECCELINI . DE . ROMANO
IN . M . CC . LXXXXV . INDICT . OCTAVA
DIE . XII . APRILIS . COEPTVM . FVIT
REHÆDIFICARI . PER . COMMVNE
ESTENSE .

Lebes.

LEBES, vas æneum est, in quo igni apponitur aliquid, vt ebulliat. Quoniam verò Lebetes, vel Lebeta ex ære fiunt sicut etiam Campanæ, & quamdam Campanarum formam satis bellè repræsentare videntur, hisce de causis Campana Lebetis nomen vulgò interdum sibi sortita inuenitur: immò ab ære Dodonæo, ære optimo, Lebeta, vt infra videre licet, Dodonæa dicta fuerunt.

AES

Aes.

AES Dodonæũ quatenus valde resonans, pro Campana vsurpatum fuit; Dictum est autem Aes Dodonæum à Dodona Ciuitate in Chaonia Epiri Regione, iuxta quam propinquum erat nemus Ioui sacrum. Hinc Iuppiter Dodonæus. Propterea Virgilius Lebetes, vel Lebeta Dodonæa ab ære optimo, ceu Corinthio tamquam præstantissima ita nominauit. Ausonius autem Aes, vel Ahenum Dodonæum, prouerbialiter dictum sumens, ad Prouerbium; quod in homines garrulos, vel iusto loquaciores dici consueuit, alludit in hæc verba:

Virg. lib.3. Aeneidos

Decius Ausonius.

Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni.

Aes enim Dodonæum, prouerbialiter sumptum per translationem, aut per allusionem ad hominem garrulum dicitur, quasi tintinnabuli quoddam genus die, noctuq. continuò crepitans. Aes igitur Dodonæũ absolutè, ac propriè sumptum pro Campana vsurpatum fuit.

Aeramentum.

AERAMENTVM ab ære deriuatum, quod est ex ære fusum, veluti est Ferramentum ex ferro factum. Campanæ namque va-

ria ſibi ſortitæ ſunt nomina iuxta varias earũ formas, aut ſonum, & iuxta varias hominum conſiderationes apud diuerſas Nationes.

Squilla.

SQVILLAE ad hanc vſque diem Campanulæ, ſiue paruæ Campanæ in Italia nominantur, vt videre licet apud Stephanum Durantum, & Guillelmum Durandum, & alios. Squillæ vocabulo, pro Campana ſumpto, vſus eſt Franciſcus Petrarcha in ſuis vernaculis cantionibus hiſce verbis:

Steph. Durãtus lib. 1. de Ritibus cap. 22. & Guill. Dur. lib. 1. c. 4.

Petrarcha

E non ſonò poi Squilla.

item

Nè ſenza Squilla ſi comincia aſſalto

item

A Nona, à Veſpro, all'Alba, & alle Squille.

Eodem quoque ipſius Squillæ vocabulo vſi ſunt Dantes Aldigerius, & Ludouicus Arioſtus ſuis in ſcriptis non ſemel. Quænam verò vox illa ſit, nemo explicat, niſi Hieronymus Magius, qui opinatur illam è Gallia eſſe deſumptam: Inde apud noſtrates verbum, *Squillare*, ortum fuiſſe ait. Sed in Dictionarijs Gallicis huius generis vox non inuenitur, & à Viris Gallis, & quidem eruditiſſimis talis vox Gallica eſſe omnino negatur. Quam-

Dantes, & Arioſtus.

Magius c. 1. de Tint.

uis

uis autem apud Latinos Auctores, & quidem antiquos nomen Squillæ pro quodam herbæ, ac piſcis genere inueniatur; quid tamen talis vox pro Campana ſignificet, non ſatis conſtat, niſi verbum *Squillare*, apud Italos pro ſonitu quodam peracuto, à Squilla ipſa, Campanula ſcilicet peracutè ſonante deductum, ſumi ſolere dicamus: Squilla enim talem ſonum edere ſolet.

Crotalum.

CROTALVM item pro Campana ſumebatur apud antiquos; Græcè autem Κρόταλον, Crotalon, quod Latinè Crepitaculum vocitatur, à crepitu dictum. Quare à Columella Crepitaculum nuncupatum fuit; & à Lucretio diminutiui forma Crepitacillum, quod erat ex ære, vel ex ligno, aliavè materia ita concinnatum, vt efficere ſonum valeret, ſiquis manu verſaret. Vnde per metaphoram Crotalus dicebatur ille, qui lingua expeditiore, ac voce ſonanti, ac prope tinnula, quiq. loquacitate ſua neminem non obtundit.

Columella.

Lucretius.

Signum.

SIGNVM item appellatur Campana, vt in libro perantiquo, qui Ordo Romanus nuncupatur, videre licet. Id quod etiam videre

eſt

eſt apud Iuonem parte 4. cap.45. & libro 2. Pannormiæ cap.184. & Burchardum lib.13. cap. 12. necnon Amalarium Fortunatum de Diuinis officijs cap.1. & alios. Iſtuc ipſum legitur in tertia Decreti parte, Diſtinctione prima de Conſecratione, capite quinquageſimo, & ex Concilio Cabilonenſi deſcriptum citatur. Campana verò dicitur Signum: quia ſonitu illius datur ſignum, ſiue indicium faciendi aliquid in Eccleſia, ſiue in alijs locis, in quibus pulſatur Campana.

Ordo Romanus. Iuo.p.4.c.45.& li.2. Pann. c. 184.Burchardus lib. 13. cap.12.

Amalar. de diu. officijs cap.1.

Cloca.

CLOCA etiam Germanico vocabulo appellatur Campana, vt videre eſt in capitulari Karoli Magni, vbi legitur: *Clocæ non ſunt baptizandæ*. Gallicè item Campanæ vocitantur Cloches; & quod ab Italis Campanile vulgò dicitur, à Gallis *Clocher d'Egliſe* appellatur, hoc eſt, Campanarium, vel Campanile, ſiue Campanaria turris Eccleſiæ. Campanula verò Gallicè *Clochette* vocitatur. Hæc ex libro primo Stephani Duranti capite 22. de Ritibus Eccleſiæ, necnon ex Dictionario Petri Canalis Gallicè, & Italicè conſcripto.

Caroli Magni Capitulare.

Campana.

CAMPANA denique à Campania Italiæ Regione, ſicut Nola pro Campana ab ipſa eiuſdem Regionis Nola, Campaniæ Ciuitate, ita vocitata, nomen traxiſſe creditur, præſertim verò propter æs campanum, cui Plinius palmam tribuit, cum ex eo & ollæ, ac lebetes ænei, & Campanæ conflentur: Aes namque Campanum optimum inter omnia æris genera eſſe cenſetur, vt ait Iſidorus in decimo ſexto Etymologiarum, ſiue Originum libro, in quo etiam Campanam ab eadem Regione Italiæ nomen accepiſſe ſcribit. Iſtuc ipſum Ioannes Fungerus in Etymologico trilingui ſcriptum reliquit. Campana igitur ita vocitata nomen ſibi ſortita cenſetur à Campania, vel ab aliqua Ciuitate Campaniæ ſiue ſit Nola, vt alij volunt; vel, vt Magius ait, Temeſa, ſiue Tempſa æris fodinis olim nobilitata. Quare ob æris dicti loci, vt diximus, præſtantiam, æra quaſi per antonomaſiam Temeſæa dicebantur, vt ex libro quinto Faſtorum Ouidij patet dicentis: *Temeſæaq. concrepat æra*. Eamdem item ob cauſam, æris videlicet Campaniæ vim, aut excellentiam, æs Campanum antonomaſticè dicebatur

Iſidorus lib. 16. c. 19. & 24.

Io. Fung. in voce Campana.

Hier. Mag. c. 1. de Tint.

batur

batur. Cum autem Campanæ vocabulum ante Sancti Hieronymi ætatem in antiquis Scriptoribus non reperiatur, eam Gothicam esse vocem, vel ab Artifice Campanarum præcellente, cum frequens Campanarum vsus in Ecclesijs esse cœpisset, Campanam dictam fuisse Magius opinatur: suum tamen hac in re cuique iudicium liberum esse, ait. De Campanarum nominibus hæc dicta sufficiant. Nunc reliquũ est, vt rem tertio loco de multiplici earumdem vsu propositam, nos tãdem aliquando explicandam aggrediamur.

DE. MVLTIPLICI. CAMPANARVM vsu apud Ethnicos. Cap. III.

NOS multiplicem Campanarum vsum explicaturi, prius videbimus, quibus in rebus Ethnici Campanas adhibere consueuerint; Postremo autem loco multiplicem earumdem vsum apud Christianos tàm sæculares, quàm Ecclesiasticos frequentissimum, in medium afferemus, & omnia ad eum pertinentia singulatim explanabimus, cunctis rebus diligenter distinctis. Vsum

autem Ethnicorum in Campanis conſtitutum breuiter deſcribemus, quippe qui Chriſtianorum in primis Ritus explicandi cauſa, præſertim verò Eccleſiaſticórum, noſtrum de Campanis Commentarium conſcribendum ſuſcepimus, occaſione ſeſe nobis, vti iam initio diximus, oblata in Sacra Rituum Congregatione.

De Campanarum vſu apud Ethnicos.

AD varia olim munia Ethnici, hoc eſt Gentiles, tinnitu, vel ſonitu Campanarum vti ſolebant.

Campanæ pro Thermarum vſu.

TIntinnabuli ſonitu, quod hodie Campana dicitur; Romanos antiquos Populum in Thermas ſtatis horis, vel aduocari; vel ex illis dimitti ſolere conſtat. Propterea Martialis de ſonitu æris, hoc eſt, Tintinnabuli, ſeu Campanæ hunc ait in modum:

Martialis.

Redde pilam; ſonat æs Thermarum, Ludere pergis?
Virgine vis ſola lotus abire domum?

Ex hiſce verbis Martialis colligimus per Cã-

panam monitum fuisse illum, qui in Gymnasio pila exercetur, vt si lauari velit, sonante Campana, properet ad Thermas; sin secus, paulò post nullum lauandi locum futurum, sed sola aqua frigida, quæ Virgo vocabatur, se fore lauandum, certò sciat: Tintinnabulo enim, seu Campana Romani è Gymnasio, vt ait Guido Pancirollus, reuocabantur loturi ad Thermas, mox claudendas. Hoc autem loco per sonitum æris non minor, sed maior Campana (vt sentit Magius, & rectè quidem) intelligenda est: Nam, vt ipse ait, per tinnitum æris Thermarum non solum qui pila exercebantur, & in Thermas conuenerant, sed qui à Thermis procul aberant, lauatum conuocabantur. Id quod probat Ciceronis auctoritate in Quæstionibus Tusculanis in hanc verborum formam dicentis: *Simul atque increpuit* (*Thermarum scilicet Campana*, vt ipsemet Magius interpretatur) *Romani relictis Philosophis; & Præceptoribus, vnctum.* (*Qui enim lauissent vngebantur*) *ire solebant*. Hæc ex Magio, quem in hac præsertim re sequor: qui, si Romani ad sonitum Campanæ, relictis Philosophis, ac Præceptoribus, vnctum ibant, etiam à Ther-

Virgo, idest Aqua frigida.

Guido Panciroll. Tit. 9. lib. 2.

Magius c. 3. de Tintinn.

mis

mis procul aberant, qui ſanè maioris Campanæ ſonitu tale ſignum audire non poterant, vt infra clarius patebit. Dictus autem Ciceronis locus à Magio laudatus, vel citatus eſt in libro ſecundo de Oratore, vbi non de Campanæ ſonitu, at de ſonitu, vel crepitu diſci (qui eſt lanx, ideſt vas eſcarium) per iocum Cicero loquitur, dùm diſcùm eſcarium crepitantem ab hominum vulgo libentius audiri, quàm Philoſophum affirmat, dicens: *Auditores diſcum audire malunt, quàm Philoſophum; qui ſimul, vt increpuit, Philoſophum diſputantem relinquunt.* Magius autem carceri turcico mancipatus excuſatione dignus cenſetur, quippe qui ſine libris libellum ſuum conſcripſit.

Cicer. lib. 2. de Orat.

Aqua verò, quæ à Martiale Virgo dicitur, adhuc extat Romæ ad Campum Martium, necnon ad Triuij Fontem, & ad hanc vſque diem ita vocitatur ob quamdam Virginem, quæ Militibus Romanis, vt Scriptores aiunt, quærentibus aquam, ingentem aquæ venam monſtrauit, quam deinde Agrippa ab octauo lapide, diuerticulo duorum millium paſſuum Præneſtina via Romam adduxit. Forma ipſius Aquæductus præſens in tempus Ro-

Aqua frigida cur Virgo.

Iulius Frontinus de aquis. Bartholom. Marlianus, Franciſ. Albertinus in Topographia Vrbis Romæ.

mæ item cernitur non procul ab Ecclesia sancti Siluestri in Octauij Bubali nobilis Romani Hortis, in quibus legitur Inscriptio lapide tiburtino insculpta, vbi fit mentio de dicta Aqua, quæ Virgo nuncupatur.

Campana pro Mercatu indicando.

GRæci quoque ad mercatum præstandum in Foro piscatorio, seu Piscario, sub cænam, vt etiam Guido Pancirollus, & alij volunt, pulsabant Nolam (hoc est Campanam) teste Plutarcho in libro Symposiacon quarto post multa hisce verbis: *Qui subinde in Foro piscatorio versantur, & Tintinnabulum celeriter exaudiunt*. Hieronymus autem Mercurialis verba Plutarchi Latinè ita reddidit: *Qui quotidie tabernas, vbi vaneunt pisces, circumambulant, exquisitiuè Tintinnabulum audiunt*. Hæc in sua translatione Mercurialis; qui statim subiungit: *Quo ex loco Tintinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum, vt emptores à longe inuitarentur; etiam colligo*. Hucusque Mercurialis. Ergo si emptores à longe inuitabantur per Tintinnabulum, maior Campana intelligenda est. Istuc ipsum comprobatur

Plutar. lib. 4. q. 4.

Hiero. Mercurialis lib. variarum lectionum.

batur auctoritate Strabonis, qui ponit exemplum de Citharædo quodam, ac de Surdastro, Tintinnabulo ad mercatum piscium homines inuitante, vt in capite de Campanæ inuentore, atque antiquitate diximus, & fusissimè quidem.

Strabo lib. 14. Vide pag. 12.

Campana in Triumpho adhibita, & supplicio extremo destinatis appensa.

Zonaras to. 2. pag. 61.

IOannes Zonaras, Historicus Græcus præstantissimus, in secundo Annalium Tomo, dum de Marco Furio Camillo Dictatore, de Veientibus Triumphante, sermonem habet, Triumphumq. describit, Campanam Currui Triumphantis appensam fuisse inquit; eodemq. statim loco Nolas, vel Campanas ab eis, qui extremo supplicio afficiebantur, gestari consueuisse ostendit in hanc verborum formam: *Appensa quoque erat Currui Nola, & flagellum; quæ innuebant, eum in tantas calamitates posse incidere, vt aut flagris cæderetur, aut capitis damnaretur. Nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur, Nolas gestare solebant, ne quis inter eundum, contactu illorum piaculo se obstringeret.* Hucusque Zonaras ad

ver-

verbum. Hoc autem in Triumpho admiſſum fuit, vt Imperator, vel Triumphator in tantæ felicitatis cumulo, vt ait Magius, admoneretur, ne plus, quàm par eſſet, efferri, ac ſuperbire vellet, ſed humanæ miſeriæ recordaretur. De ijs, qui ad ſupplicium extremum à Carnificibus cum Tintinnabulis ducebantur, loquitur Plautus in Pſeudolo in hæc verba: *Lanios inde accerſam duos cum tintinnabulis*; Tintinnaculi verò, vel potius Tintinnaphori, vt alij volunt, erant Carnifices, Tintinnabula ferentes, dum extremo ſupplicio damnatos ad ſupplicij locum ducebāt.

Hieron. Magius lib. Tintin. c. 11.

Plautus in Pſeudolo.

De Campana funeribus adhibita.

ANtiquitus apud Ethnicos, cum quis è vita decedebat, æra, campanæve pulſabantur, vt Guido Pancirollus, & alij ex Theocriti Scholiaſte referunt. Ethnicorum namque antiquitas Campanarum ſono ſpectra, & Dæmonum ludibria credebant auerti. Id quod Tibullus non obſcurè indicat, dum ait:

Cantus, & è curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.

Guido Pancirollus To. 2.

Tibullus.

AEris enim tinnitu credebant fieri, vt ne magicorum carminum vis ad Lunam perueniret; & Lunam hoc modo laborantem adiuuari. Hinc Iuuenalis:

Iuuenalis Satyra 6.

AEra laboranti poterunt ſuccurrere Lunæ.

Lunam laborantem ſuperſtitioſè intelligebant Gentiles, eamq. præ verecundia rubore ſuffundi credebant, quòd magico victa carmine cedere cogeretur. De hoc Lunæ rubore ob verecundiam contracto loquitur Horatius dicens:

Horatius lib. 1. ſerm. Satira 8.

—— Lunamq. rubentem,

Ne foret his teſtis, poſt magna latère ſepulcra.

Quòd etiam Manes, vel potius Dæmones, æris, vel campanæ tinnitu fugari, creditum fuerit à ſuperſtitioſa illa Gentilitate, planum profectò fit ex Ouidio, qui in libro Faſtorum quinto ita inquit de Vmbris, aut Manibus:

Ouid. lib. 5. Faſt.

Rurſus aquam tangit, Temeſaaq. concrepat æra,
Et rogat, vt tectis exeat Vmbra ſuis.
Cum dixit nouies, Manes exite paterni,
Reſpicit, & purè ſacra peracta putat.

Per Campanarum itaque ſonitum, malos, infeſtosq. Spiritus repelli, aut coërceri ſuperſtitioſè credebant Gentiles, quòd Manes,

vt ait Hieronymus Magius, ſilentium amare crederentur ; vnde & Silentes à Poëtis dicerentur, vt ex Ouidio conſtat, qui in eodem Faſtorum libro ait:

Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum.

Vnde quoties Vmbræ huiuſmodi loquerētur, exiguo potius murmure, quàm clara voce, vti dicebantur, ſicut Ouidius ibidem ait in hæc verba:

Vmbra cruenta Remi viſa eſt aßiſtere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui.

Hac igitur de cauſa apud Ethnicos æra, ſiue Campanæ pulſabantur, cum quis è vita decedebat. Sed propriam, & veram huiuſce ritus cauſam explicabimus infra ſuo loco, dum de Ritu Eccleſiaſtico, & Campanis conſecratis loquemur, quæ ob rem ſacram à Dæmonibus timentur. Cap.18.

Tintinnabula in Sacris, in Excubijs, & in priuatis Romanorum Aedibus adhibita.

APollodorus in libro illo de Dijs Gentium, Hierophantam, hoc eſt, Sacerdotem Proſerpinæ, Tintinnabulum, vel Campanam in Sacris pulſare conſueuiſſe ait. Deæ Apollodorus.

item Syriæ Sacerdos Tintinnabulo vti consueuit, sicut scribit Lucianus Samosatensis, qui hunc ait in modum: *Sacerdos postquàm ad summum Templi peruenit, preces pro vnoquoque facit: precando autem pariter, & æreum quoddam Tintinnabulum pulsat: quod motum, grauiter, atque asperè sonat*. De hoc item ritu fidem facit Robortellus in Octauiano Augusto, dum de ianuis, ac fastigijs, vel summitatibus Templorum loquitur in hanc verborum formam: *Fastigium Tintinnabulis redimitum, & Tintinnabula ferè solebant ex Ianuis Templorum pendere.* De Tintinnabulis adhibitis in Excubijs monet Suidas, & Guido Pancirollus ita inquit: *Excubitores olim in nocturnis vigilijs Tintinnabula secum deferebant; ad quorum pulsum illico respondendum erat*. Istuc ipsum à nostris in Arcibus præsertim fieri solet, vt infra suo loco dicetur. Campana denique in priuatis Romanorum Aedibus pulsabatur, vt refert Lucianus Samosatensis: Aedes enim ditiorum Romanorum amplissimæ Tintinnabulo, seu Campana vti solebant ad Familiam excitandam, sicut Romæ ob eamdem causam fieri solere non ignoramus: id quod infra, & fusius quidem, explicabimus.

Lucian. to.3 de Syriæ Dea.

Robortellus in Octauiano Augusto. cap.91.

Suidas, & Pancirollus to.2.

Lucianus.

De

De Campana pro distinguendis horis adhibita.

INuentis Campanis, introductus quoque fuit vsus Horologiorum, quibus horæ distinguuntur. De Horologiorum ratione, & vsu, atque inuentione loquitur Vitruuius, necnon alij complures. Quoniam verò de antiquo Horologij vsu satis dictum videtur, dum de Campanæ antiquitate verba fecimus; hinc eò confugiendum est, vbi fit mentio de Balneo Hippiæ, qui floruit circa tempora Luciani, vt ipsemet Lucianus ait, qui vixit circa Annum Domini centesimum. Verum sicut Campanæ inuentor ignoratur, ita etiam sonantis Horologij primus nescitur Auctor. Quid autem iucundius, vt ait Polydorus Virgilius, reperiri potuit Horologio, quo nobis, etsi occultato Sole, per Tintinnabulum sua, sicut ita videtur, sponte sonans, horæ distinctæ nunciantur? Quid item nobis gratius Campana inueniri potuit, qua tot, tantæq. res hominibus tam vtiliter, ac tam commodè indicantur? Quamuis autem res ita sese habeat, sicut magna ex parte hucusque vidimus, & infra multo plura, & maio-

Vitruuius lib.9.c.9. Guido Panciroll. to. 2. tit.10. Magius c.6. de Tintinn. Lucian.to.2. Hipp.

Polydor.Virgil.li.3.c.18.

ra de multiplici Campanæ vſu, oſtendemus; vtriuſque tamen inuentæ rei Auctor, vti diximus, ignoratur. Hæc de multiplici Tintinnabulorum, ſeu Campanarum vſu apud Ethnicos. Nunc reliquum eſt, vt Campanas benedicendi cauſam, & ritum apud Chriſtianos; deinde multiplicem earumdem vſum explicemus.

DE. RITV. CONSECRANDI. AVT benedicendi Campanas. Cap. IV.

MVLTA ab Ethnicis, falſa Religione, ac ſuperſtitione deceptis fieri ſolebant, quæ deinde à Chriſtianis, & Eccleſiaſticis præſertim Viris, falſa Religione, ac ſuperſtitione omnino ablata, in vſum pium, ac ſanctum translata fuerunt, vt in noſtro variarum Lectionum Commentario diffusè demonſtratum eſt. Inter Eccleſiaſticos Viros extat Sanctus Paulinus Epiſcopus Nolanus, Sancti Hieronymi, & S. P. Auguſtini contemporaneus, vti iam diximus; qui abuſum Gentilium ſacrorum correxit, & Campanam ad pia munera tra-

Lib. Variar. Lectionum.

duxit,

duxit, dum ea primus in ſua Eccleſia vſus eſt, vt eius nimirum ſonitu ſemotius habitantes ad conciones, & precationes, necnon ad Diuina officia, & ad ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, atque ad alia excitari poſſent. Quæ omnia ſingulatim explicabuntur, cum primum Campanas conſecrandi, aut benedicendi cauſam, & ritum fuerimus aſſequuti.

DE. CAMPANARVM. BENEDICTIONE aut Conſecratione. Cap. V.

CAMPANAE iuxta perantiquum ac pium inſtitutum in Sancta Dei Eccleſia benedici, aut conſecrari ſolent. Quòd autem huius generis Ritus conſecrandi Campanam ſit antiquiſſimus, ex eo, quod Alcuinus in libro de Diuinis officijs ait, ſatis congruè comprobatur. Is enim Alcuinus, qui floruit circa Annum Domini 770. Bedæ Presbyteri Diſcipulus, vel Auditor, & Karoli Magni Præceptor, vt inquiunt Tritthemius, Melchior Hittorpius, & alij; de hoc ritu ita ſcriptum reliquit: *Neque nouum videri debet Campanas benedicere, & vngere, eiſque*

Alcui. Ann. Dom. 770.

Melchior Hittorpius.

no-

nomen imponere. Antiquitas item huius ritus confirmatur, quia in Ordine Romano, quem librum antiquiſſimum eſſe conſtat, tota forma benedicendi, aut conſecrandi Campanas legitur conſcripta, etiamſi dicti libri Auctor ignoretur, vt omnes tàm nominis Auctoris ignorationem, quàm eius antiquitatem fatentur, præſertim verò Melchior Hittorpius, qui talem antiquitatem multis profectò comprobat argumentis, quæ breuitatis cauſa hoc loco ſilentio prætermittenda cenſemus, Campanæ conſecrationem breuiter explicaturi, vt eius multiplicem *vſum* apud Chriſtianos, præſertim verò apud Eccleſiaſticos Viros obſeruatum tandem aliquando, ac diſtinctè quidem repræſentemus.

Ordo Romanus.

Melchior Hittorpius in præfatione ad librũ de Diu. offi. ac miniſterijs.

Campana antequam in Turrim Campanariam, ſeu Campanis deſtinatam reponatur, conſecrari, aut benedici ſolet iuxta formam in Ordine Romano, vti iam diximus, antiquiſſimo, necnon in Pontificali Romano conſcriptam: Prius enim tota intus, & extra cum aqua benedicta ab Epiſcopo vnà cum Miniſtris lauatur, deinde mundo linteo extergitur, dum ab Epiſcopo cum Miniſtris aliquot etiam Pſalmi recitantur. Quibus fi-

ni-

nitis, Episcopus cum pollice dextræ manus de Oleo sancto Infirmorum signum Crucis facit extra, & supra Campanam; deinde, oratione ad Campanam pertinente recitata, cum linteo mundo signum Crucis factum ab ipso Episcopo extergitur; & Antiphona cum Psalmo item recitata, Episcopus cum pollice dextræ manus de Oleo sancto Infirmorum septem facit Cruces exterius super Campanã, deinde intra Campanam cum Chrismate facit quinque Cruces, dum hæc dicit verba:

Verba consecrationis Campanæ.

S*Anctificetur ✠ & consecretur ✠ (Domine) Signum istud: In Nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ✠ Sancti. In honorem Sancti N. Pax tibi*. Hac re præstita, & oratione pro effectibus Campanæ consecratæ mirabilibus impetrandis recitata, necnon thymiamate, thure, ac myrrha Thuribulo impositis, Thuribulum ipsum igne accensum, & fumigans, ipsi Campanæ supponitur, vt ea totum illum recipiat fumum. Dum autem Thuribulum Campanæ suppositum manet, cantatur, seu recitatur Antiphona cum Psalmo, in quo

Dei opera mirabilia narrantur, & Pſalmo finito, Epiſcopus orationem dicit, in qua precatur Deum, vt ad ſonum Campanæ Chriſti fideles bonos conſequantur effectus, malis omnibus propulſis, & in fugam conuerſis; Demum verò, recitato Euangelio, Campanæ conſecrationi finis imponitur. Quæ ſanè omnia in Pontificali Romano ad amuſſim conſcripta reperiuntur, vbi omnes Pſalmos, Orationes, & Antiphonas, quæ in Campanæ conſecratione dicuntur, videre licet.

CAVSA. ET. EFFECTVS *conſecrationis Campanarum, atque nomina earumdem. Cap. VI.*

CVR autem Campanæ benedicantur, aut conſecrentur ex ſententia Patrum, qui Coloníenſi Concilio interfuerunt, planum profectò fit, in hanc verborum formam: *Benedicuntur quoque Campanæ, vt ſint Tubæ Eccleſiæ militantis, quibus vocetur Populus ad conueniendum in Templum, & audiendum verbum Dei: Clerus verò ad annunciandum mane miſericordiam Dei, & veri-*

Par. 9. c. 14. Conc. 1. Colon. Prouin. To. 5. Ann. Dom. 1536.

Conc. 1. Colon. prouin. p. 9. c. 14. to. 5. Cōciliorū

tatem

tatem eius per noctem, ut per illarum sonitum Fideles inuitentur ad preces, & ut crescat in his deuotio fidei, quamuis etiam Patres aliò respexerint, videlicet, ut Dæmones tinnitu Campanarum, Christianos ad preces concitantium, terreantur, quin potius precibus ipsi territi, abscedant, illisq. summotis, fruges, mentes, & corpora credentium seruentur, ut procul pellantur hostiles exercitus, & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, impetus tempestatum, & fulgurum temperentur infesta tonitrua, & ventorum flamina suspendantur, spiritus procellarum, & aëreæ potestates prosternantur. Breuiter; ut audientes confugiant ad Sanctæ matris Ecclesiæ gremium, & ante Sanctæ Crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in solemni benedictione Campanæ reperies. Hæc ad verbum ex Concilio Coloniensi primo, cap. 14. Quæ item omnia in Ordine Romano de diuinis officijs nuper commemorato, atque etiam in Pontificali Romano in ipsa Campanæ benedictione, aut consecratione leguntur. Hæ sunt igitur causæ, propter quas benedicuntur, aut consecrantur Campanæ. Huius autem generis consecratio in Ordine Romano, & in libro de Ritibus Ecclesiæ

To. 5. Conc. 1. Colon. c. 14. par. 9.

Lib. 1. c. 22. nu. 6.

Catholicæ à Stephano Duranto impropriè Baptiſmus nuncupatur, non quòd Campanæ (inquit etiam ipſe) baptizentur Baptiſmo, quo remiſſio peccatorum confertur; ſed quia per huiuſmodi Baptiſmum, ſiue potius benedictionem, aut conſecrationem, Campanæ Aqua benedicta lauantur, necnon ſancto Infirmorum Oleo, & ſancto Chriſmate vnguntur, eiſq. nomina imponuntur. Quæ omnia, & item alia in Baptiſmo, quo baptizantur homines, fieri ſolent. Ideo Alcuinus, dum de hoc ritu baptizandi Campanas (vt etiam refert Durantus) mentionem facit, ita inquit: *Neque nouum videri debet, Campanas benedicere, & vngere, eiſq. nomen imponere. Nam Iacob Geneſi 28. memor viſus ſchalæ ad Cælum vſque pertingentis, tulit lapidem, quem capiti ſuo ſuppoſuit, & erexit in titulum fundendo oleum deſuper; appellauitq. nomen Vrbis Bethel, quæ prius Luza dicebatur.* Quamuis verò in Capitulari Karoli Magni, vt ait Durantus, Clocas, ideſt, Campanas, apud Gallos ita vocitatas, baptizari, prohibeatur; Vitus tamen Amerbachius interpretatur prohiberi ſuperſtitionem, non autem legitimam, & Eccleſiaſticam benedictionem, vel conſecrationem:

Steph. Dur. lib. 1. c. 22.

Alcuinus de Diuin. offic.

Gen. 28.

Steph. Dur. vbi ſupra.

Vitus Amerbach.

quia

quia Campanæ, vti iam diximus, non baptizantur Baptiſmo, quo remiſſio peccatorum, præſertim verò peccati originalis confertur, quippe quæ gratiæ, ac effectus Baptiſmi capaces non ſunt; ſed quia cultui diuino dicantur dictas ob cauſas, necnon propter Aquam benedictam, Oleum ſanctum Infirmorum, & ſanctum Chriſma, nominumq. impoſitionem, quæ in hominum Baptiſmo adhibentur, Baptiſmus impropriè à nonnullis vocitatus fuit. Baptiſmus enim vox Græca eſt à verbo Græco Βάπτω, quod Latinè Tingo, immergo, & lauo, & per vocem à verbo Græco translatam, Baptizo, dicitur, pro quo Itali, dicunt, *Lauare*, & *Bagnare*. Hinc à voce, Baptiſmo, Baptiſterium, ideſt Lauacrum, vocitatur, quod eſt locus, vel vas ex ligno, aut lapide in cellis, ideſt, in ſecretioribus locis ita ædificatum, vt in illud infundi poſſit aqua, in quam lauandi cauſa aliquis valeat ſeſe immergere, & lauari commodè queat. De huius generis Baptiſterio, aut Lauacro loquitur Plinius Iunior ad Appollinarem ſcribens in hæc verba: *Cella frigidaria, in qua baptiſterium amplum, atque opacum eſt*. Sicut igitur Lauacrum

Cãpanæ baptiſmus quo modo ſit intelligendus.

Plin. ad Apollinarem.

illud,

illud, in quo homines lauantur, vt à sordibus corporis purgentur, Baptisterium nuncupatur; ita etiam fons ille sacer, in quo humanæ Creaturæ per proprium, & spirituale Baptisma baptizantur, vel lauantur, vt ab Animæ sorde, hoc est, ab originali peccato purgentur, Baptisterium item vocitatur. Ideo sicut per sacrosanctum Baptisma propriè sumptum à sorde, vel labe peccati Creaturæ humanæ purgantur, seu lauantur; ita Campanæ per Aquam benedictam suo modo lauantur, & liberantur à sordibus, & inquinamentis malignorum spirituum, Oleo sancto, & Chrismate, necnon Thymiamate, Thure, ac Myrra, & signis sanctæ Crucis munitæ custodiuntur, necnon ad multa mala propellenda, & ad Christi Fideles excitandos, atque ad sanctam Matrem Ecclesiam inuitandos, & conuocandos consecrantur. Hæc tamen functio in Campana consecranda propter Baptismi formæ carentiam, vt infra, & plenius quidem explicabimus, non est propriè Baptismus, sed benedictio, & consecratio: Campana enim proprij Baptismi non est capax. Visum autem fuit Patribus eas lauare, benedicere, atque vngere, sicut

Campanæ consecratio caret Baptismi forma. Vide pag. 50 & 51.

& vasa Ecclesiastica, & complura id genus alia. Iuxta hunc item sensum Iuo in sermone de Sacramentis Dedicationis, Templum suo modo, & suo ordine baptizari solere dixit. Campanæ igitur suo modo baptizantur, ideſt lauantur, eisq. nomina imponuntur, dum verbis Consecrationis prolatis cum signis Crucis interiectis, vti iam vidimus, hæc adduntur verba: *In honorem Sancti N.* Quo in loco nomen alicuius Sancti, vel Sanctæ pronunciatur, cuius nomini ob priuatorum hominum, vel alicuius Ecclesiæ, siue Oppidi, vel Ciuitatis deuotionem ratione Patronatus erga talem Sanctum, vel Sanctam, Campana, diuino cultui dedicata, consecratur.

Iuo de Ecclesiastic. Sacram. & officijs in serm. de Sacramẽtis Dedicationis. In to. de Diuinis officijs.

De Campanæ consecratione, ac eiusdem nominis impositione Cæsar Baronius S.R.E. Cardinalis in decimo Annalium Tomo expressam facit mentionem, dum Campanam Basilicæ Lateranensis primariam à Ioanne XIII. sub nomine sancti Ioannis Baptistæ benedictam, aut consecratam fuisse, ait hisce verbis: *Ioannes Pontifex Romam* (è Capua scilicet) *rediens, cum Imperator ibi* (hoc eſt Capuæ) *adhuc moraretur, contigit primariam Late-*

Card. Baro. to. 10. pag. 810.

Cãpana Basil. Lateran. An. Do. 968.

ranensis

ranensis Ecclesiæ Campanam miræ magnitudinis recens ære fusam super Campanile eleuari: quam prius idem Pontifex sacris ritibus Deo consecrauit, atque Ioannis nomine (puto Baptistæ) cuius Ecclesiæ esset vsui, nuncupauit. Qui sacer Ritus in Ecclesia perseuerauit, vt eo modo, quo ipse vsus est, Cãpanæ in Ecclesiis collocandæ, Deo primũ, imposito eis nomine, dicarẽtur. Quod testantur veteres Codices Rituales; licet errore vulgi pro arbitrio vtentis vocibus; dicantur baptizari Campanæ, cum ita ab Episcopo benedicuntur, non aliunde *baptismi in re longè dispari mutuati nomen, nisi quòd sicut in Baptismo nomen imponitur baptizato, ita in ea consecratione nomen Campanæ daretur; Idq. siue ea ratione, vt distingui posset à ceteris, vel quòd magis conduceret ad pietatem, si voce Sancti alicuius diceretur Populus ad Ecclesiam conuocari: Cum alioqui nihil commune cum Sacramento Baptismatis habeant cæremoniæ illæ; sed magis cum alijs sacrorum vasorum benedictionibus in sancta Catholica Ecclesia antiquo vsu receptis.* Hæc Baronius de Ritu consecrandi Campanam, eiq. nomine à Ioanne XIII. circa Annum Domini 968. imposito. Campanæ tamen apud Græcos circa Annum Dom. 865. sub Nicolao huius nominis primo, in vsu esse

Vulgi error de Campanæ Baptismo

An. Do. 968.

An. Do. 865. Card. Baro. to. 10. pag. 810.

cœperunt, vt idem Baronius in decimo item Annalium Tomo ſcriptum reliquit in hæc verba: *Ad hunc quoque annum referunt Scriptores, proſequuti res Venetas, ærea inſtrumenta, quæ Campanas dicimus, vſui eſſe cœpiſſe Græcis, miſſis ipſis Campanis à Duce Venetiarum Vrſo Patriciaco ad Michaelem Imperatorem*. Hucuſque Baronius, cuius verba ſi rectè penſitentur, hunc Ritum benedicendi; aut conſecrandi Campanas à Ioanne XIII. Pontifice Maximo inſtitutum, ſiue ortum habuiſſe circa Annum Domini 968. ſenſiſſe videtur, dum ait: *Qui ſacer Ritus in Eccleſia perſeuerauit, vt eo modo, quo ipſe* (Ioannes videlicet) *vſus eſt, Campanæ in Eccleſiis collocandæ, Deo primum, impoſito eis nomine, dicarentur*. Sed huius generis Ritus conſecrandi Campanas fuit in vſu centurijs annorum aliquot ante Ioannem XIII. Alcuino teſte, qui cum floruerit circa Annum Domini 770. de hoc tamen Ritu ita inquit: *Neque nouum videri debet Campanas benedicere, & vngere, eiſq. nomen imponere*. Quare ſi Ritus conſecrandi Campanas apud Alcuinum non erat nouus; ergo dictum Ritum benedicendi, & vngendi Campanas oleis ſacris, eiſq. nomen imponendi ante Alcuini

Card. Baro. to. 10. pag. 319.

Campanæ miſſæ ad Imperat. Græcorum.

Card. Baro. to. 10. An. Dom. 968. pag. 810.

Alcuinus A. Dom. 770.

tempora fuiſſe, dicendum eſt contra ea, quæ de eius Ritus antiquitate alij aliter dixerũt: qui tamen cæremonias illas, hoc eſt, ſacras vnctiones, & alia, nonniſi cum alijs ſacrorum Vaſorum benedictionibus, aut conſecrationibus, in Sancta Catholica Eccleſia antiquo vſu receptis, commune aliquod habere optimè aiunt; nominis verò impoſitionem in Campanis conſecrandis ad earũdem diſtinctionem, & Populi deuotionem excitandam (dum per Campanas ad Eccleſiam Populus conuocatur) Ritum talem inſtitutum eſſe oſtendunt: Quamuis autem, vti ſuo iam loco diximus, Campanæ lauentur aqua benedicta, & ſacris vngantur oleis, eiſq. nomen imponatur, functio tamen illa, vel Ritus ille, Baptiſmus propriè dictus nullo modo eſt: quia caret Baptiſmi forma, quæ eſt: *Ego Te Baptizo in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; ſine qua forma Baptiſmus propriè dictus nullò modo eſſe poteſt. In conſecratione autem Campanæ verba hæc dicuntur: *Sanctificetur ✠, & conſecretur ✠ (Domine) Signum iſtud. In Nomine Patris ✠, & Filij ✠ & Spiritus ✠ ſancti. In honorem ſancti N. Pax tibi.* Per hæc verba dici conſueta in Campa-

Cap. de Cõſecr. Campanæ.

Campanæ conſecratio non eſt Baptiſmus propriè dictus ob formæ carentiam.

næ benedictione, fit sola Campanæ consecratio, non autem propriè Baptismus, vt ipsa verba consecrationis expressè sonant: proprij namque Baptismi Campana capax non est, sed sola creatura rationalis.

Quamuis interea Campanæ pulsandæ vsus etiam apud Christianos, præsertim verò apud Ecclesiasticos viros antiquior esse videatur, quàm eam consecrandi Ritus, ob talis rei mentionem in libris antiquis à me non inuentam, vti iam in capite de antiquitate Campanæ dictum fuit; consecratio tamen Campanæ initium sumpsit aliquot annorum centurijs ante Pontificatum Ioannis XIII. sicut à nobis iam satis probatum fuit. Dictus deinde Ritus piè, ac sanctè institutus iam inde à tanta ipsius Ritus antiquitate in Campanis consecrandis obseruatus semper fuit, & in toto Christiano Orbe ad hanc vsque diem obseruatur, dum ea omnia nuper enarrata, benedicta scilicet Aqua, Oleum sanctum infirmorum, & sanctum Chrisma, Thymiama, thus, & myrrha, in consecratione Cāpanarum adhibentur, & nomina eis imponuntur, Immo in Hispania dum Campanæ consecrantur, vel, vt impropriè aiunt, bapti-

Cap. 1.

Cap. 5.

Hispaniæ Ritus in consecranda Campana.

zantur, sed propriè lauantur, Vir & Mulier ex hominibus loci primarijs, tamquam Compatres admittuntur; ad quam rem præstandam Codex ritualis proprius adhibetur, in quo præter illa, quæ in Pontificali extant Romano, Compatres item commemorantur admissi. Harum rerũ in omnibus Ecclesijs recentia quoque non desunt exempla, non solum quantũ ad nominum impositionẽ, sed etiã quantum ad Compatres in Hispania, præsertim verò in aliquot Cataloniæ partibus inter consecrandas Campanas admitti consuetos, candido linteo, ad simplicem lauationẽ indicandã, Campanis cõsecratis imposito pro veste alba, quæ propriè baptizatis imponi solet.

Compatres.

Candida vestis.

Quoniam verò Campanæ in honorem Beatæ Mariæ semper Virginis in Meridie, in Sero, & in Aurora pulsari solent, vt infra & fusiùs quidem suo loco dicemus; multæ Campanæ tàm Romæ, quàm alibi, Mariæ nomen in consecratione retinent, inter quas insigne extat exemplum Lutetiæ Parisiorum in augustissima Cathedrali Dei Matris Ecclesia, cuius maxima Campana, vt Paulus Merula in sua Cosmographia scriptum reliquit, Mariæ nomine insignita est: Ait enim Meru-

Cap. 17.

Merula p. 2. lib. 3. c. 21.

la: *Campana maxima, cui à Maria Virgine cognomen, viginti Viros flagitat pulsanda; sonitu, sereno cælo, per septem Leucas auditur.* Hæc Merula de Campana miræ magnitudinis, nomine Mariæ insignita, cui Campanæ assimilatur illa, quæ reperitur in primaria Ecclesia, Deiparæ Virgini dicata Rothomagi, *Rouan*, vulgò nuncupati, quæ est Galliæ Ciuitas, cuius Campanæ pondus est librarum triginta sex, Merula teste, vel quadraginta millium, vt ait Suuertus in Magium; Lingua verò librarum sexingentarum decem, eodem Merula teste, ac Ferreolo Locrio. In Bononiensi quoque Prætorio magna extat Campana, cuius circumferentia duobus, ac viginti maioribus palmis constat; altitudo quattuordecim, & amplius; crassities verò palmo vno. Hucusque digredi libuit, maxima Lutetiæ Parisiorum Campana suadente, vt eò, vnde digressi sumus, reuertamur.

Vide Ferreolũ pag. 436. in Maria Augusta, & Suuertum in Magium.

Campana Rothomagensis.

Merula vbi sup. cap. 30. Suuertus, & Guicciard. in Descript. Germ. inferioris.

Campana Bononiensis Prætorij.

Multæ item Campanæ tàm in Italia, quàm extra Italiam non solum Beatæ Mariæ semper Virginis, verum etiam Sancti, vel Sanctæ alicuius nomine vocitantur ad Campanarum distinctionem, necnon ad Populi deuotionem, vt iam diximus, excitandam. In

mul-

multis quoque Campanis nomina ipſa inciſa leguntur tàm Dei,ac Deiparæ Virginis,quàm aliorum Sanctorum in hanc verborum formam : *Ad Dei , & Beatæ Mariæ Virginis honorem* ; Vel hunc in modum: *In nomine Patris, & Filij , & Spiritus ſancti . Amen . Ad honorem Dei , ac Beatæ Mariæ Virginis , & Beatorum Apoſtolorum Petri , & Pauli . Verbum caro factũ eſt* ; & id genus alia ; præſertim verò verba illa de Incarnatione Dei , quatenus Dæmonibus maiorem in modum formidanda . Nam, ceteris exemplis hac de re prætermiſſis , tribus ſocijs per viam ambulantibus , vt Iacobus Sprenger in ſuo Maleficarum Malleo narrat , duó illorum ictu fulminis percuſſi fuerunt ; tertius autem quamuis territus fuiſſet ob voces item in aëre clamantes : *Percutiamus & illum* ; abſque vlla tamen læſione recreatus fuit , atque ſaluatus ob aliam vocem dicentem : *Hoc fieri non poteſt , quia ipſe hodie audiuit : Verbum caro factum eſt*. Hoc eſt, audiuit Miſſam , in cuius fine recitatur ſancti Ioannis Euangelium , in quo legitur : *Et Verbum caro factum eſt*.Hæc ex Iacobo Sprengero , dicto in libro de Verbi incarnatione , Dæmonibus maiorem in modum formidanda,

Verbum caro factum eſt .

Iacobus Sprenger.

da, & hanc ob rem in Campanis apponi consueta ad fulgura, & tempestates effugandas, quæ à Dæmonibus item concitari possunt, Deo permittente: quoniam corporalis materia quantum ad motum obedire censetur ad nutum non solum Angelis bonis, verumetiam Spiritibus malis iuxta Theologorum doctrinam. Deinde in multis Campanis fit mentio de Anno, in quo facta est Campana, necnon de ipsius Ecclesiæ Rectore, vel optimè merito, & Campanæ Artifice, vt ego ipse vidi Romæ, vbi præcipuarum Ecclesiarum, & Basilicarum Inscriptiones Cãpanis incisas perlegi, præsertim verò in Cãpanis Basilicæ S. Ioannis in Laterano, Sanctæ Mariæ Maioris, & sancti Petri in Vaticano. In multis tandem Campanis nonnullæ Dictiones per aliquos nominum casus absque vllo, à quo regantur, verbo, in hanc formam incisæ leguntur: *Mentem sanctam spontaneam, Honorem Deo, & Patriæ liberationem. Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in Mulieribus; & benedictus fructus ventris tui*. Hæc omnia leguntur in parua Basilicæ sancti Petri Campana, quæ ad Missam primam indicandam, & ad Vesperas festis

Aegid. lib. 2. sent. d. 7. q. 3. ar. 2. dist. 10. q. 3. art. 1. dub. 5.

Campanæ Basilicarum præcipuarũ Romæ.

Campana Basilicæ S. Petri.

die-

diebus pulſatur, antequam maiores Campanæ incipiant pulſari. Eædem voces per obliquos nominum caſus hoc in loco à nobis cō- ſcriptæ in Campanis Baſilicæ ſanctæ Mariæ Maioris, aliarumq. Eccleſiarum Romæ, atque alibi leguntur inciſæ, quæ à Petro de Natalibus in Catalogo Sanctorum recitantur, dum ſanctæ Agathæ Virginis, & Martyris conſcribit Vitam, & Martyrium. Nam, vt ipſe ait, dum Fideles corpus Beatæ Agathæ aromatibus condirent, Iuuenis ſericis veſtibus indutus, quem centum & amplius Iuuenes comitabantur albis veſtibus amicti, apparuit, marmoreamq. Tabulam ad eius corporis caput in ſepulchro appoſuit; deinde cum ceteris Iuuenibus ab omniū oculis euanuit, quem Angelum fuiſſe conſtat. In Tabula verò hæc legebantur: *Mentem ſanctam ſpontaneam, Honorem Deo, & Patriæ liberationem*. Hæc ex Petro de Natalibus, necnon ex Laurentio Surio, qui dictam recitat hiſtoriam, ſed voces illas per caſus obliquos mutauit hunc in modum: *Mens ſancta, Honor in Deum voluntarius, Patriæ redemptio*. Sed Gabriel Flamma eamdem Hiſtoriam de Tabula marmorea enarratam comprobat, & formam

Petrus de Natal. in S. Agatha.

Surius to. 1. de Vitis SS.

Gabriel Flā ma to. 1. de Vitis SS.

mam

mam nominum illam per casus obliquos primo loco absque vllo verbo conscriptam interpretari studet, dum singulas ferè voces marmorea in Tabula incisas meditatur. Denique post satis longam meditationē, tria tribus illius Inscriptionis clausulis apponit verba, quæ ibi desiderabantur. Id quod non ex incuria, nec sine mysterio à Iuuene illo, (idest Angelo) factum fuisse ostendit Gabriel Flamma, qui dictæ Inscriptioni sensum dedit hunc in modum: *Mentem sanctam spontaneam obtulit, Honorem Deo dedit, & Patriæ liberationem impetrauit*; hoc est, Agatha sancta se, & cor suum voluntario dedit dono, quo Deum honorauit. Nam quidquid ipsa fecit, cogitauit, & dixit, passaq. fuit, tàm viuendo, quàm moriendo, ad honorem Dei retulit, aut direxit. Hinc Patriæ liberationem apud Deum promeruit, sicut factum fuisse constat vnius anni spatio post eius obitum, quando scilicet Mons Aetna in Sicilia perpetuo clarus incendio, ad cuius Montis radices Catania sita cernitur, igneum eructauit flumen, quod cum per totam ferè Siciliam fluitando cursitaret, Catanenses ad Sanctæ Agathæ sepulchrum confestim cucurrerunt, &

An.Do.253. vt scriptum reliquit Ant. Filoteus in commēt. de Monte Aetna; 252. vt ait Card. Baron. in Martyrol. ex Fastis Onuph. Panuinij.

ipſius velo inde ſublato, atque ante incendiũ expãſo, ſeu explicato, Catania fuit ab ipſo incẽdio miraculosè liberata, igne illo Dei prouidentia protinus repreſſo, cũ dies Martyrij Sanctæ Agathæ anniuerſarius foret. Hæc ex Petro de Natalibus, Laurentio Surio, & Gabriele Flamma. Qua de re iam inde ab eo tempore quotieſcumque igneum flumen, ſiue incendium ab Aetna eructatur (quod viginti, vel triginta annorum interuallo euenire ſolet) dicto velo ad igneum flumen explicato, incendium ceſſat. Propterea factum reor, vt ipſa Inſcriptio Campanis incidi ſoleat, ad fulgura, ſeu potius ignea flumina propulſanda, tempeſtateſq. expellendas, dum Campanæ, ad hanc item rem præſtandam conſecratæ, pulſantur, vt infra, & plenius quidem ſuo loco dicemus. Hæc de cauſis, & Ritu conſecrandi, aut benedicendi Campanas, necnon de effectibus earumdem ex benedictione, ſiue conſecratione ipſa emanare, conſuetis. Quamuis autem exempla conſecrandi Campanas innumera ferè ſint per totum Christianum Orbem diffuſa; exemplum ex Baſilica deſumptum Lateranenſi, quæ eſt omnium Eccleſiarum Mater, & Magiſtra, & Caput,

Die 5. Febr.

Vide c. 21. de hac re præſtanda.

ſat

ſat declarat, hunc Ritum conſecrandi Campanas rectè fuiſſe inſtitutum, & Pontificale item Romanum ab omnibus eſſe obſeruandum. Nunc reliquum eſt, vt admiranda, quæ de Campanis conſecratis reperiuntur conſcripta, ob oculos ponamus.

ADMIRANDA DE CAMPANIS *conſecratis.* Cap. VII.

SILENTIO prætermittenda non cenſentur admiranda illa, & ſcitu quidem digniſſima, quæ de Campanis conſecratis narrantur, præſertim verò iuramentum in primis illud in Hibernia, Scotia,& alibi ſuper Campanas præſtari conſuetum, ob magnam reuerentiam, quæ ipſis adhibetur dictis in locis. Si qui enim ſuper Campanas peierare, hoc eſt falſo, & animo fallendi iurare audeant, plerumque tacitè, vt ita dicam, vel cælitus puniuntur. Si qui verò tales conuicti ab homine peieraſſe inueniantur, grauiter in eos animaduerti ſolet, vt colligitur ex eo, quod in Topographia Hiberniæ ſcriptum reliquit Silueſter Giral-

Siluester Giraldus dist. 3 c. 33. in Anglica Normannica, Hibernica, Cãbrica. to. in fol.

dus in hæc verba: *Hoc etiam non prætereundum puto, quòd Campanas bidulas, baculosq; Sanctorum in superiori parte recuruos, auro, & argento, vel ære contextus, siue contectos, in magna reuerentia tam Hiberniæ, & Scotiæ, quàm Gwalliæ, vel Vualliæ Populus, & Clerus habere solent, ita vt Sacramenta, (hoc est iuramenta) super hæc longè magis, quàm super Euangelia, & præstare vereantur, & peierare. Ex vi enim quadam occulta, & ijs quasi diuinitus insita, necnon & vindicta (cuius præcipuè Sancti Illi appetibiles esse videntur) plerumque puniuntur contemptores, & grauiter animaduertitur in transgressores.* Hæc de Iuramento super Campanas præstari memoratis in locis consueto, narrat Giraldus, qui etiam in eadem Topographia de quadam Campana fugitiua ita inquit: *Est in Lagenia, in Terra scilicet Mactaleuui Campana quædam, quæ nisi à Custode suo, Exorcismo quodam ad hoc composito, singulis noctibus adiuretur, & vinculo quolibet, vel fragili ligetur, mane in Media apud Clunarech, in Ecclesia sancti Finnani, vnde venerat, reperitur. Quod & aliquoties certum est, contigisse.* Hæc Giraldus ad verbum.

Silu. Girald. de Campana fugitiua distin. 2. c. 33. to. in fol.

Surius in Vita sancti Lupi Episcopi Senonensis ad sonitum Campanæ Senonensis, pre-

Sur. to. 5. pagina 2. & 4.

cibus eiusdem Sancti, Hostes viribus destitutos, ac terrore correptos statim fugatos fuisse narrat in hanc verborum formam: *Mortuo autem Theodorico Principe, Rex Clotarius in Burgundiam veniens, hostili manu armatum Blidebodem Ducem misit in Senones. Illo ergo tela atrociter in Oppidū vibrante, sanctus Episcopus in Domino fidens, ad Protomartyris Stephani Aedem se contulit. Cumq. ad conuocandum populum, Signum Ecclesiæ tangeret, viribus Hostes destituti, tantoq. sunt terrore correpti, vt nullam sibi salutis spem superesse putarent, nisi fuga sibi consulerent. Ita vir sanctissimus, dum instar Moysis ad Cælum tollit manus, Hostes profligat.* Hæc Surius de Campana Senonensi, ad cuius tinnitum, vel sonitum hostes fugati fuerunt. De hac eadem Campana idem Surius rem notatu dignam in eiusdem sancti Lupi vita refert hisce verbis: *Clotarius Rex vbi comperit Signū, vel Campanam sancti Stephani sonum edere gratissimum, iussit eam Parisios transferri, vt eius tinnitu sæpius oblectaretur. Displicuit ea res Beato Episcopo. Itaque mox, vt ablata est à Senonibus, omnem soni gratiam amisit. Id Rex intelligens, ocyus iubet suo illam loco restitui. Vbi autem ad Pontem Syriacum ventum est, rediit illi*

Die 1. Septembris. Idē scriptum reliquit ex Surio Card. Baro. to. 8. pag. 242. & 243. in Annalib. An. Do. 615. & 616.

pri-

pristinus sonus, & ob sancti Viri merita septimo milliario audita est. Illicò Vir beatus in Vrbe residens, se dat itineri, progrediensq. in occursum eius cum Psallentium Choris, quam dolens amiserat, cum gaudio excipit, gratias agens Deo. Hæc item dicto in loco Surius.

Ant. Aug. De Numismat. Dialog. 6. pag. 194.

Scribit etiam Antonius Augustinus, Archiepiscopus olim Tarraconensis, Vir profectò, eruditione clarissimus, rem sanè dictu item mirabilem de Campana quadam, quæ (vt ipse ait in libro de Numismatibus, quæ Medaliæ vulgò vocitantur) in Hispania, in Regno scilicet Aragoniæ, Diœcesi Cæsaraugustana, in Villula quadam, siue *Viliglia* Hispanicè hodie dicta, olim Celsa ad Iberim Fluuium sita, nemine ipsam mouente, nonnumquam, vt ita dixerim, sponte sua, vel ex se sonitum reddere, seu personare ob aliquam sanè rem futuram, & notatu dignam testatur, siue ostendit; Multasq. idem Antonius Augustinus recenset vices, in quibus id euenisse accepit; totidemq. tristissimos in medium affert euentus, à spontaneo illius Campanæ sonitu olim præmonstratos; inter quos direptio, seu depopulatio Vrbis Romæ tempore Clementis Septimi Anno Domini

Vilillæ vel Viligliæ Căpana sponte sonans.

Vrbis Romæ direptio seu depopulatio. M.D.XXVII

MD.

M.D.XXVII. Et pestis illa Anno Domini M.D.LXIV.in eodem Regno Cæsaraugusta- no suborta recensentur. Adde etiam, quòd Doctor Petrus Garsias, Canonicus & Eleemosynarius Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Pilari Ordinis Eremitarum Sancti Patris Augustini, & olim Rector Ecclesiæ, in qua extat dicta Campana sponte sua sonans, nunc Romæ, dum hæc scribo, Anno Domini M.DC.IX. commoratur, & eamdem Campanam tempore sui Rectoratus, hoc est, Anno Domini M.DC.I. à nemine motam à die 13. Iunij vsque ad trigesimam diem, interpolatis temporibus, frequenter personasse omninò affirmat, atque non semel, etiam me præsente, id ita esse iureiurando confirmauit, & scriptum reliquit. Ad huius autem generis spectaculum quattuor millia hominum cucurrisse addidit, & varios euentus in diuersis Mundi partibus post talem Campanæ sonitum Anno Domini M.DC.I. euenisse affirmauit. Adde etiam, quòd hæc Historia fuit impressa Romæ Anno Domini M.DC.I. & in Bibliotheca Angelica hodie asseruatur. De spontaneo eiusdem Campanæ sonitu admirandò faciunt mentionem Scriptores item alij, hoc est, Petrus

Pestis in Regno Cæsaraugustano. M.D.LXIV.

Doctor Petrus Garsias.

M.DC.I.

M.DC.I.

Bibliotheca Angelica.

Scriptores alij de Campana Viligliæ.

P. Gre. Tholos.

trus Gregorius Tholosanus To. 1. de Republica lib. 12. cap. 13. num. 25. Hieronymus Curita, magnus Historicus Regni Aragonum lib. 10. cap. 93. & lib. 14. cap. 27. ad calcem. Fabius Paulinus libro quarto Hebdomadum cap. 7.

Hier. Curita

Fabius Paulinus.

Huiusce item Campanæ miraculi testimonium à publicis Tabellionibus præstitũ, Leonardus Vairus in Libro secundo de Fascino se perlegisse testatur hisce verbis: *In Regnis Hispaniæ, in Oppido* Vililla *nuncupato Cæsaraugustanæ Diœcesis Campana quædam est*, quam miraculorum *appellant: hæc per aliquot menses antequam aliquid aduersi in Christiana Republica contingat, ex se ipsa, nemine impellente, pulsatur. Cuius rei testimonium per publicos Tabelliones, testibus plurimis adhibitis, hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges suis litteris faciebant*. Hæc Vairus.

Leonardus Vairus lib. 2 cap. 14.

Aliàs, Proceres.

Martinus del Rio libro quarto Disquisitionum Magicarum istuc ipsum refert, quod Vairus de Campana Vilillæ scriptum reliquit. Præterea ex Gobelino Persona in Vita sancti Meinulphi, rem narrat quoque admirandam de quadam Campana in Bodkensi Monasterio in hæc verba: *Tintinnabulũ quod-*

Mart. del Rio lib. 4. c. 3. q. 2.

dam magnum aeneum benè sonorùm in Bodkensi Monasterio reuerenter asseruatur. Nam quoties aliqua ex eius Monasterij Sororibus breui erat abitura è vita, absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum. Hucusque Martinus del Rio de Campana Monasterij Bodkensis. De Campanæ autem Vilillæ, vel Viligliæ sonitu spontaneo, & admirando Scriptores alios huius generis miraculum verum esse omnino affirmantes, breuitatis gratia reticemus, aliarum Campanarum admiranda conscripturi.

Sigebertus Gemblacensis in Chronicis Anno Domini M.LXXXI. De Campanis, quæ in Ecclesia Maldemburgensi Flandrēsis Prouinciæ sua sponte personuerunt, ita inquit: *Campanarium Ecclesiæ Maldemburgensis, vehementi vento flante, à suis locis euulsum, & ad terram penitus fuit inuersatum, ita in aëre pendens, & ruinam sui minitans, vt semper casurum, & cuncta vicinia confracturum cerneretur. Sed cum per sex noctes, & dies id tractaretur à Populo, qualiter hinc inde extractis machinis sursum erigeretur, & vtrumque loco suo relocaretur; pridie Kalendas Ianuarij circa noctis medium adueniens virtus diuina, totam Ecclesiam intus & foris im-*

Sigebertus Gemblacen. Anno Dom. 1081. cum alijs scriptoribus in vnū tomum collectis. To. 1. in folio.

pleuit luce ignea, & Campanarium ad terram reclinatum, totum simul erexit, ac firmißimè suis locis relocauit; & Campanas ibi dependentes mox sonare compulit. Hæc Sigebertus.

Campanæ sua sponte sonantes.

Iacobus Meyerus in Balduino Pio. Libro tertio Annalium totius Belgij Anno Dom. 1062. pag. 25 in editione vetustiori, & pag. 30. in recentiori.

Campanæ item Aldemburgenses sponte sua personuerunt, vt ait Iacobus Meyerus in Balduino Pio libro tertio Annalium Flādriæ ad Ann. Dom. M. LXII. in hanc verborum formam: *Aldemburgij cum fames intolerabilis Flandros premeret, grandisq. multitudo hominum panis quærendi gratia conflueret Aldemburgium, repertus quidam fuit prima luce, qui sub dio de nocte fame (vt creditum est) perierat, qui dum sepeliretur; prohibuit Sacerdos Godobertus, ne pulsarentur Campanæ, eo quòd homo esset ignotus. Sed ecce ibi, stupentibus cunctis, qui aderant, prodigio per se æra illa (mirum dictu) personuerunt. Hæc in Balduino Pio Iacobus Meyerus.*

Ecclesia Salernitana Ord. Præd.

In Monasterio Salernitano Ordinis Fratrum Prædicatorum supra portam illius loci, qui vulgò *Capitulum* vocitatur, in quo Patres pro aliquá re decernenda congregari solent, ærea extat Campanula, quæ sponte sua interdum personauit, dum scilicet aliquis ex Familia dicti Conuentus ex hac vita decessit. Cuius rei aliquot recensentur exempla, præ-

ſertim verò illud, quod ante triginta annos eueniſſe narratur. Illa enim Campanula, nemine ægrotante dicto in Conuentu, perſonuit; ſed ecce Sacerdos nouellus die ſequenti primam cantaturus Miſſam, Campanarium cum alijs Fratribus Campanas pulſandi gratia aſcendit ad hanc celebritatem, vt fieri ſolet, indicandam, è ſummitate illa cecidit, & obijt.

Cum cadauer Beati Iſidori, qui Madriti in Hiſpania quadringentis ab hinc & amplius annis natus eſt, ex humili ſepulchro ad honeſtiorem locum transferretur, Eccleſiarum Campanæ à nemine pulſatæ, nullove artificio tactæ, diuinitus ſponte ſua, miro ordine perſonuerunt, vt Philippus III. Catholicus Hiſpaniarum Rex in ſuo Libello ſupplici, typis mandato, pro eiuſdem Beati Iſidori canonizatione apud Summum Pontificem Clementem Octauum impetranda retulit.

Philipp. III. Hiſpaniarũ Rex de B. Iſidoro.

In Eccleſia Ordinis Fratrum Carmelitarum Valentiæ (quæ eſt Vrbs inſignis citerioris Hiſpaniæ, tribus millibus paſſuum à mari remota) extat Cappella Beatæ Mariæ ſemper Virginis, de Conſolatione nuncupatæ, in qua ſub terra, & profundè quidem iacebat Cam-

Eccleſia Carmelitarum Valentiæ.

pana, quæ à Vetula quadam ob vitæ probitatem insigni, & propè dictam Cappellam degente circa Annum Domini 1490. singulo quoque sero, præsertim verò in Sabbato, quãdo scilicet Campana ad Salutationem Angelicam recitandam pulsari solet, Campana illa subterranea sponte sua sonare audiebatur. Hac re tandem promulgata, Rector Conuentus Carmelitani, locum illum à Vetula indicatum excauari iussit. Hinc terra excauata, profundaq. cauea illic effecta, Campana ipsa tandem aliquando inuenta fuit, infra quam erat Imago Beatæ Mariæ semper Virginis lignea & aurata, quam tempore barbaricarũ incursionum in loco illo subterraneo inclusam fuisse à Christi Fidelibus, coniecturam faciunt. Non desunt autem, qui dicant, circa dictæ Imaginis pectus aperturam esse, in qua cum sacris Reliquijs Sanctissimum item Sacramentum fuisse inuentum per traditionem affirmant.

Campana inuenta sub terra.

In Territorio Gruningæ, quæ est Ciuitas Phrysiæ metropolitana, extat Pagus vocitatus *Brock*, in quo Campanæ sponte sua personarunt; deinde magnam hominum mortalitatem sequutam fuisse Historiæ produnt.

Spon-

Spontaneum item ſonitum dederunt Campanæ Baſilicæ S. Pauli propè & extra muros Vrbis Romæ. Nam Anno Domini 1610. Die 24. Octobris, Die Dominico, dum intra Arenariam (quæ inter Baſilicam ſancti Pauli, & Eccleſiam ſancti Sebaſtiani extat) Notarius publicus de mandato Illuſtriſſimi, ac Reuerendiſſimi Cardinalis Vrbis Vicarij, cum alijs commoraretur, vt locum Sanctarum Reliquiarum à Pictore quodam indicatum recognoſceret, maiores Campanæ Baſilicæ Sancti Pauli perſonuerunt. Quoniam verò dictæ Campanæ nonniſi in diebus feſtis ſolemnibus, & in Summi Pontificis ad ipſam Baſilicam aduentu pulſari ſolent; abſente Abbate, Prior Monaſterij ſancti Pauli, & aliquot eiuſdem Monachi ab Eccleſia ſancti Sebaſtiani ad ſuam Baſilicam redeuntes, audito in ipſa Arenaria dictarum Campanarum ſonitu, greſſus omni feſtinatione properarunt, Summum Pontificem ad eam Baſilicam aduentaſſe putantes. Poſtquam autem eò deuentum fuit, nec Summum Pontificem illuc acceſſiſſe, nec dictas Campanas ab vllo prorſus homine pulſatas, aut motas fuiſſe facti ſunt certiores. Idquod

Baſilicæ ſancti Pauli Romæ Campana ſponte ſua perſonuit An. Do. 1610.

omnibus persuasissimum fuit, tum ob ingentem Campanarum magnitudinem, tum quia ingressus ad eas haud facile patet, atque in tali die dictæ Campanæ, vti iam diximus, pulsari non solent. Idcirco ad certitudinem, ac venerationem sanctarum Reliquiarum indicandam, spontaneum Campanarum sonitum diuinitus factum esse, piè credendum censetur.

Multa item alia in hanc rem exempla dicenda supersunt, quæ nimis longum esset recensere. Hæc itaque dicta sufficiant de admiranda virtute Campanis cõsecratis ad res occultas præsentes, & futuras indicandas, necnon ad alios effectus, admiratione dignos producendos loco, ac tempore diuinitus immissa. Nunc reliquum est, vt Campanarum Ecclesiasticarum originem à Tubis Veteris Testamenti in sancta Dei Ecclesia deductam in medium afferamus.

DE . ORIGINE . CAMPANARVM *à Tubis Veteris Testamenti deducta.* Cap. VIII.

CAMPANARVM Originem à Tubis Veteris Testamenti habere,censendum videtur : Nam in Veteri Testamento Dominus Deus, vt legitur in decimo Numerorum capite, Tubas fieri mandauit,dum Moysi dixit : *Fac tibi duas Tubas argenteas ductiles , quibus conuocare poßis multitudinem,quando mouenda sunt castra* . Et infra post multa de congregando Populo à Filijs Sacerdotis Aaron,atque de tempore procedendi ad bellum , ad Clangorem Tubarum , necnon diebus festis , & lætitiæ , deq. Holocaustis , & victimis pacificis , ac de oblationibus, Tubarum item clangore indicandis loquitur in hanc verborum formam : *Filij autem Aaron Sacerdotis clangent Tubis , eritq. hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris . Si exieritis ad bellum de Terra vestra contra Hostes, qui dimicant aduersum vos , clangetis vlulantibus Tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo*

Num. 10.

Num. 10.

vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Si *quando habebitis epulum, & dies festos, & Kalendas, canetis Tubis super Holocaustis, & Victimis pacificis, vt sint vobis in recordationem Dei vestri*. Hæc de Tubis in decimo Numerorum capite. Vt autem Campanæ à Tubis Veteris Testamenti per ea, quæ in dicto Numerorum capite leguntur, originem habere comprobentur, similitudinem inter Tubas, & Campanas ob multiplicem earumdem vsum ductam expendere, seu examinare necesse est.

DE. SIMILITVDINE. INTER Tubas, & Campanas. Cap. IX.

IN decimo, vt vidimus, Numerorum capite, Tubarum vsus ad plura pertinebat, ad Castrorum scilicet motionem, ad belli congressionem, ad Populi congregationem, ad Festi celebrationem, ad Epuli oblationem, ad Holocausta, & Victimas pacificas. Sicut autem hæc omnia in Veteri Testamento ad Tubarum fiebant clangorem, ita totidem, at illis modo suo similia,

in Nouo Teſtamento ad Campanarum ſonitum celebrantur. Nunc enim in ſancta Dei Eccleſia pro Caſtrorum motione, Belli congreſſione, atque Populi congregatione, Luſtrationes, vel ſupplicationes, quas vulgò Proceſſiones appellant, præuio ſanctiſſimæ Crucis vexillo, Clero ſequente, & populo comitante, celebrantur, & vlulantium Tubarum loco, Campanæ pulſantur pro Victoria conſequenda contra Dæmones Humani generis hoſtes, hoc eſt, contra eorumdem conſultationes, & inſidias, & contra alia mala, vt imploràta miſericordia Dei omnipotentis, & clementis, *cuius*, vt ait S.Leo, *natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia eſt*, opus miſericordiæ conſequamur.

S.Leo ſerm. 2. de Natiu. Dom. & legitur in Annunc. B. Mariæ ſemper Virginis officio.

Tubarum item loco ſuper Holocauſtis, & Victimis pacificis in Veteri Teſtamento clãgentium, nunc ad laudem, honorem, & gloriam incruenti ſacrificij in Sancta Dei Eccleſia, vti iam diximus, Campanæ pulſantur.

Interea ſicut ad feſtos dies celebrandos Tubæ olim clangebant; ita nunc ad Feſtiuitates repræſentandas, & venerandas, Campanæ pulſantur.

Sicut denique in Veteri Teſtamento tam

in aduerſis, quàm in proſperis rebus ex præcepto Dei Tubis clangendum erat; ita nunc iuxta temporum varietatem, & rerum indigentiam pulſari ſolent Campanæ, dum ſcilicet ad pœnitentiam, & lacrymarum compunctionem excitamur, & ad Dei miſericordiam implorandam prouocamur.

Adde etiam, quòd omne tempus conuenit verbo Dei. Modò enim legendum eſt, modò Deo cantandum, modò orandum, modò exhortandum, modò docendum, modò tandem increpandum: Hæc enim omnia in Eccleſia ſancta Dei fieri ſolent iuxta *illud* Beati Pauli Apoſtoli ad Timotheum *ſcribentis*: *Prædica verbum; inſta opportunè, importunè; Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina*: Necnon iuxta illud Pſalmi: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Ad hæc tandem omnia præſtanda, iuxta rerum congruentiam, ac diſtinctionem, Campanæ item congruè, ac diſtinctè pulſantur. Hæc de origine, quam à Tubis Veteris Teſtamenti Campanæ Noui Teſtamenti quātum ad vſum traxiſſe cenſentur, quādam inter ſe ſimilitudinem habentes, vt diſſimilitudinem earumdem videamus.

Tim. 4.

Pſal. 33.

DIS-

DISSIMILITVDO. INTER. TVBAS. ET Campanas. Cap. X.

QVANTVM verò ad materiam, & formam, Tubæ atque Campanæ ſunt diſſimiles: Illæ namque argenteæ; hæ autem ex ære conflatæ: Illæ ductiles, hæ conflatiles; Illæ ſatis oblongæ, anguſtæ, ac ſubtiles; hæ quaſi rotundæ, atque craſſæ, quamdam tamen galeri, aut pyri formam repræſentantes. Campanæ denique fiunt ex ære, quod eſt metallum durabile, ac ſonorum; atque intus habent ferreum inſtrumentum, quo percutiuntur, vt ſonitum reddant, Nouiq. Teſtamenti Prædicatorum ora ſignificant, quæ plus durant, quàm Tubæ Veteris Teſtamenti, altiuſq. reſonant. Notus nãque olim erat tantum in Iudæa Deus, nunc autem in toto Terrarum Orbe, vt rectè oſtendit Amalarius Fortunatus, Epiſcopus Treuerenſis in libro tertio de Eccleſiaſticis officijs capite primo, in quo hæc omnia diffusè declarat, ſicut infra videre licet, eò ſcilicet in loco, in quo de officio pulſandi Cam-

Amalarius Fortunatus lib. 3. c. 1.

Cap. 13.

panas habetur ſermo. Hæc hactenus de Campanis, ad Tubas relatis, vt rem præcipuam initio propoſitam proſequamur.

CAMPANARVM. SONITVS. DIVERSI vnde oriantur. Cap. XI.

CAMPANARVM ſonitus diuerſi ſunt iuxta materiæ, ac formæ diuerſitatem. Materia enim ex æris, ſtanni, plumbiq. mixtione conſtare ſolet, ſecundum varia Opificum conſilia, vt ait Hieronymus Magius. Nam ſi grauem (inquit) ſonum quæſiuerint, ſtanni, plumbiq. non parum æri admiſcent: ſi acutum, ſtanno, plumboq. plus parcunt. Sed ſæculis ſuperioribus, cum auaritia minus, vt Magius inquit, ſæuiret, vel maior argenti foret, vt reor, copia, argentum multum opifices in fundendis Campanis admiſcere ſolebant. Id quod ex ipſo antiquarum Campanarum ſonitu planum profectò fieri tradit Magius, qui duas huius generis Campanas in Sancti Bartholomæi Eccleſia apud ſuos conterraneos Anglarenſes reperiri ait.

Mag. c. 20. de Tintinn.

Magius vbi ſupra.

Anglara, Magij Patria.

For-

Formæ item Campanarum diuersæ, maiores videlicet, & minores; magis, & minus crassæ; magis quoque, ac minus oblongæ, vel magis, & minus latæ; necnon magis & minus pyri, vel magis aut minus petasi vel galeri, aut pilei formam repræsentantes, efficiunt sonituum diuersitatem. Propterea Magius ex diuersitate formarum diuersos Campanarum sonitus breuiter colligit, & comprehendit in hæc verba: *Campanæ non solum materiam, sed & formam plurimum ad soni magnitudinem, & suauitatem conducere certò scimus. Si humiliores, latioresq. petasi seu galeri, aut lebetis figura efformentur, sonum non admodum magnum, & ingratum auribus edunt: Si verò longiores, craßioresq. quàm artis ratio patitur, obtusum, nec latè dimanantem emittunt. Artis præscripto Campanæ altitudo duplicioris diametro constat, at paulò breuiore mensura. Forma pyri longioris effigiem æmulatur, atque exprimit. Antiquorum Tintinnabula magis ad galeri, quàm ad huiusmodi pomi formam accedebant, erantq. tenuiora, quamobrem & rauca, & minus, quàm nostra sint, sonora.* Hæc Magius ad verbum.

Mag. c. 20. de Tintin.

Formæ Cãpanarum diuersæ sonitus efficiunt diuersos.

Campanæ præscriptũ est præceptum, vel regula fundendi Campanam.

Sonitus denique Campanarum diuersitatem efficiunt diuersa illa ferrea instrumenta,

qui-

quibus Campanæ intus pulſantur. Dicuntur autem diuerſa, iuxta maiorem, & minorem ferri quantitatem. Si enim ferreum illud inſtrumentum (quod Rhopalum Græcè dicitur, Latinè autem Malleus, & Lingua nuncupatur) habeat cum Campana proportionem, congruum Campanæ quantitati ſonitum reddit, & auribus gratum; ſin ſecus, vel obtuſum, vel aſperum, ſiue nimis acutum (quem vulgò ſquillantem appellant) & auribus ingratum. Hinc ferreum illud inſtrumentum perpulchrè, ac ſatis propriè Lingua Campanæ nuncupatur, quippe quæ in ipſa Campana ſuo modo facit, quod Lingua in homine. De varijs Campanarum formis fundendis; necnon de Inſtrumentis, quibus Campanæ pulſantur, iuxta varias Campanarum formas faciendis, Vannuccius Biringuccius Senenſis, Artifex Campanarum egregius, perſcribit in ſua Pyrotechnia, in qua etiam docet quonam pacto Campanæ in Turribus conſtitui, aut ſuſpendi, & moueri debeant, multaq. figuris delineatis optimè commonſtrat.

Campanæ lingua quænam ſit.

Campanæ lingua quænam ſit.

Vannuc. Biringuc. lib. 6. à c. 10. vſque ad 15.

DE. MVSICO. CAMPANARVM concentu, necnon Turrium præstantia. Cap. XII.

EX varijs denique Campanarum formis peritissimorũ hominum, etiam musicarum arte, ac scitè quidem factis; musicus Campanarum concentus fieri potest, immo solet, sicut diuersis in locis videre licet. Nam, vt Hieronymus Magius in libello de Tintinnabulis, & Hieronymus Cardanus in libris de rerum varietate scriptum reliquerunt, apud Menapios, & Sicambros Populos ad vtramque Rheni, Germaniam, & Galliam diuidentis, partem sitos; necnon apud alias Christianas Nationes Campanæ à musices non ignaris efformatæ, atque suspensæ in Turribus, ac denique à Musicis pulsatæ, musicum reddunt concentum, Organorum instar.

Mag. c. 27. Cardan. lib. 12. c. 58.

Antuerpiæ, quæ est Ciuitas Brabantiæ, ac Belgij totius celeberrimum Emporium, extat augustissimum Templum B. Mariæ semper Virgini sacrum, Turrim ex candido mar-

mo-

Turris admirandæ altitudinis.

Guicc. in Descriptio. Germaniæ inferioris, p.103.in folio.

Franc. Suuert. in Magium.

more admirandæ altitudinis, hoc eſt, quadringentorum & viginti pedum Antuerpienſium; teſte Guicciardino, habens conſtructam, in qua, vt ait Franciſcus Suuertus, fit muſicus Campanarum concentus, adeò inſignis, tantaq. arte, & harmonia, vt non Campanas, ſed Organum aliquod, exteris omnibus ſtupentibus, audire videaris. De huius generis Campanarum harmonia Hieronymus Cardanus poſtquam loquutus eſt de perpetuo Tubarum ſono efficiendo, hunc ait in modum: *Reuocauit hæc narratio memoriam eius, quod Bruxellis in Belgica vidi; Nolæ plurimæ in circuitu poſitæ ſuper Turri, vt fieri ſolet, vocum muſicarum ſonis proportionem obtinent: adeunt gnari artis, & tangentes ſingulas pro notis deſcriptis, cantilenam pulſant, admiratione potius dignam, quàm iucundam auditu. Nam Nolæ non retinent vocem, ſed cum ictu ſtatim deſinit. Idem Louanij, Antuerpiaq. fit. Transferri etiam poteſt ad vrceos, aliaq. vaſa. Si dicas, quis vſus harum Nolarum? Vt tota Ciuitas audiat muſicam; quod commodum non eſt exiguum.* Hucuſque Cardanus, qui cum dicat, harmoniam Campanarum Bruxellenſium admiratione potius dignam, quàm audi-

Card.lib.12. de rerum varietate c. 58.

Campanarũ Bruxell. harmonia.

tu iucundam; Franciſcus Suuertus Antuerpienſis de Campanarum Antuerpiæ harmonia ita inquit: *Vtinam Cardanus hodie Campanarum muſicam Antuerpiæ audiret, ſecus iudicaret, nempe & admiratione dignam, & auditu iucundam*. Hæc Suuertus. Georgius autem Braunius in Tomo quinto Ciuitatum Theatri de Turri, & harmonia Campanarum Cathedralis Eccleſiæ Antuerpienſis, necnon de primaria eiuſdem Campana, deque ipſamet Eccleſia in hanc loquitur verborum formam: *Primaria Antuerpienſis Eccleſia, Beatæ Mariæ ſemper Virgini inſcripta, Collegiata, nunc Cathedralis eſt, amplitudine, magnificentiaq. excellens, multis ornamentorum generibus decorata. Cuius eminentior Turris, Campanis deſtinata, mirabili ſtructura ex candido marmore affabrè facta, admirandæ altitudinis viſitur; alta pedes quadringentos viginti, vnde non tantum ſumptuoſiſsima Ciuitatis Aedificia, ſed & amœniſsimi quaque verſus Agri, Horti, & Prata, etiam vltra Scaldim in Flandria conſpiciuntur. Sunt in ea triginta tres Campanæ promiſcuæ magnitudinis, quæ tam conſonantem edunt ſonum, & diuerſas Eccleſiaſticas melodias ita exprimunt, vt ab harmonia muſica vix eum diſtinxeris. Harum Campana-*

Francisc. Suuert. in Magium de Tintinnabulis.

Georg. Braunius to. 5. Ciuitatum pag. 27.

Hæc vide in to. 5. Ciuit. pag. 27.

Turris admirandæ altitudinis.

Campanæ 33. in Eccleſia Cathedrali Antuerpiæ.

Harmonia Campanarũ muſica.

rum prima tanta est, vt nulla in Belgio sit magnitudine vastior: octo enim pedes capit eius altitudo, septem cum semipede hiatus in diametro. Hucusque Braunius de quattuor Antuerpiensis Ecclesiæ rebus admiratione dignissimis, Turris videlicet altitudine, Campanæ primariæ vastitate, Campanarum multitudine, & musico earumdem concentu, musicam Organorum harmoniam repræsentante. Hæc obiter dicta sint, vt harmoniam Campanarum musicam prosequamur.

Cāpanæ primæ magnitudo.

Mechlinia item, vel Machlinia, vulgò Malin vocitata, quæ est Ciuitas Brabantiæ præclara, & Brabantiæ Meditullium non ineptè dici potest, Louanio, Bruxella, vel Bruxellis, & Antuerpia tot clarissimis Vrbibus interclusa, & vndique quattuor milliaribus distans; habet Campanas, quæ Organorum instar, digitis tamen, ac pedibus pulsatæ, musicos, & varios quidem concentus pro pulsantis arbitrio reddunt. Idem fit Bruxellæ, seu Bruxellis, Hallei, seu Hallæ, ac Traiecti, & alijs in locis illius Regionis.

Geor. Brau. to.3. Theatri Ciuitatum pag. 12.

Leodium, quod est Germaniæ inferioris, quam secundam dicunt, Ciuitas maxima, miræ item magnitudinis habet Campanas,

Geor. Brau. to.1. Theatri Ciu. pag. 21.

quæ

quæ muſicos diuerſi generis concentus mira efficiunt arte. Nam in Cathedrali Eccleſia, Sancto Lamberto dicata, octo ſunt ampliſſimæ Campanæ, minuſculæ verò duodecim ad Horarum pulſationem accommodatæ. Ad Campanæ harum maximæ pulſationem quattuor & viginti requiruntur homines. Maxima enim Campana duabus, & quidem magnis eſt cincta rotis, quæ circumligatæ ſunt duobus deorſum pendentibus funibus, quibus item alligati ſunt quattuor & viginti alij funiculi. Deinde homines duodecim trahunt vice verſa funes ab vna parte, necnon duodecim alij ab altera parte; ita verò, vt, quãdo pars vna deorſum trahit, altera ſurſum trahat. Qui ſanè mos in pulſandis Campanis pro muſico efficiendo concentu per totum Belgium obſeruatur, ſicut dictæ Ciuitatis, & Regionis Indigenæ, qui Romæ vitam degunt, omninò affirmant.

Eccl. S. Pauli Leodij.

In Eccleſia Sancti Pauli eiuſdem Ciuitatis Leodij quattuor & viginti Campanæ ad omne genus muſices aptiſſimæ, Organorum inſtar manibus ac pedibus pulſantur; immò tantâ ſunt diſpoſitæ arte, vt ex ſe, vi tamen ponderum, inſtar Horologij, die nocteq.

antequàm Horæ personent, omnia Horarum præambula, quæ sunt Antiphonæ, cuilibet diei festo congruentes, musicaliter, vt ita dixerim, decantent.

In Sancti Laurentij eiusdem Ciuitatis extant vna & viginti Campanæ, è quibus concentus musicus, & quidem iucundissimus redditur non sine magna audientium voluptate: ijs enim Campanis, & frequenter quidem, diuersæ concinuntur cantiones, ad quas audiendas homines conuolare solent.

Ibidem apud Cruciferos Campanæ complures, Organorum instar pulsatæ, omnibus redduntur gratæ ob musici concentus iucunditatem.

Georg. Braunius to. 1. Theatri Ciuitat. pag. 33

Argentoratum, siue Argentina, Ciuitas vetustissima, ac permagnifica, Argentuaria, & Aurentina etiam dicta, apud Heluetios ad Germaniam superiorem pertinens, propè Rhenum sita; nobile ac ingens quoddam opus habet, cuius adsimile, si altitudo eius, & artificium pensitentur, nec in Germania, nec in Italia, nec in Gallia, neque alijs in locis inuenitur, sumptuosissima nempe Turris illa, quæ Anno Christi Domini 1277. inchoata fuit, atque viginti octo ferè annis vs-

Turris admirandæ altitudinis, ac structuræ.

que

que ad fastigium consummata, quadris autem lapidibus; & perpulchrè figuratis ab ipsis fundamentis ad supremum vsque culmen erecta, vbique aëri, & vento peruia; cuius ascensus quattuor patet cochleis. Vbi verò crassities eius in fastigium incipit acuminari, ibi octo insurgunt cochleæ. Supremus nodus, qui inferius vix modij magnitudinem habere videtur, tantus est, vt capacitas eius quinque, aut sex homines recipiat personatos. Turris autem longitudo, siue altitudo quingentos & septuaginta quattuor geometricos habet pedes. Hæc ex Georgio Braunio in Tomo Theatri Ciuitatum primo.

Homines personati, hoc est, magnæ staturæ.

Braun. to. 1. pag. 33.

Admirabili dictæ Turris artificio admiranda Campanarum præstantia musico insignita concentu respondet. In alia intra Ecclesiā Turri extat Horologium mira profectò arte constructum, quod aliquot Anni festiuitates præcipuas, vel Solemnitates Ecclesiasticas repræsentat per Imagines quasdam, quæ referunt personas, & alias res diebus festis repræsentandis congruentes, dum horæ pulsantur. Antea verò quàm horæ pulsentur, duo Angeli Tubas personantes repræsentati musicum reddunt concentum, quo expleto,

Horologiū mira arte constructū.

Angeli Tubas personantes.

ho-

horæ pulſantur: quibus tandem pulſatis, Gallus etiam ſuper Horologij verticem effictus magno cum ſtrepitu alas concutit, deinde ſtatim bis modo ſuo cantat. Huius generis Horologium conſtruxiſſe fertur Nicolaus Copernicus, Vir arte Mathematica peritus, qui Anno Domini 1540. floruit, ſed tam inſigni opere ad finem perducto, à Ciuitatis Conſulibus, & Primatibus, oculis (vt aiunt) orbari iuſſus fuit, ne vſquam gentium tam egregium opus conſtruere poſſet.

Gallus effictus modo ſuo cantat.

Horologij Auctor.

Nicolaus Copernicus oculis orbatus.

Admirandum, & valde inſigne Venetijs prope ſancti Marci Eccleſiam extat Horologium à duobus effictis ex ære Mauris, hoc eſt, obſcuri, aut nigerrimi coloris hominibus hinc inde pulſatum. Poſtea verò quàm horæ pulſatæ ſunt, è duorum oſtiolorum vno, inter quæ Deiparæ Mariæ ſemper Virginis ſculpta infra Horologium Imago ſedens repræſentatur, Angelus tubam perſonando exit, vt alterum oſtiolum ingrediatur, à tribus comitatus Magis, qui dum ante dictam Imaginem tranſeunt, ſeſe artificioſè flectunt, & inclinato capite, ipſam Imaginem venerantur, Angelumq. intra oſtiolum ingredientem ſequuntur. Id quod Franciſcus Sanſouinus

in eiusdem Ciuitatis descriptione satis fusè, ac bellè quidem scriptum reliquit, multis rebus lectu, ac scitu dignis enarratis de dicto Horologio, quod, (vt ait idem Sansouinus, Anno Dom. M. C D. X C V I. artificiosè fuit constructum.

Musico autem Campanarum Concentu Campanariæ Turres miro artificio constructæ, admirandisq. Horologijs insignitæ, Gallisq. cantantibus exornatæ, tam in Germania superiori, quàm inferiori passim cernuntur. Quæ sanè loca suis cum rebus ad musicos Campanarum concentus pertinentibus recensere, nimis longum foret. Postquam verò in ipso musico Campanarum concentu describendo mentionem fecimus de Campanis earumdem admirandæ altitudinis, ac structuræ Turribus, quæ in Germania superiori, & inferiori, hoc est, Flandria reperiuntur, silentio prætereundum non videtur illud, quod Flauius Blondus in libro primo Romæ instauratæ de Turri Campanaria Basilicæ Sancti Petri Romæ scriptum reliquit hisce verbis:

Blondus lib. 1.num. 56.

Leo IV. Campanariam Turrim extruxit, quæ omnium prima in Orbe terrarum fuit. Hæc Blon-

Leo IV. An. Dom. 850.

dus, qui dictã Turrim, omnium primã in Orbe terrarum fuisse dixit, vel ob altitudinis, aut structuræ præstantiam; vel illam omnium primam ratione temporis in Orbe terrarũ fuisse intellexit, quasi dixerit nullam Turrim Campanariam ante illam ædificatam fuisse ad illud vsque tempus, hoc est, ad Annum Domini D. CCC. L. Nam Frater Alphonsus Ciacconius Ordinis Prædicatorum in Leone IV. de hac Turri loquitur hunc in modum: *Anno 850. S. Petri Basilicam Leo Romanus Pontifex, nouo ad vsum rei diuinæ, eoq. magnifico Campanario exornauit: & ne huiusmodi in posterum obnoxia incursionibus, ac direptionibus esset, Vaticanum ipsum munire, & lapideis muris sepire instituit.* Hæc Ciacconius. Platina verò inquit: *Mœnibus Vaticanum cinxit; Leoninamq. Vrbem de suo nomine appellauit; necnon Turrim, quam adhuc cernimus, in Vaticano apud Sanctum Petrum ædificauit: & Fores Basilicæ S. Petri ab Agarenis direptas, ex argento restituit.* Hæc ex Platina, & Ciacconio colligere mihi visum fuit, vt mentionem in medium afferrem ab ijs factam de dicta Turri, cuius fastigium circa An. Dom. M. CCC. III. in nocte post festum S. Petri diem, ob incuriam Mansionario-

Alphonsus Ciaccon. in Leone IV.

Plat. in Leone IV.

rum

rum igne deuaſtatum, Bonifacius VIII. præter alia, & multa quidem beneficia eidem Baſilicæ Sancti Petri collata, reparandum curauit; Campaniſq. ob dictum incendium in terram collapſis, & confractis, ſex nouas, & duplicati quidem ponderis Campanas, vt legitur in Codice manuſcripto perantiquo Benefactorum eiuſdem Baſilicæ, fundendas mãdauit. Anno autem Dom. M.CCC.LII. paulo ante Clementis VI. obitum, teſte Alphonſo Ciacconio, dirus fulſit Cometes, & quatriduum ante ipſius mortem, eadem Turri Campanaria fulmine icta, culmen eius magna ex parte diſiectum fuit, & vi ignis Campanæ deuaſtatæ fuerunt, quarum loco Anno Domini M.CCC.LII. Anno ſcilicet primo Innocentij VI. nouæ Campanæ factæ ſunt, vt in prima Campana, quæ dicitur maior, & in ſecunda Campana, quæ nuncupatur minor, videre licet. Campanæ autem ſunt quinque, quibus inciſæ ſunt Inſcriptiones, vt infra leguntur, quæ quamuis rudem cõtineant Latinitatẽ, verſuumq. regulam, & quantitatem ſyllabarum interdum non ſeruent, eas tamen ad rem hiſtoricam repræſentandam hoc loco apponere viſum fuit.

Bonifacij VIII. Beneficia erga Baſilicam S. Petri.

Ciaccon in Clem. VI.

Innoc. VI.

INSCRIPTIO
Maioris Campanæ Sancti Petri.

In nomine Domini, Matris, Petriq. Pauliq.
Accipe deuotum, paruum licet, accipe munus,
Quod tibi Christe datū Petri, Pauliq. triūphum.

Explicat, & nostram petit, populiq. salutem
Ipsorum pietate dari, meritisq. refundi.
Et Verbum caro factum est.

Anno Milleno trecenteno cum quinquageno
Additis, & tribus Septembris mense colatur;
Ponderat & millia decies septiesq. librarum.

INSCRIPTIO
Secundæ Campanæ.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amē.
Ad honorem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis,
Et Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli.
Verbum caro factum est.
Solue iubente Deo terrarū Petre cathenas, qui facis,
Vt pateant cælestia regna Beatis.

Hæc Campana cum alia maiori ponderante $\frac{m}{\text{XVI}}$.
Post consumptionem ignito fulgure, anno præcedente imminente, fusa est, Anno Domini M.CCC.LIII. mense Iunij, & ponderat hæc M. X. & centena librarum. Amen.

INSCRIPTIO
Tertiæ Campanæ, quæ pulsatur pro Auditoribus Rotæ.

Nomine Dominico Patris, prolisq. Spirati
Ordine tertiam Petri primæ succedere noscant
Per dies paucos quotquot sub nomine dicto
Sanctam Ecclesiã colunt in agmine trino. Amen.

INSCRIPTIO
Quartæ Campanæ, quæ pulsatur, dum Populus ad sanctam conuocatur Concionem.

Anno Domini M.CC.LXXXVIIII. Ad honorem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis, & Sancti Thomæ Apostoli Tempore Fratris Ioannis de

Leodio ministri, factum fuit hoc opus de legato quondam domini Rikardi Domini Papæ Notarij. Guidottus Pisanus me fecit.

INSCRIPTIO
Campanæ paruæ, quæ prior palsatur in diebus festis.

Mentem sanctam spontaneam, honorem Deo, & Patriæ liberationem.
Aue Maria gratia plena Dominus tecum;
Benedicta tu in Mulieribus,
& benedictus fructus ventris tui.

An. Domini 1610.

Nunc autem, Anno scilicet Domini 1610. Septembri mense, dictæ Campanæ translatæ fuerunt supra Basilicam Sancti Petri nouam intra vnum ex quattuor minoribus Tholum, quem vulgò Cuppulam vocant. Deinde 26. die Mensis Octobris eadem Turris Campanaria, culmine olim deiecto, funditus fuit euersa cum alijs vetustissimis ædificijs, quæ admirandum Basilicæ nouæ prospectum, ac situm impediebant. In alijs item Campanis ceterarum Basilicarum, & Ecclesiarum tam

Vrbis

Vrbis Romæ, quàm aliorum locorum extant Inſcriptiones, hiſce, quas vidimus, aliqua ex parte adſimiles.

In primaria Baſilicæ Lateranenſis Campana, quæ Anno Domini 1389. fuſa legitur, inter ſacra nomina, & mutila quædam verba, & inexplicabilia, fit mentio de Bonifacio IX. qui anno eodem ſummus Pontifex creatus fuit. In ſecunda Campana Honorij III. nomine inſignita, & ob vetuſtatem perfracta, ſed Anno Domini 1504. reſtituta, fit mentio de Ranutio Farneſio, Cardinale, & Pauli III. nepote, necnon Baſilicæ Lateranenſis Archipresbytero: ita etiam in tertia, & quarta, Artifice dictarum Campanarum commemorato.

Baſilicæ Lateranenſis Campanæ.

Bonifac. IX.

Honorius III.

Ranutius Farneſius Card.

In tribus Baſilicæ ſanctæ Mariæ Maioris Campanis minoribus, quarum duæ Anno Domini 1285. alia verò 1291, fuſæ leguntur, extant Inſcriptiones ad honorem omnipotentis Dei, ac Deiparæ Mariæ ſemper Virginis venerationem, iuxta verborum formas iam à nobis enarratas; necnon illa Inſcriptio ad Sanctæ Agathæ corporis caput in ſepulchro reperta, & à nobis in capite huiuſce Commentarij ſexto explicata. Quæ omnia

Baſilicæ S. Mariæ Maioris Campanæ.

Pag. 54. 55. 56. 57.

Cap. 6.

ſupe-

ſuperius videre licet. In ipſis item Inſcriptionibus leguntur Artificum Campanarum nomina, & eorum, qui pecuniam in eos ſumptus erogarũt.

Ecclesiæ Ieſuitarũ Campana.

In maiori tandem Eccleſiæ Ieſuitarum Campana, quæ ex Anglia delata fuit, hæc legitur Inſcriptio :

Facta fuit A. Dom. 1400. Die vj. Mẽſis Septẽbris. Sancta Barbara ora pro nobis.

Hucuſque de Campanarum Inſcriptionibus, ob mentionem de Campanaria Turri Baſilicæ Sancti Petri à Blondo, necnon ab alijs tam ſplendidè factam, digredi aliqua ex parte mihi viſum fuit, vt eò, vnde digreſſi ſumus, reuertamur.

Quamuis autem in Italia, & alijs in locis Campanæ in eadem Turri complures dedita opera ita concinnatæ, vti iam vidimus, non reperiantur, vt artificioſos muſicæ concentus efficiant; Romæ tamen, & alibi non deſunt Campanæ, quæ ſuauem, & amœnum ſonum reddunt; nonnullæ item, etſi non arte, vel non dedita opera ita fuerunt concinnatæ, vt artificioſum reddant ſonitum; muſicum tamen concentum quẽdam efficere inueniuntur, dum aliquas muſicæ conſonantias, quam-

dam

dam ſcilicet ſymphoniam emittunt. Romæ itaque in Eccleſia Sanctæ Mariæ ad Montes, & in Eccleſia Sanctæ Katharinæ ad Funarios, aliter de Roſa, necnon alibi extant Campanulæ, quæ muſicum quemdam reddunt concentum. Bononiæ autem Campanas muſicas olim fuiſſe Hieronymus Magius in libello de Tintinnabulis teſtatur hiſce verbis: *Vidimus olim Bononiæ in Aede Epiſcopali antiqua tria Tintinnabula argentea, eà arte facta, vt cum à Sacerdotibus, muſices non ignaris, ad ſonum edendum mouerentur, muſicos concentus emitterent*. Hucuſque Magius de argenteis Bononiæ Campanis, de quarum concentu muſico hæc dicta ſufficiant, vt ſcopum noſtrum primarium, multiplicem ſcilicet Campanarum vſum in ſancta, & vniuerſali Dei Eccleſia, tam videlicet apud Viros Laicos, quàm Eccleſiaſticos receptum tandem aliquando explicandum aggrediamur, officio pulſandi Campanas prius explicato.

Romæ, S. Maria ad Montes.

S. Kathar. ad Funarios

Bononiæ in Eccl. Epiſc. Magius c. 17. de Tintinnab.

DE

DE. CAMPANARIO. SIVE. DE officio pulsandi Campanas.
Cap. XIII.

ANTEAQVAM ad multiplicem Campanarum vsum in Ecclesia Sancta Dei receptum accedamus, Nomen, & Officium, illius, qui Campanas pulsare debet, explicare necesse est. De officio pulsandi Campanas, ac de nomine ipsius, qui eas pulsare debet, habetur sermo in libro primo Decretalium Titulo 27. capite primo, in quo post officium Sacristæ Titulo 26. comprehensum, recensentur ea, quæ pertinent ad officium Custodis, de quo ita ibi legitur: *Custos Ecclesiæ, cui ea, quæ Ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet, vt sui Archidiaconi iussioni in cunctis obediat: in Canonicis horis signa Tintinnabulorum pulsanda, ipso Archidiacono iubente, ab eo pulsentur: Pallia, vel lintea-mina Altaris, seu cuncta vtensilia Ecclesiæ indesinenter custodiat. Lampades, & laternas in accendendo, seu extinguendo peruigil existat.* Hæc ibi de officio Custodis, qui est Sacristæ minister,

Lib. 1. Decretal. c. 1.

Mansionarij vel Custodis cura quænam sit.

Custodis officia plura.

Sacristæ Minister.

ſter, & à Campana pulſanda, nunc vulgò Campanarius vocitatur; olim verò, in primitiua ſcilicet Eccleſia, & Cuſtos, & Manſionarius nuncupabatur. Cuſtos ob rerũ Eccleſiaſticarum cuſtodiam, ſeu curam; Manſionarius autem à manſione vocitabatur, vt Onuphrio Panuinio placet, hæc verba ſcribenti: *Manſionarius dictus eſt Cuſtos, & Conſeruator Aedium Eccleſiaſticarum, Templorum, & Altarium: item familiaris & domeſticus, à manſione. Multi ex his erant in Eccleſia Romana, quorum maior, Primus manſionarius vocabatur. Vnius horum, & eiuſdem muneris meminit Diuus Gregorius in libris Dialogorum: Hodie in multis Eccleſiis extant, curamq. Pſalmodiæ, & Altarium habent.* Hæc Panuinius. De huiuſce officij nominibus mentionem facit Sanctus Gregorius Magnus in tertio libro Dialogorum cap. 24. & 25. dum loquitur de S. Theodoro, & S. Abundio Manſionarijs, qui modo Cuſtodes, modò Manſionarij appellantur. Nam in capite 24. cuius Titulus eſt de Theodoro Manſionario Beati Petri Apoſtoli Vrbis Romæ, Sanctum Petrum ait apparuiſſe, & loquutum fuiſſe Theodoro, qui ad lampades concinnandas quadam nocte citius,

Manſionarius, & Cuſtos idem.

Panu. de interpr. vocũ obſcurarum Eccleſ. poſt Vitas Summorum PP. à Platina conſcriptas.

Manſionarii olim erant multi in Eccleſia Romana.

S. Greg. lib. 3. Dialog. c. 24. & 25. To. 3.

S. Theodorus Manſionarius die 26 Decemb. in Martyrolog. Rom.

quàm ſolebat, ſurrexerat. In capite autem 25. loquitur de S. Abundio, Eccleſiæ Sancti Petri Manſionario, & Cuſtode nuncupato, ad quem à Sancto Petro Puella quædam paralytica ſananda miſſa fuit, quam ſtatim ſanatam fuiſſe, manu ipſius Puellæ à S. Abundio tacta, Sanctus Gregorius ibidem narrat.

S. Abundius Manſionar. & Cuſtos die 14. Apr. in Martyro. Romano.

De Theodoro Manſionario Eccleſiæ Beati Petri Apoſtoli Vrbis Romæ Sanctus Gregorius loquitur in hæc verba: *Adhuc ſuperſunt aliqui, qui Theodorum, eius Eccleſiæ Cuſtodem nouerunt, cuius narratione innotuit res, quæ ei contigit valde memorabilis. Quòd quadam nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuam lumina ſurrexiſſet, ex more ligneis gradibus ſub lampade poſitus ſtabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repente Beatus Petrus Apoſtolus in ſtola candida deorſum in pauimento conſtitit, eiq. dixit: Colliberte quare tam citius ſurrexiſti? Quo dicto, ab oculis aſpicientis euanuit. Sed tantus in eum pauor irruit, vt tota in illo corporis virtus deficeret, & per dies multos de ſtrato ſuo ſurgere non valeret. Qua in re quid idem Beatus Apoſtolus ſeruientibus ſibi voluit, niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere: quia quidquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper*

S. Greg. lib. 3 Dialog. c. 24. To. 3.

vide-

videret. De Abundio Mansionario item Ecclesiæ Beati Petri hunc loquitur in modum: *Alius hic non ante longa tempora, sicut nostri seniores referunt, custos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque grauitatis Vir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiens: Ut idem B. Petrus Apostolus signis ostenderet, quam de illo haberet æstimationem. Nam cum quædam Puella paralytica in eius Ecclesia permanens, manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terram traheret: diuq. ab eodem Beato Petro Apostolo peteret, vt sanari mereretur, nocte quadam ei per visionem astitit, & dixit: Vade ad Abundium Mansionarium, & roga illum, atque ipse tibi salutem restituet. Cumq. illa de tanta visione certa esset, sed, quis esset Abundius, ignoraret, cœpit huc, illucq. per Ecclesiæ loca se trahere, vt quis esset Abundius inuestigaret. Cui repente ipse factus est obuiam, quem quæsiuit, eiq. dixit: Rogo te pater, indica, quis est Abundius custos? Cui ille respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor, & nutritor noster Beatus Petrus Apostolus ad te me misit, vt ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respondit: Si ab ipso missa es, surge; manumq. eius tenuit, & eam in statum suum protinus erexit. Sicq. ex illa hora omnes in eius corpore nerui, ac membra*

S.Greg. lib. 3.Dial.c.25. S. Abund. appellatur Custos, & infra nuncupatur Mansionarius: quia idem sunt Custos, & Mãsionarius

Abundius Mãsionarius

Abundius Custos.

ſolidata ſunt, vt ſolutionis illius ſigna vlterius nulla remanerent. De dictis Manſionarijs, hoc eſt, de Sancto Abundio, & Sancto Theodoro ſit mentio in Martyrologio Romano: De illo in 14. Aprilis die; de hoc autem in die 26. Decembris.

S. Abundius. S. Theodorus.

Nomen igitur tàm Cuſtodis, quàm Manſionarij ante mille, atque amplius annos pro Campanario ſumebatur. Quod etiam nunc Romæ viget, dum Manſionarij, præſens etiã in tempus pulſant Campanas, necnon pulſandas curant, & præſertim in Baſilica Sancti Petri, vbi S. Theodorus, & S. Abundius tali officio functi iam fuerunt, quos ordinibus ſacris inſignitos, & ſuperpelliceo indutos fuiſſe omnino cenſendum eſt, ſicut hodie Manſionarij eſſe ſolent, qui Presbyteratus ordine, vel ordinibus ſaltem minoribus decorantur anteaquàm ad officium Cuſtodis, aut Manſionarij aſſumantur. Itaque Manſionarij, ad quos pertinet etiam cura pulſandi Campanas, tales eſſe debent; non enim ab homine quopiam indifferẽter pulſandæ ſunt, quippe quæ aqua benedicta lauantur, & Oleo ſancto infirmorum, ſanctoq. Chriſmate vnguntur, multiplici ſigno Crucis inter vngen-

Manſionarii officium.

Benedictio Campanarũ

dum

dum adhibito; necnon thymiamate, ac myrrha, vel thure saltem suffumigantur, atque hunc in modum Orationibus, Psalmis, & Antiphonis inter benedicendum recitatis, Campanæ diuino cultui dedicatæ consecrantur, addita postremò Euangelica lectione, vti suo iam loco, & plenius quidem, dictum fuit. Cum itaque res ita sese habeat, Campanæ quatenus consecratæ, ac diuino cultui dicatæ, non à Laicis pulsandæ forent, sed ab ijs, qui sacris Ordinibus, ac saltem minoribus decorati fuerunt, vel Deo saltem dicati reperiuntur, cuiusmodi etiam sunt Clerici nondum sacris Ordinibus vllis initiati, sed habitu laicali deposito, clericali tantum habitu, ac prima tonsura insigniti, & superpelliceo induti, de foro Ecclesiæ facti sunt, vt legitur in Pontificali Romano, & in ipsa clericali ordinatione ab Episcopo id ita esse apertè declaratur. Huius generis item sunt Religiosi, ac Religiosæ Feminæ; Illi laicali habitu deposito, & Ecclesiastico induti, & capitis corona, quam tonsuram, & clericam vulgò appellant; Hæ autem velatæ, aut sacratæ, Monialesq. nuncupatæ: Conuersi verò (vt aiunt) & Conuersæ non item rebus hisce

Cap. 5.

Cāpanarius Ordinibus saltem minoribus, vel prima tonsura decoratus esse debet.

Ponti. Rom. Par. 1.

ca-

carentes. Quamuis verò Clerici, necnon Religiosi, ac Religiosæ Feminæ primo loco memorati, Campanas pulsare queant, hoc tamen officium etiam ad Ostiarium pertinere censetur, qui scilicet Ostiarius est vnus ex illis quattuor, qui ad Ordines minores assumuntur. Quòd autem munus pulsandi Campanas etiam pertineat ad Ostiarium, ex eo constat, quòd, vt legitur in Pontificali Romano, ij, qui ad Ordinem Ostiariatus ab Episcopo assumuntur, siue ordinantur, Clauibus Ecclesiæ sibi ab Episcopo datis, Archidiaconus, vel alius Archidiaconi vice fungens, ducit eos superpelliceo *indutos* ad Ostium Ecclesiæ, & facit illos claudere, & aperire; tradit etiam eis funem Campanarum, faciens eos pulsare Campanas, deinde illos reducit ad Pontificem, benedictionem Domini ab eodem Episcopo accepturos. Hæc ex Romano Pontificali de Ostiarij officio, quod est etiam pulsare Campanas. Quamuis enim Clerici, Beneficiati, & Canonici, dum alicuius Basilicæ, vel Ecclesiæ Collegio, quod Capitulum vocitatur, adscribuntur, vel, vt ita dicam, incorporantur, Tintinnabulum, seu Campanulam pulsare

Ostiarii officium.

Pontificale Romanum. Par. I.

so-

ſoleant; hoc tamen tantummodo in ſignum iuriſdictionis, & poſſeſſionis, vel incorporationis ab ijs fieri ſolet; ab Oſtiarijs autem pulſatur Campanula ratione ſuſcepti Ordinis, qui eſt inter quattuor minores primus. Cum itaque res ita ſeſe habeat, Officium pulſandi Campanas nonniſi ab illis, qui vel minoribus Ordinibus, vel prima ſaltem tonſura in ſancta Dei Eccleſia ſunt inſigniti, exerceri iure poteſt, ac debet; immo propter Campanæ ſignificatum huius generis officium à Presbytero ſubterfugiendum non eſſe ait Amalarius Fortunatus, Epiſcopus Treuerenſis in tertio de Eccleſiaſticis officijs libro, in cuius initio Campanas Eccleſiaſticas originem à Tubis Veteris Teſtamenti traxiſſe, illaſq. Ora Prædicatorum Noui Teſtamenti ſignificare demonſtrat. Quæ ſanè omnia, etſi ſuperius tetigimus, & quidem ſummatim, vt Campanarum originem, necnon ſimilitudinem, ac diſſimilitudinem inter Tubas, & Campanas oſtenderemus; hoc tamen loco Amalarij verba recitanda videntur, quibus Campanarium officium ob earumdem Campanarum ſignificatum à Presbytero ſubterfugiendum non eſſe oſtendit

Campana à Presbytero pulſanda.

Amal. Fort. lib. 3. c. 1.

Cap. 8. 9. & 10.

Amalar. vbi ſupra.

in hanc verborum formam: *Prædicationem*, (inquit) *quam significabat clangor Tubarum, Hieronymo exponente, significat Signum,* (hoc est, Campana) *quod in nostra Ecclesia reboat. Signum nostrum* (Campana scilicet nostra) *est ex metallo æris. Aes est metallum durabile, & sonorum. Habet idem Signum* (hoc est Campana) *interius plectrum ferreum, quo tunditur, vt audiatur. Oraq. Prædicatorum significat Noui Testamenti, quæ plus durant, quàm Tubæ Veteris Testamenti, atque altius resonant. Ora Prædicatorum nostrorum durabunt vsque in finem; & auditur longè sonus eorum vsque in fines terræ. Tempore Iudæorum notus erat tantum in Iudæa: At nunc in omni terra. Vas metalli æris ora significat, vt diximus, Prædicatorum; Ferrum interius,* Linguam eorum. Et infra: *Campanæ funis, qui habet initium à ligno (cui scilicet alligatur) Scripturam sacram significat Noui Testamenti, descendentem à Ligno Dominicæ Crucis. Quod tamen lignũ à superioribus continetur, quia Dominica Crux à Prophetis, & antiquis Patribus continetur: qui funis vsque ad manus Sacerdotis pertransit: etenim Scriptura ad opera Sacerdotum debet transire.* Hæc Amalarius, qui post multa alia, quæ breuitatis gratia sunt silentio prætereunda,

Hier. in Ioel 2. To. 5.

Psal. 75.

Lingua Cãpanæ.

Guill. Durandus lib. 1. Rationalis c. 4. n. 5.

hor-

hortatur Presbyterum, ne Campanam pulsare despiciat, dum hisce loquitur verbis: *Ne despiciat Presbyter hoc opus agere, vt in isto imitator sit filiorum Aaron, sicut & in multis ceteris. Qui se cognoscit debitorem esse prædicationis, non debet se retrahere à mouendis Signis* (hoc est, Campanis) *cum ex ijsdem poßit prædicare Populo.* Hæc Amalarius de præstantia, & significatu Campanarij, & officio pulsandi Campanas.

Campana à Presbytero pulsanda.

Istuc ferè ipsum scriptum reliquit Rupertus Abbas Tuitiensis, in primo de diuinis officijs libro hisce verbis: *Hæc igitur Ecclesiæ Signa* (hoc est Campanæ) *atque illæ Tubæ legales, vnum atque idem significant, scilicet sanctos Ecclesiæ Prædicatores.* Hæc Rupertus, qui post alia multa ad capitis calcem, sermonem de Campanis, Prædicatores significantibus, ita concludit: *Trinum itaque solemnis diei claßicum, idest, Matutinum, Vespertinum, & Quod ad Missæ pulsatur initium, sic imitetur Euangelicus Prædicatorum Chorus, vt semper prædicet Lamentationes præsentis Vitæ, Carmen futuræ, & Vah Gehennæ.* Hæc Rupertus de Campanis, quæ significant Prædicatores.

Ruper. Abb. lib. 1. c. 16. To. 4.

Cap. 16.

Campanæ itaque, vt omnia hucusque de officio pulsandi eas paucissimis repetam ver-

O bis,

Campana à Clericis prima saltem tonsura insignitis pulsari debet.

bis, quatenus consecratæ, ac Diuino cultui dicatæ, necnon quatenus Prædicatores Verbi Dei significant, non à Laicis pulsari deberent, sed à Presbyteris (Amalario consulente, atque hortatore) sicut ab alijs Ecclesiasticis Viris, vel ab Ostiarijs, aut Ianitoribus Ecclesiæ superpellicei indutis, aut ab ijs, qui minoribus ordinibus, vel prima saltem tonsura, vti iam diximus, sunt insigniti; necnõ à Religiosis Viris iuxta qualitates superius assignatas. Propterea Ioannes Stephanus Durantus Vir doctissimus, & insignis, in primo de Ritibus Ecclesiæ catholicæ libro scribit, congruum esse, vt Campanarij in Campanis pulsandis existant superpelliceis induti. Ipse namque Durantus, rebus omnibus ad benedictionem, vel consecrationem Campanarum pertinentibus, necnon origine, vsibus, & effectibus earumdem diligenter pensitatis, multa post tandem in trigesimo primo eiusdem Libri capite de Campanis conscripta, ita paucis inquit verbis: *Eos verò, qui Campanas pulsant, congruit superpelliceis indui*. Hanc autem congruentiam ex Concilio item Coloniensi desumptam esse innuit. Verba Concilij sunt hæc: *Campanarios cereis ac-*

Steph. Dur. lib. 1. c. 22.

Steph. Dur. lib. 1. c. 31.

Conc. Colonien. 1. c. 31. To. 5.

cen-

cendendis, alijsq. in Choro ministrationibus intentos, deceret superpelliceis indui. Hæc ibi de Campanarijs. Quamuis autem in Concilio Coloniensi primo indumentum superpellicei ad officij Campanarij decentiam referatur; in secundo tamen Concilio Coloniensi, vt Cãpanarius in suis officijs exequendis vtatur superpelliceo, decernitur in hæc verba: *Statuimus igitur, ne liceat Campanarijs, seu Matricularijs nutrire barbam, aut in veste laica in Ecclesijs circumcursitare, sed ministeria sua in superpelliceis exhibeant*. Concilium hoc in loco indefinitè loquitur de ministerijs Campanarij, ergo de omnibus ministerijs ad officium Cãpanarij pertinentibus, Decretum illud intelligi posse videtur. Nam Propositio indefinita sine signo vniuersali pro vniuersali sumitur, teste Aristotele in primo Priorum libro capite primo. Itaque si ministeria Campanarij indefinitè sumpta, cum superpelliceo exercenda sunt, ergo multò magis Campanarum pulsatio; cum Campanarius, cuius munus est pulsare Campanas, à Campana ipsa nomen sibi sortiatur. Immò si omnia, quæ de Campanis hucusque à nobis dicta sunt, rectè perpendantur, munus pulsandi Campanas omnia

Conc. Col. 2 c. 13. To. 5.

Propositio indefinita sumitur pro vniuersali. Arist. lib. 1. Priorum c. 1

Campanæ nullo modo à Laicis, & ab Ecclesiasticis non sine superpelliceo pulsari debet.

nia alia ministeria Campanarij antecellere, dicas necesse est. Quæ profectò cum ita sese habeant, Campanæ nullo modo à Laicis, nec sine superpelliceo ab Ecclesiasticis Viris pulsari debent. Hæc sunt, quæ de Campanario, siue de officio pulsandi Campanas mihi dicenda videbantur. Nunc reliquum est, vt multiplicem Campanarum vsum in sancta, & vniuersali Dei Ecclesia receptum aggrediamur.

DE MVLTIPLICI CAMPANARVM *vsu in sancta & vniuersali Dei Ecclesia recepto. Cap. XIV.*

MVLTIPLEX profectò est Campanarum vsus in sancta, & vniuersali Dei Ecclesia receptus, qui maiori ex parte, & quidem satis bellè, præsertim verò Ecclesiasticus, duobus versibus comprehensus est à quopiam homine conscriptus, per prosopopœiam, idest, per personam fictam, figuram scilicet illam, qua rebus inanimatis personam, & orationem tribuere interdum solemus, vt factum esse constat in

Prosopopœia.

duobus Versibus infra positis, in quibus Campana ipsa de se loquens inducitur in hæc verba:

Laudo Deum verum, Plebē voco, Congrego Clerū,
Defunctos ploro, Nimbum fugo, Festaq. honoro.

Duobus hisce Versibus (quos ob rhythmicas quasdam syllabarum desinētias à Leone fortasse quodam, huius generis Versuum Inuentore, Leoninos appellant) varij Campanarum vsus in sancta Dei Ecclesia recepti, comprehensi sunt; quorum primus ad veri, & omnipotentis Dei laudem insinuandam, & honorem indicandum pertinet. Ad hanc rem præstandam inter diuina interdum officia recitanda, & inter Missarum solemnia, præsertim verò in sacrosancto Missæ sacrificio Cāpanæ pulsantur. Istuc ipsum faciendum insinuatur, dum Populus ad Ecclesiam per Cāpanarum sonitum conuocatur, & Clerus eòdem inuitatus congregatur; Pulsantur item Campanæ dum Ecclesiasticæ festiuitates, & Sanctorum solemnitates celebrantur, Defunctiq. ad Ecclesiam sunt deferendi, ac denique dum ad nimbos, & grandines, aut procellas fugandas pulsari solent; Quæ sanè omnia duobus illis Versibus comprehensa, sin-

Dicti versus Leonini mēdosè recitātur à Glossatore in lib. 1. Extrauag. de Offi. Cust. c. 1.

gula-

gulatim, & quidem plenius explicanda esse censemus, ceteris Campanarum vsibus ab Ecclesia receptis, necnon rebus alijs, ad quemlibet Campanæ pulsandæ vsum pertinentibus, pensitatis, & explicatis.

DE. USU. PULSANDI. CAMPANAS pro Clero congregando, Populoq. conuocando ad diuina officia celebranda, & ad Conciones audiendas.

Cap. X V.

SICVT in Veteri Testamento, vti iam in capite de Origine Campanarum, & de similitudine, ac dissimilitudine inter Tubas, & Campanas diffusè diximus, ad Tubarum clangorem ex Diuino Præcepto, vt legitur in capite Numerorum decimo, multa fiebant; ita nunc ad Campanarum sonitum in Nouo Testamento multa, illisq. modo suo similia, celebrantur, singulatim hoc loco explicanda. Qua in re præstanda, Ritus cuiusque Auctorem, siue Inuentorem in medium afferre conabimur.

Cap. 8.

Num. 10.

De Campanis ad officia diuina pulſandis.

QVisnam Ritum pulſandi Campanas pro Clero in primis, deinde pro Populo ad diuina Officia, necnon ad Conciones, & ad Miſſarum ſacrificia conuocando, inſtituerit, non ſatis conſtat. Nam, vt in primo huiuſce noſtri Commentarij diximus capite, in quo de Inuentione, atque antiquitate Campanarum verba fecimus, & diffusè quidem, hunc Ritum à Sabiniano Pontifice Maximo ante mille circiter annos inſtitutum fuiſſe ſcribũt Polydorus Virgilius in libro ſexto de Inuentoribus rerum, Platina in Sabiniano, Franciſcus Petrarcha, & alij, præſertim verò Onuphrius Panuinius in Epitome Summorum Pontificum dicens: *Hic Papa Campanarum vſum inuenit, iuſsitq. vt ad Horas canonicas, & ad Miſſarum ſacrificia pulſarentur in Eccleſia.* Hæc Panuinius, cui profectò ſententiæ, aut opinioni aduerſantur ſancti Hieronymi verba, quæ quamuis in primo capite ad antiquum Campanæ pulſandæ in ſancta Dei Eccleſia vſum à nobis fuerint recitata, hoc tamen loco tandem repetenda cenſe-

Cap. 1.

Sabinian. A. Dom. 606.

Polyd. Virg. lib. 6. c. 12.

Onuphrius Panuin. in Sabiniano.

mus, vt probabilius oſtendamus huiuſce Ritus Inſtitutorem.

Quamuis itaque huius generis Ritus inuentum Sabiniano ab ijs, quos nuper recenſuimus, tribuatur; verba tamen Sancti Hieronymi, quem ante Sabinianum ducentos circiter annos floruiſſe conſtat, huic opinioni omnino refragantur. Hieronymus enim in Regula Monacharum, dum loquitur de Matutino, & de modo recitandi officium diuinum, facit mentionem de ſonitu Campanæ in nocte hiſce verbis: *Ad matutinas excubias, media nox vos præparet. Nullam ex vobis dormientem reperiat Campanilis ſonus.* Hæc ſanctus Hieronymus, qui in capite trigeſimo nono eiuſdem Regulæ, poſtquam verba fecit de Horis Veſpertinis, De ſonitu Campanulæ, Sorores ad Eccleſiam poſt cœnam vocantis, loquitur hunc in modum: *Poſt peractam cœnam, vel ſi omittitur, poſt aliquam horulam, iuxta exigentiam temporis ad Eccleſiam Sorores Campanula vocet: vbi vel de Sanctorum, vel de alijs mirabilibus Dei lectio deuota dicatur.* Hucuſque ſanctus Hieronymus. Ex his profectò locis vſum Campanæ pro Sanctimonialibus ad Eccleſiam conuocandis tempore

S. Hiero. A. Dom. 411. Sabinian. 606.

S. Hieron. in Regula Monach. c. 33. To. 9. p. 627.

S. Hieron. c. 39. p. 632.

ſancti

ſancti Hieronymi ante Sabiniani tempora fuiſſe apertè conſtat. Propterea cenſendum videtur, ſententiam probabiliorem eſſe illorum, qui Campanæ inuentum (quantum ad Eccleſiaſticum vſum) Paulino Sancto, & Epiſcopo Nolano adſcribunt. Paulinus enim, vti iam diximus, Sanctorum Auguſtini, & Hieronymi coætaneus fuit; ſicut Epiſtolæ inuicem ſcriptæ id ita eſſe teſtantur; immo, vt ait Tritthemius, S. Auguſtini Diſcipulus fuit. Adde etiam, quòd propterea Campanæ à Nola, ex præcipuis Campaniæ Vrbibus vna, cuius Epiſcopus fuit Sanctus Paulinus, Nolæ iam dictæ; & à Campania ipſa Italiæ Prouincia, Campanæ item ab omnibus præſens in tempus vocitantur: Nam Sanctus Paulinus Epiſcopus Nolanus Campanæ vſum primus in ſuam Eccleſiam inuexiſſe creditur, atque id ita eſſe vulgata, ſeu communis docet opinio, quaſi priori ſæculo dictus Campanæ vſus fuerit ignotus, vel potius in Eccleſijs non receptus. Etſi ergo huius generis Ritus Paulino Sancto, & Epiſcopo Nolano iuxta opinionem magis vulgatam adſcribitur; fieri tamen poteſt, vt Sabiniani tempore dictus Ritus, quatenus non vbique

S. Paulinus inuentor vſus Campanæ in Eccleſijs, & S. Auguſtini Diſcipulus, Ex Tritthemio in Paulino An. Do. 420.

Sabiniani reuocatio, vel inſtitutio pulſandi Cãpanas.

apud Ecclesiasticos Viros receptus, vel quatenus fortasse intermissus, ab ipso Sabiniano, vel institutus, vel in vsum reuocatus ad Missarum sacrificia indicanda, & ad horas in Ecclesijs diuini officij gratia distinguendas intelligatur. Diuina officia distinctionibus horarum comprehenduntur, quæ sunt Officium nocturnum, seu Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, & Nona. Vesperæ item & Completorium. Hæc autem ex Ioannis Beleth meditatione iuxta septem hominis ætates, Infantiam, Pueritiam, Adolescentiam, Iuuentutem, Virilitatem, Senectutem, ac Decrepitatem) instituta videntur, *vt hoc* Symbolo Creator omnipotens in omnibus, vel pro omnibus ætatibus à nobis laudetur, & oretur. Vel, vt reor, ad imitationem Prophetæ Dauid in Psalmo dicentis: *Septies in diem laudem dixi tibi*: quamuis enim particula illa, *Septies*, vniuersitatem, & perennitatem significet, sicut Doctores dictam voculam interpretantur eodem in loco Psalmi; Nicolaus tamen Lyranus dictum illud ad septem Horas canonicas referri posse ait. Adde etiam, quòd particula, *Septies*, frequentiam quoque significat iuxta dictum Pro-

Io. Beleth c. 18. ad calcé Rationalis diuinorum officiorum Durandi.

Ps. 118. Basil. & Aug. 24. Prou.

uerbiorum illud : *Septies in die cadet iustus , & resurget :* Iustus enim , vt ait Glossa , cadere , idest peccare frequenter memoratur quantum ad peccata venialia , sine quibus hæc vita non ducitur . Nam per ignorantiam , vel obliuionem , vel surreptionem , per necessitatem , vel fragilitatem carnis singulis diebus , &c. frequenter peccamus ; Iustus tamen resurgit , quia iustus est , nec eius iustitiæ humana præiudicat fragilitas . Huc etiam spectare videntur septem illæ horæ Canonicæ, ad quas recitandas Clerus conuocatur , & Populus ad easdem , atque ad Conciones audiendas per Campanarum pulsum inuitatur .

Prou. 24.

DE . CAMPANIS . IN . SACRIFICIO Missæ pulsandis . Cap. XVI.

DE Campanis in Sacrosancta Eucharistia conficienda ex Gregorij Noni Decreto pulsandis in Chronicorum Conradi Abbatis Vrspergēsis Additionibus , quæ Paralipomena inscribuntur, in hæc legitur verba : *Eo tempore (Anno scili-*

Chron. Conrad.& Paralip. innominati.

Gregor. IX. Decr.

cet Domini M.CC.XXXVIII.) Pontifex Gregorius Nonus Salue Regina, certis diuinæ rei horis addi, Campanasq. ad Eucharistiæ confectionem, & laudes Virginis Dei Genitricis pulsari decreuit, rem scilicet Ecclesiasticam reformaturus. Hæc ibi. Quæ sanè omnia ad opem diuinam implorandam, & intercessionem Beatæ Mariæ semper Virginis inuocandam, facta esse censendum videtur, dum scilicet Fridericus II. Imperator, etiam vice tertia excommunicatus, & Imperio priuatus, Romanum ac Summum Pontificem, & Ecclesiam mirum in modum vexabat, necnon Tartari Christianitatem infestabant, Christianas depopulando prouincias, vt legitur dicto in loco nuper citato, & in Platina de Summorum Pontificum vitis. In Sacrificio autem Missæ; dum scilicet Sacrosancta conficitur Eucharistia, & eleuatur, Campanæ pulsantur ad honorem ac venerationem tanti Sacrificij; necnon ad excitandas hominum mentes, ita verò, vt homines item domi commorantes ad Campanarum sonitum genibus flexis Christum Dominum in Spiritu adorent, vt ex Concilio Claromontano, Conrado Vrspergensi Abbate, Petro Messia, Arnoldo

Salue Regina.

Vide Plat. in Greg. IX.

Concil. Claromont. Abbas in Chron. Petr. Mess. p.4. c.9.

Vuion, Monacho Benedictino, & ex alijs colligitur.

Arnol. p. 2. de Ligno vitæ lib. 5. Emble. 3. in Vrbano 2.

DE. CAMPANA. IN. VESPERE. VEL *in Sero, in Mane, & in Meridie pulsari consueta. Cap. XVII.*

QVISNAM Trinum Campanæ pulsum, aut sonitum in tribus illis temporibus, Vespere scilicet, aut in Sero, Mane item, ac Meridie, necnon quibusnam de causis dictum Ritum instituerit, variæ sunt opiniones, ac sententiæ, quas omnes, & quidem singulatim explicare conabimur. Antea verò quàm Institutorum nomina, & causas institutionum explicemus, nonnulla dicenda sunt, & quidem satis congrua illis causis, ob quas huius generis Ritus fuit institutus.

Tria illa tempora nuper commemorata, & in Psalmi versiculo comprehensa hisce verbis: *Vespere, & Mane, & Meridie narrabo, & annunciabo: & exaudiet vocem meam:* non carent mysterijs, in quibus meditandis, ac venerandis in illo triplici Campanæ pulsu,

Psal 54.

Aue Maria.

aut sonitu ad clementissimi, & omnipotentis Dei misericordiam, & opem implorandam, Deipara Maria semper Virgine pro nobis intercedente, Angelica Salulatio tribus vicibus recitari solet, & genibus quidem flexis, Paschatis Resurrectionis,& Pentecostes diebus exceptis, atque item Dominicis, & Vespere Sabbati totius anni diebus, quæ Resurrectionis diem repræsentant: in hisce namq. diebus omnibus Angelica Salutatio absq. genuflexione recitatur.

Angelica Salutatio quãdo recitari debeat cum genuflexione.

Idquod in Concilio primo Nicæno sancitum fuit in hanc verborum formam: *Quoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes; vt omnia in vniuersis locis consonanter obseruentur, placuit sancto Concilio à Paschate vsque ad Octauas Pentecostes, stantes Domino vota persoluere, vel Deo orationes effundere*. Hæc ex primi Concilij Nicæni Canone vigesimo iuxta Editionem primam, & versionem Gentiani Herueti in tertia item Decreti Parte, Titulo *De Consecratione*, descriptam. Burchardus vero Ecclesiæ Vuormaciensis Episcopus,& Iuo Carnothensis etiam Episcopus in Pannormia ex Aurelianensi Concilio istuc ipsum fusius explicarunt

Concil.Nic. 1. To. 1. Et de Consecr. Dist.3. c.10. Quoniam.

Burch.lib.13 Decretorum c.3. Iuo lib.2. c. 183.

runt in hæc verba: *Ut Presbyteri Plebibus annuncient, quòd in Quadragesima, & in Ieiunio quattuor temporum tantummodo ad Missarum solemnia genua flectere debeant. In Dominicis è contra diebus, & in ceteris festis, à Vespera vsque in Vesperam non flectant genua, sed stantes incuruati orent: Nec quisquam vno genu solo tenus impresso orare præsumat, sicut Iudæi irridentes Dominum in Passione eius fecisse leguntur, sed vtraque genua terræ figat. Ait enim Apostolus: Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi*. Hæc de genuflexione in orando.

Ephes. 3.

Per tria igitur illa tempora, in Versiculo Psalmi comprehensa, Mysteria Passionis, & Mortis, quam Christus Dominus pro nobis perpessus est; eiusdem Mysteria Resurrectionis, & Ascensionis in Cœlum nobis insinuantur, sicut Sanctus Pater Augustinus, & sanctus Hieronymus in ipso Psalmi Versiculo explicando scriptum reliquerunt. Nam sanctus Pater Augustinus post multas meditationes, & considerationes, in illis tribus temporibus explicandis præstitas, ita inquit: *Vespere Dominus in Cruce, Mane in Resurrectione, Meridie in Ascensione*; & sanctus Hieronymus: *Vespere, cum Passionem suscepit; Ma-*

S.Aug.To.8. in Psal. 54.

S.Hiero.To. 7.in Psa. 54.

ne

ne, cum Resurrexit; Meridie, cum, omni claritate virtutis suæ adimpleta, Cælos ascendit, & sedet ad dexteram Patris. Ter itaque ad trinum Campanæ sonitum in tribus illis temporibus enarratis Angelica Salutatio ad tria hæc mysteria repræsentanda recitatur, tribus tamen præuijs Antiphonis, quarum prima prænunciatam ab Angelo Christi Domini Conceptionem in Vtero Beatæ Marîæ semper Virginis faciendam complectitur; Altera verò eiusdem Virginis Assensum Deo commissum; Tertia denique Filium Dei in eiusdem Virginis Vtero de Spiritu sancto conceptum, incarnatum, & natum: Sed post quamlibet Antiphonam Angelica salutatio recitatur.

Antiphona prima.

Angelus Domini nunciauit Mariæ, & concepit de Spiritu Sancto.

Aue Maria gratia plena, &c.

Antiphona secunda.

Ecce Ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.

Aue Maria gratia plena, &c.

Anti-

Antiphona Tertia.

Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.
Aue Maria gratia plena, &c.

Postquàm tertia vice Salutatio Angelica fuerit recitata, dicitur oratio, quæ Annunciationem Angelicam, Beatæ Mariæ semper Virgini præstitam; Conceptionem item, Incarnationem, Passionem, Mortem, ac Resurrectionem Filij Dei, nostramq. precationem comprehendit in hanc verborum formam:

GRatiam tuam, quæsumus, Domine, mentibus nostris infunde; vt qui, Angelo nunciante, Christi Filij tui Incarnationem cognouimus, per Passionem eius, & Crucem, ad Resurrectionis gloriam perducamur. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Fidelium Animæ per misericordiam Dei requiescant in pace. Amen.

Tempore Paschali.

Non desunt autem, Ecclesiastici præsertim Viri, qui tempore Paschatis Antipho-

nam, tempore Paſchali in Eccleſia recitari conſuetam, ſine genuflexione dicant iuxta formam infra præſcriptam:

Antiphona.

Regina Cæli lætare, Alleluia. Quia quem meruiſti portare, Alleluia; Reſurrexit, ſicut dixit, Alleluia. Ora pro nobis Deum, Alleluia.

℣. *Gaude, & lætare Virgo Maria, Alleluia.*

℟. *Quia ſurrexit Dominus verè, Alleluia.*

Oremus.

DEus, qui per Reſurrectionem Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti Familiam tuam lætificare dignatus es; præſta, quæſumus, vt per eius Genitricem Virginem Mariam, perpetuæ capiamus gaudia vitæ. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Poſt dictam Orationem ad omnem Dæmonum machinationem, verſutiam, ac nequitiam à nobis effugandam, ter Signo ſanctæ Crucis frons muniri ſolet. Multis item in locis poſt ſonitum Salutationis Angelicæ præſertim verò in Vrbe Roma pulſatur in Veſpere, ſiue in Sero Campanula, qua ex-

citamur, & inuitamur ad orandum pro Defunctis. Multi autem ex laicis hominibus, ex ijs præcipuè rei litterariæ ignaris, ad Signum Salutationis Angelicæ pulsatum, oratione cum Antiphonis prætermissa, Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam tam pro viuis, quàm pro Defunctis recitare solent. Ceteri verò pro Defunctis recitare solent Psalmum, *De profundis*, omnibus ferè notum. Hæc sunt, quæ de huius generis Ritu mihi dicenda videbantur; nunc reliquum est, vt eiusdem Ritus Inuentores, aut Institutores, & causas ostendamus.

DE. CAVSIS. PVLSANDI Campanam in Vespere, in Mane, & in Meridie, Deq. huiusce Ritus Institutoribus. Cap. XVIII.

DE Institutoribus, & causis illius Ritus pulsandi Campanas in tribus diei temporibus, iam non semel commemoratis, diuersi diuersa scripserunt. Frater Alphonsus Ciacconius in Vita Vrbani II. qui floruit circa Annum Domini M. X C. ad

Fr. Alphon. Ciaccon. in Vita Vrb. II. Ann. Do. 1090.

hunc Ritum per preces Beatæ Mariæ ſemper Virginis alludere videtur, dum ſuboſcurè ita inquit: *Vrbanus Preces Beatæ Virginis, & Præfationem eius in Eccleſia Latina cantari inſtituit, Præfationibus nouem antiquis adiungens decimam, (Et Te in veneratione Beatæ Virginis collaudare) Sabbatoq; de ea commemorationem fieri præcepit*. Hæc Ciacconius, qui per Preces, Angelicam Salutationem intelligere videtur. Id quod Arnoldus Vuion., Monachus Benedictinus in Libro, qui Lignum Vitæ inſcribitur, expreſſè dicit in hæc verba: *Inſtitutionem pulſus Campanæ, qui fit Veſpere, Mane, & Meridie, vocaturq. Aue Maria, ex Schola quoque Benedictina manaſſe, indicat Campanula illa, quæ ſub brachio dextro eiuſdem Pontificis viſitur. Conſiderans namque Vrbanus actiones omnes noſtras, niſi orationis ſcuto fortiſſimo muniantur, eadem facilitate diſperdi, & labi, qua excogitatæ videntur; ſciensq. impoſſibile eſſe multorum preces à Deo non exaudiri, vt quod ſemel ex Diuina voluntate inſtituerat, tandem etiam ea ipſa iuuante, perficeretur, in eodem Concilio Claromontano, vt à primo die, quo Exercitus Chriſtianus Terram ſanctam recuperaturus diſcederet, Veſpere, & Mane in omnibus Chriſtia-*

Arnoldus Vuion lib. 5 Embl. 3. c. 20. p. 2. in lib. qui Lignum vitæ inſcribitur, in quo agitur de S. Benedicti Ordine.

Concil. Claromont.

ni Orbis Ecclesijs, tam Cathedralibus, quàm Abbatialibus vtriusque sexus, Populus Christianus trino Campanæ pulsu ad orationem excitaretur, statuit tum, vt Deus optimus Maximus Exercitui Christiano suo signo signato vires contra inimicorum suorum potentiam sua pietate conferre dignaretur, tum etiam eorum misereri, qui in opere tam pio perficiendo animas suas pro defensione Fidei, omniaq. sua tradentes, ex hac vita migrauerant. Qui mos inuiolabiliter seruatus est per annos ferè C. XXXIV. vsque ad tempora Gregorij Papæ Noni Anagnini ex Comitibus Monachi Camaldulensis. Hic videns huiusmodi consuetudinem laudabilem in obliuionem à Fidelibus tradi, eo quòd scilicet Institutionis eius causa, Hierosolymis ipsis à Sultano Aegyptio iterum recuperatis, Christianisq. fugatis, iam cessasse videretur; eamdem in laudem Diuæ Virginis, adiuncto & Meridiano pulsu, transmutauit. Hæc ad verbum Arnoldus, qui dum illa tria meditatur tempora, in quibus Campana pro Angelica Salutatione recitanda pulsari solet, hunc Ritum institutum fuisse ait ob tria Mysteria, quibus Beata Maria semper Virgo, ac Dei Mater à Christi Fidelibus honoratur; *Primo scilicet ob Mysterium gaudiorum, quæ in Christi Incarna-*

Gregor. IX. A. Do. 1227.

Arnold. vbi supra.

tione cœperunt, & hæc indicat pulsus Campanæ Vespertinus; Secundo ob mysterium dolorum, qui summi fuerunt in Dominica Paßione; & hos memorat pulsus Meridianus; Tertio denique ob mysteriorum gloriosorum, quæ in Christi Domini Resurrectione initium sumpserunt, & hæc pulsus excitat Matutinus. Hæc item omnia ex Arnoldo recitat Ferreolus Locrius in libro, qui Maria Augusta, Virgo Deipara, inscribitur. Non desunt autem qui etiam contra Arnoldum, & Ferreolum, sententia mutata, pulsum Campanæ Meridianum non à Gregorio Nono, sed à Ludouico XI. Gallorum Rege inuentum fuisse dicant, quorum è numero est Robertus Gaguinus in Historijs Francorum, siue Annalibus, in quibus ita inquit: *Introducta quoque est (Auctore Ludouico) consuetudo Campanam hora meridiana (vt in noctis crepusculo solet) pulsandi: quo tempore* Populus, *vno poplite humi deflexo, Angelicam Diuæ Mariæ Salutationem, obtinendæ publicæ pacis gratia, religiosè exhibet. Qui mòs hactenus diligenter à plerisque seruatur.* Hæc Gaguinus, qui quamuis pulsum Campanæ Meridianum à Ludouico XI. Arnoldus modò ab Vrbano Secundo, modò à Gregorio Nono, & Genebrardus ab Honorio

Ferreol. Locrius lib. 7. c. 16. in Maria Augusta.

Ludou. XI. Gallorum Rex lib. 10. c. 12. Hist. Francorum. Roberti Gaguini.

Vide Genebrardum in Chron. lib. 4 ad An. 1227.

Figuratè dictum, pars pro toto, id est, vno poplite pro duobus.

Genebrard. vbi supra.

norio Tertio institutum fuisse velint, aliorum tamen sententia est, dictum in Meridie Campanam pulsandi Ritum à Calixto Tertio fuisse inuentum, Vespertinum autem à Ioanne XXII. Si Polydoro Virgilio hac in re acquiescendum sit; vel potius, & quidem verius affirmandum est, Pulsum Campanæ Meridianum à Calixto Tertio fuisse inuentum eadem sanè de causa, qua pulsus Matutinus, & Vespertinus ab Vrbano Secundo fuerant instituti, vt eo scilicet Meridiano pulsu Populus Christianus excitatus, orare pro Exercitu Christiano in Hungaria contra Turcas decertante recordaretur. Nam Gregorius Nonus non pulsum Campane Meridianum instituit, sed tantum, vt ad consecrationem sacrosanctæ Eucharistiæ Campanæ pulsarentur, præcepit, sicut in capite primo, ad eiusdem ferè Capitis calcem satis bene iuxta camdem plurium Auctorum sententiam demonstratum fuit. Quòd autem, vt nuper iam diximus, Meridianus Campanæ pulsus à Calixto Tertio fuerit institutus, colligitur ex diuersorum Auctorum scriptis, præsertim verò ex Francisco Ioannetto, qui in libro de Vitis Romanorum Pontificum in eodem Ca-

Calixt. III.

Polyd. Virg. de Io. 22. li. 6. de Inuen. rerum c. 12.

Greg. IX.

Vide Genebrard. lib. 4. Chro. ad An. 1227. 1241.

Franc. Ioan. num. 388.

lixto ait hiſce verbis: *Statuit præterea Calixtus, ſignum Campanis in Meridie dari, quo orationibus aßiduis Chriſti Fideles Deum contra Turcas pro noſtris militibus ſuppliciter rogarent.* Idem ſcriptum reliquit Platina dicens: *Mandauit præterea Calixtus, vt aßiduo rogatu Deus flecteretur, in Meridie Campanis ſignum dari Fidelibus omnibus, vt orationibus eos iuuarent, qui contra Turcas continuo dimicabant.* Iſtuc ipſum ad verbum refert Fr. Alphonſus Ciacconius in eodem Calixto, qui, vt ambo referunt, ſtatim poſt ſuæ Conſecrationis ſolemnitatem, Bellum Sacrum, quod Cruciatam appellant, in publico Conſiſtorio Turcis indixit, idq. ſe ante Pontificatum vouiſſe oſtendit ſuo Chirographo his verbis ſcripto, quod in libro quodam extabat: *Ego Calixtus Pontifex Deo omnipotenti, & Sanctæ, ac indiuiduæ Trinitati voueo me bello, maledictis, interdictis, execrationibus; & demum quibuſcumque rebus potero, Turcas Chriſti nominis Hoſtes ſæuiſsimos perſequuturum.* Hucuſque Platina, & Ciacconius de pulſu Campanæ Meridiano inſtituto à Calixto Tertio contra Turcas, qui Conſtantinopolim, ac totum Orientale Imperium, pulſis Chriſtianis, occupauerant. Platina verò ſub-

Plat. in Calixto 3.

Fr. Alphon. Ciacc. in Calixto 3.

A.Do.1455. Cruciata indicitur.

Calixti Votum.

dit hæc verba dicens: *Crediderim ego tùm precibus omnium, Christianos ad Bellogradum contra Turcas dimicantes, Duce Ioanne Vaiuoda, Viro clarißimo, astante etiam Ioanne Capistrano Ordinis Minorum, Crucemq. pro Vexillo Hòstibus inferente, eos, Bellogradum oppugnantes, ingenti clade superasse*. Hæc Platina. Non desunt qui iuxta vulgatam opinionem, aut sententiam, pulsum Campanæ Vespertinum, & Matutinum ad tempus illud, in quo Beata Maria semper Virgo fuit ab Angelo salutata, & in Angeli Salutatione, atque Annunciatione ipsi Virgini præstita, Christus Dominus in eiusdem Virginis vtero conceptus fuit, referendum esse dicant; Quam rem præseferre item videntur Antiphonæ illæ præuiæ, quæ in Salutatione Angelica recitanda dicuntur, quæque dictam Salutationem Angelicam, Annunciationem, Conceptionem, & Incarnationem complectuntur. Quæ omnia in capite decimo sexto, & fusissimè quidem explicata sunt. Quoniam verò quota hora diei Angelus Domini Beatæ Mariæ semper Virgini apparuerit, certò non constat; propterea pulsus Campanæ Vespertinus, & Matutinus dari solent ad talem diei horam insi-

Orationum seu precum effectus.

Io. Capistr.

Campanæ pulsus Vespertinus, & Matutinus cur fiant.

Cap. 16.

Angelus quota hora B. Mariæ semper Virgini apparuerit.

nuandam, aut commemorandam. Nonnulli enim arbitrantur, vt Azorius, & Ferreolus testantur, *Nocte appetente, Angelum ad Beatam Virginem venisse, & eam salutasse, atque cum ea sermonem habuisse vsque ad mediam noctem, tandemq. Virginem consensum præstitisse suum, tuncq. Filium Dei in eius vtero secundum carnem fuisse conceptum*. Quamuis autem iuxta hanc opinionem Christus Dominus media nocte fuisset conceptus, & natus in Vtero virgineo; anticipatiuè tamen, vt ait Ferreolus Locrius, in Vespere pulsatur Campana, ne Campanæ sonus foret omnino vanus, dum in ipso mediæ Noctis silentio somnus altus dormientium premit corda. Alij verò cum Sancto Athanasio in sermone de Deipara semper Virgine dicunt, Angelum Beatæ Virgini apparuisse initio diei, hoc est, in Aurora matutina; & tunc Christum fuisse conceptum. Hæc ex acutissimo Theologo Ioanne Azorio, qui in Institutionibus moralibus dicta omnia facta fuisse media Nocte desinente, & incipiente iam Die, probat, & eruditissimè quidem. Verum quia (vt diximus) certò non constat, quota hora, hoc est, vel Vespertina, vel Matutina Angelus Domini Bea-

Ferreol. Locrius lib 7. c.16. in Maria Augusta Virg. Deip. Et Io. Azor. p. 2. lib. 1. c. 17 q. 4. Nocte appetente, id est appropinquante.

Ferreo. Loc. vbi supra.

S. Athanas. sermo. de Deipara.

Io. Azor. p. 2 lib. 1. c. 17. q. 4.

tæ Mariæ ſemper Virgini apparuerit, Veſpere, ac Mane trinus Campanæ pulſus pro Salutatione Angelica recitanda in ſancta Dei Eccleſia fuit inſtitutus. Hæc de Ritu pulſandi Campanam in Veſpere, Mane, ac Meridie in Sancta Dei Eccleſia recepto. Nunc ſupereſt, vt ceteros eiuſdem Eccleſiæ vſus pulſandi Campanas explicemus.

DE. USU. PULSANDI. CAMPANAS ad laudem, & gloriam Dei omnipotentis, & honorem Sanctorum in diebus Feſtis, & ſacris Proceſſionibus celebrandis, necnon in gratiarum actionibus.

Cap. XIX.

CAMPANAE in Eccleſia Dei receptæ, quatenus Diuino cultui dedicatæ, vti ſuo iam loco diffusè diximus, conſecrantur. Propterea in diebus feſtis, & in ſacris Proceſſionibus ad laudem, & gloriam Dei omnipotentis, & honorem Sanctorum pulſari ſolent, vt ad earum pulſum mentes hominum interius excitentur ad laudan-

Campanarũ pulſatio in diebus feſtis

dum Deum, & ad Sanctos honorificè inuocandos eleuentur. Nam ſicut Campanarum pulſus Chriſti Fidelibus mentem excitat, & ad hæc facienda extollit; ita è conuerſo Dæmones per aërem curſitantes, earumdem ſonum, tamquàm Diuino cultui, & Sanctorum honori dicatum, mirum in modum effugiunt, & abhorrent, quippe qui ex eo Campanarum pulſu non parum affliguntur. Adde etiam, quòd Campanæ dum etiam ad Feſtiuitates, & Proceſſiones indicandas pulſantur, Populi per ipſum Campanarum ſonum præmonentur, & ad illas conuocantur; necnon ad eas ritè celebrandas animum ad Deum eleuatum præparare ſtudent. Idcirco Campanæ non ſemel ante Feſtiuitatum Eccleſiaſticarum, & Proceſſionum celebrationem, atque in ijſdem celebrandis frequentèr pulſari ſolent.

Campanarũ pulſatio ad Dæmones fugandos.

Campanarũ pulſatio ad Feſtiuitates indicandas.

Iſtuc ipſum pro gratiarum actione fieri ſolet, Victoria contra impios Eccleſiæ Sanctæ Hoſtes Diuino auxilio parta, vel pro alia id genus re aſſiduis precibus apud Deum impetrata. Nam multiplici Campanarum ſonitu mentes hominum ad gratias ipſi Deo agendas, & habendas excitantur, & gaudio afficiuntur, ſpirituali ſolatio perfuſi.

Campanarũ pulſatio pro gratiarum actione.

DE . VSV . PVLSANDI . CAMPANAS pro Defunctis . Cap. XX.

VSVS pulsandi Campanas pro Defunctis, à Caluinistis vetitus, in Sancta Dei Ecclesia perantiquus est, Christiana pietate institutus: propterea quòd tali Campanarum sonitu (ait Beda) viuentes perinde atque inuitati quodam modo cohortantur, vt Defunctos ad Ecclesiam delatos comitentur; vel saltem pro illis ad Deũ preces effundant: *Sancta enim, & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, vt à peccatis soluantur*, sicut in secundo Machabæorum legitur libro. Comitatus autem ille ad opus sepeliendi mortuos, ex septem operibus misericordiæ corporalibus vnum; referri potest. Quæ sanè institutio, & consuetudo perantiqua, valde pia, & valde necessaria censetur, quia (vt ait Guillelmus Bernardus) citrà hũc vsum pulsandi Campanas, morte multorum à multis ignorata, Defunctorum animæ precibus Fidelium non iuuarentur, nec Viuentibus ob huius generis opera præmium apud

Cornelius Schultingius in Hierarchica anacrisi li 9. num.47. lib. 12.num.47.

Beda lib. 4. c.23. & Stephan. Durantus lib. 1 c.22. num.4. c.23.num.14

2.Machab. 12. in calce.

Guillel. Bernard. in lib. de sepultutis, & exequijs.

Deum

Deum merendi daretur occasio. Hinc, vt sentio, laudanda videtur consuetudo illorum locorum, in quibus ad sonitum, seu tinnitum funebrem expressius indicandum, Campanæ non ad vtramque, sed ad vnam tantum partem paulatim, aut sensim pulsantur, quasi mœrorem quemdam, vel humanam viuentium imbecillitatem quodam modo repræsentantes. Hoc autē Campanarum tinnitu nō solum ea, quæ dicta sunt, pro Defunctis præstantur, sed etiam cum Hymnis, & Canticis, necnon cum cereis ardentibus, aut luminaribus, pium Christicolarum transitum honoramus iuxta sancti Gregorij Nazianzeni sententiam dicentis: *Nocturnis cantionibus, ac cereorum ignibus Nos Christiani pium è vita discessum ornandum existimamus*; Vel, vt inquit Ioannes Chrysostomus, *Defunctos tamquàm Athletas comitamur; perinde, ac si dicatur: Quamuis Animæ, quarum corpora* (vt Guillelmus Bernardus verba Chrysostomi interpretando ait) *sepelienda sunt luminaribus accensis ad significandum* (inquit Durantus) *animas viuere, ac defunctos filios Lucis, & eorum corpora surrectura comitamur, mox ad beatitudinem forsan conuolarint; corpora tamen; quibus, vt organis,* (ait

Greg. Naz. in Orat. 2. in Iulianum.

Io. Chryso. homil. 4. in Epistol. ad Hebr. To. 5. & homil. 70 ad Pop. Antioch. To. 5. Hierony. in Epitaph. Paulæ. Guill. Bern. de sepult. & exequijs. Steph. Duran. lib. 1. c. 23. num. 14.

Guil-

Guillelmus Bernardus) *ad pias efficiendas operationes, per quas, debellatis Hostibus, Triumphum assequuta sunt; his honoribus prosequi solemus. Hæc*, vt Damascenus in Oratione de Fidelibus Defunctis ex Athanasio inquit, *grata sunt Deo, ingensq. ab eo præmium referunt*. Ad huius generis comitatum Fidelibus defunctis præstandum, in Ecclesia sancta Dei à Christicolis in Funeribus pulsari solent Campanæ benedictæ, seu consecratæ, quibus etiam, quatenus consecratis, Dæmones, vt infra explicabitur, expelluntur: Id quod ab Ethnicis, falsos Deos colentibus, in suis funeribus fieri haudquaquam poterat, etsi, cum quis è vita decedebat, Aera, quasi Campanas prophanas, pulsabant, per Campanarum sonitum malos, infestosq. Spiritus repelli, aut coërceri superstitiosè, ac falsò quidem credentes, vti suo iam loco dictum fuit.

Io. Damasc. pag. 316. b

Campanæ consecratę ad ipsos Dæmones expellendos pulsantur cap. 21.

Cap. 3. pag. 34.

DE . VSV . PVLSANDI . CAMPANAS *ad improbas pluuias, vel tempestates expellendas . Cap. XXI.*

CAMPANAE, quatenus benedictæ, seu consecratæ, vt plurimũ nec fulgure, nec fulmine afflatæ, seu tactæ inuentæ sunt, immò ea, necnon procellas, vel tẽpestates expellunt, sicut ita fieri solere constat, & in earumdem consecratione, sicut in Pontificali Romano videre licet, obsecratur Deus, vt ipsarum Campanarum *sonitu fragor grandinum*, *procellæ turbinum*, *impetus tempestatum*, & *fulgurum*, *ac fulminum temperentur*; *infesta tonitrua*, & *ventorum flamina suspendantur*; *spiritus procellarum*, & *aëreæ potestates prosternantur*. Quæ item omnia in Concilio Prouinciali Coloniensi leguntur eo in capite, cuius Titulus est, *Cur benedicantur Campanæ*. Immo dicto in loco, vt superius, & fusissimè quidem in capite sexto videre est, de ipsis Dæmonibus propulsandis expressa fit mentio: Dæmones enim, quippe quibus (quatenus Deus illis permittit)

Pontificale Romanum p. 2.

Concil. Colon. 1. c. 14. p. 9 To. 5. A. Do. 1536.

Vide cap. 6. pag. 55.

quan-

quantum ad motum, vt Theologi omnes affirmant, ad nutum, ſicut etiam Angelis bonis, obediunt; pluuias, tempeſtates, fulgura, & fulmina, & id genus alia, ſed iuſta, & occulta nobis de cauſa, Deo permittente, poſſunt efficere. Propterea, dum procella nobis imminet, ſiue turbo, vel grando, & generaliter quiuis cæli ſtatus inquietior ſeſe nobis offert, Campanæ pulſantur, vt Dæmones, quatenus dictarum rerum interdum patratores, aut excitatores, Campanarum tinnitu, Chriſtianos ad preces concitantium, terreantur; quin potius precibus ipſis territi abſcedant, illiſq. ſummotis, fruges, mentes, & corpora credentium ſeruentur, cunctis malis, quæ ex tempeſtatibus oriri ſolent, Dæmonum fuga propulſis. Nec ſilentio prætereundum videtur miraculum illud, quod narratur de Campanula à S. Bennone Miſnenſi Epiſcopo benedicta. Nam ad ſonitum illius Campanulæ (quæ quodam in loco extat apud Miſnam, Germaniæ Ciuitatem) totum eius Territorium à fulgure, & tempeſtate, vt incolæ ipſius loci affirmant, tempus vſque in præſens conſeruatur, etiamſi loca viciniora ſæpe ab illis lædantur. Iſtuc ipſum de alia Cam-

Vide cap. 6. pag. 55. Hiero. Mag. li 4. Miſcell. cap. 14. Paulus Ghirlantius q. 6. de Sortilegijs. Guido Pancirollus de nouis repertis Tit. 9. de Campanis.

Concil. 1. Colon. cap. 14. to. 5

Campanæ benedictæ à S. Bennone ſonitus quid efficiat.

pana in Pago Scomberch ab eodem benedi-cta Bennone (quod nomen à Slauorum lingua translatum, Benedictus Latinè dicitur) omnino affirmatur. Sonitus namque illius Campanæ omnem vim cæli ab agris finitimis, ac tugurijs auertit.

Benno apud Slauos nuncupatus, Benedictus Latinè interpretatur.

Quamuis autem per multiplicem Campanarum sonitum aër nubibus condensatus, ac turbulentus concutiatur, & ob huius generis discussionem quandoq. serenus reddi queat; earum tamen tinnitus, dum tempestatum ostenduntur indicia, in Ecclesia sancta Dei etiam ad procellas repellēdas institutus fuit; præsertim verò ad fulgura, & fulmina propulsanda, fugatis Dæmonibus, qui consecratas Campanas tantopere abhorrent, earumq. sonitum tanto prosequuntur odio, in quo Hæretici, atque Turcæ Dæmonibus valde assimilantur, quippe qui bellum Campanis indixerunt, vt superius dictum fuit. Hæc de vsu pulsandi Campanas ad improbas pluuias, vel tempestates expellendas conscripta in ipso festo Sanctorum Martyrum Geruasij, & Protasij, die decima nona Iunij, qua scilicet die, dum hæc de fulgure, ac tempestate conscriberem in Apostolico Vaticani Palatij Sacra-

Hæretici, ac Turcæ Dæmonibus assimilati.

Idem supra cap. 1.

rio, ecce tibi procella fulmine aſſociata ſub-orta fuit, & à me non procul ictus eſt Aulæ Regiæ locus fulmine non ſine magni animi mei conſternatione, abſque tamen vlla tam hominum læſione, quàm rerum perditione, miſericordiarum Patre, totiusq. conſolationis Deo adiuuante, dum Campanæ ad preces fundendas Chriſti Fideles excitabant, pulſatæ.

Anno Dom. 1610.

2. Cor. 1.

DE. VSV. PVLSANDI. CAMPANAS in alicuius magni Viri aduentu ad Vrbem. Cap. XXII.

CAMPANAE in ſancta Dei Eccleſia, quatenus Diuino cultui dedicatæ, vti iam diximus, conſecrantur, & non ſolum ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, atque ad honorem Sanctorum, necnon ad lætitiam interdum ſpiritualem indicandam pulſari ſolent, ſed inter alia permulta iam à nobis enarrata, etiam ad primarios Eccleſiæ Sanctæ Viros decorandos, hoc eſt S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates,

& alios Prælatos in eorumdem ſcilicet occurſum, dum ipſi intra Ciuitates, Oppida, & alia loca, in quibus Eccleſiaſticam præſertim iuriſdictionem, & poteſtatem exercent, honorificè, ac lætanter excipiuntur, inter quos locum obtinet ſupremum Summus Pontifex, Patriarcharum Patriarcha, vniuerſalis Eccleſiæ Paſtor, Chriſti Vicarius, & Sancti Petri ſucceſſor. De hoc vſu pulſandi Campanas in alicuius magni Viri aduentu ad Vrbem mentionem faciunt Canoniſtæ, dum alios vſus pulſandi Campanas recenſent; ſed indefinitè quidem, hoc eſt, nulla penitus mentione facta de Prælatis in hæc verba: *Campana eſt etiam quandoque ſignum gaudij, & honoris occurrendi proceſſionaliter alicui*. Hæc Ioannes Andreas, Aegidius Bellemera, Cardinalis Zabarella, Cardinalis Oſtienſis, & alij in primum librum Decretalium cap. 1. De officio Cuſtodis. Quamuis autem Campanæ, quatenus conſecratæ, ac diuino in primis cultui dedicatæ præter alios vſus Eccleſiaſticos enarratos, etiam in aduentu Virorum eccleſiaſticorum ad Vrbes, & ad alia loca, vti diximus, gaudij, & honoris gratia pulſandæ cenſeantur, talibus tamen gaudij, & honoris

Sammi Pontificis nomina.

Io. Andr. to. 1. num. 13. Bellemera p. 2. num. 1. Zabarella p. 2. num. 2. Oſtien. to. 1. num 1. Abbas to. 1. num. 2.

Pontificale Romanum De Coron. Regis. p. 1.

indi-

indicijs Imperator quoque, necnon Reges frui solent, ac debent, sacra vnctione insigniti, Dauid, Saulis, Salomonis, & aliorum instar, qui in Reges inuncti fuerunt, vt in primo, ac tertio Regum legitur libris: Rex enim, & Imperator sacro nunc Cathecumenorum oleo inunguntur, Brachium scilicet eorum dextrum, atque item Scapulæ, vt in Pontificali Romano, & in Sacrarum Cæremoniarum libro videre licet. Huius generis vsum pro Imperatore, ac Rege in Sancta Dei Ecclesia vigere ipsa exempla, siue facta, vbique occasione sese offerente, declarant. Id quod tamquam frequenti vsu firmatum ostendit Laurentius Surius in Vita Beati Ermenoldi Abbatis, qui Henricum V. Imperatorem à Paschali II. excommunicatum, & ante Monasterium, cui Ermenoldus præerat, transeuntem, Campanarum sonitu honorare noluit. Surius enim hac de re ita inquit: *Putabant omnes S. Ermenoldum, Abbatem loci, tum ob Imperatoriæ celsitudinis maiestatem, tum ob B. Othonis reuerentiam obuiam ei processurum cum Fratrum Collegio, cum Canticis, & Hymnis, Campanarumq. clangoribus, cum Vexillis, & Sacris Reliquijs. At ille multum diuer-*

1. Reg. 10. & 16.

3. Reg. 1.

Pontif. Ro. p. 1. & lib. 1. cærem. sect. 5. c. 3.

Laur. Surius To. 7. de Vitis Sanctorũ die 6. Ianuarij.

ſus ab Adulatoribus, nec metu impellebatur, nec flectebatur gratia, aut fauore, vt illi honorificè obuiam veniret, aut blanditer illum ſalutaret, quem ſciebat à Pontifice Maximo Eccleſiaſtica communione priuatum. Hæc ex Surio; ex cuius verbis Vſum pulſandi Campanas in honorem Imperatoris, necnon Regis, dictam ſaltem ob cauſam, conſuetum eſſe colligimus, propter Imperatoriam, & Regalem dignitatem, qua ſunt inſigniti, quippe qui in ipſa Coronatione totius Imperij, ac Regni Rectores, Eccleſiæq. Sanctæ, ac Fidei Chriſtianæ defenſores, Infidelium expugnatores, Iuſtitiæ Cultores, necnon meritorum, ac demeritorum remuneratores declarantur.

Pontif. Romanum p. 1.

Huius generis honor, in ſignum lætitiæ præſtari conſuetus, alijs item Principibus, præſertim verò Ducibus dari debet, vt colligitur ex ſententia Canoniſtarum, qui, vt nuper diximus, hac de re indefinitè loquuntur in hanc verborum formam: *Campana eſt etiã quandoque ſignum gaudij, & honoris occurrendi proceſſionaliter alicui.* Per quæ ſanè verba etiam Duces inter magnos Viros, vel Principes dignitate ſcilicet, ac poteſtate inſignitos recenſentur. Talibus itaque Viris, vel

Canoniſtæ in lib. 1. Decretal. c. 1.

Prin-

Principibus dignitate, ac poteſtate decoratis, è longinquo ad ſui dominij loca, ſiue ſuæ ipſorum iuriſdictioni ſubiecta redeuntibus Campanæ in ſignum honoris, ac lætitiæ pulſari ſolent. Hi denique omnes tam ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, dignitate, ac poteſtate inſigniti, in locis haud ſibi ſubiectis ad arbitrium illorum, qui eis dominantur, ſonitu Campanarum in ſignum lætitiæ honorantur, dum ſolemni apparatu intra Ciuitates excipiuntur. Id quod Religioſis item Viris præſtari ſolere conſtat, dum inter viſitanda Monaſteria, ſuorum Ordinum Magiſtri (hoc eſt, Priores Generales) Ciuitates, vel Oppida ingrediuntur.

DE

DE . MVLTIPLICI . VSV . CAMPANAE *in Ecclesia sancta Dei, tam horis distinguendis, quàm alijs Vniuersitatum, Collegiorum, Scholarum, Communitatum, Cœnobiorum, Xenodochiorum, & Magistratuum commoditatibus deseruiente.*

Cap. XXIII.

QVAMVIS de Horologij pro distinguendis horis vsu in primo huiusce Commentarij capite, necnon in tertio capite satis dictum videatur, dum de ipsius Horologij apud Ethnicos Inuentore, atque vsu loquebamur; nos tamen de vsu in sancta Dei Ecclesia recepto verba facturi, perpauca, & breuiter quidem ex ijs hoc loco repetemus. Nam etsi, vti iam diximus, Lucianus Samosatensis, qui vixit circa Annum Domini centesimum, Hippiæ Balneum describit, & commendat Horologijs exornatũ duobus, vno scilicet per aquam, & sonitum (quod Hydrologium nuncupatur) altero autem per Solem; primus tamen Inuentor ignoratur.

Cap. 1. pag. 10. & cap. 3. pag 37. Ex Theatro Vitæ hum. to. 10. lib. 3.

Lucian. to. 2 de Hipp. Balneo A. Dom. C.

Pag. 10

Non

Non desunt etiam, qui velint, vsum Horologij Obelisco Aegyptiaco additum fuisse ab Octauiano Augusto Imperatore, cuius Imperij anno 42. ineunte, Christus Iesus, Rex Regum, & Dominus dominantium, & Saluator noster natus est. In Ecclesia verò Sancta Dei Sabinianus Pontifex Maximus, qui sancto Gregorio Magno Anno Domini 605. successit, Phoca Imperatore, Horas diei sono tintinnabulorum distinxit, vt Volaterranus in Anthropologia scriptum reliquit. Huius generis inuentum quanta sit laude dignũ, vix verbis explicari posset. Quid enim homini gratius, & commodius inueniri potuit Horologio, quo nobis, etsi occultato Sole, per Campanam, sua, vt ita dicam, sponte sonantem, Horæ distinctæ nunciantur? Quot autem commoditates, & vtilitates ex Horologij vsu nobis nascantur, esse hominem, qui ignoret, arbitror, neminem, si cuiusque status, & indigentia in Horis distinguendis examinentur.

Octau. Augusti Horologium.

Sabinian. Ann. Dom. 605.

Volaterr. lib. 21.

Polid. Virg. lib. 3. c. 18.

Vniuersitates autem, Collegia, Gymnasia, aut Scholæ, Communitates, necnon Cœnobia, & Xenodochia non solum Horologio indigent, sed etiam alio, & fre-

quenti quidem, Campanæ pulsandæ vsu, ac ritu.

DE . ALIIS . CAMPANAE . VSIBVS in Ecclesia sancta Dei receptis. Cap. XXIV.

VSVS item Campanæ in vigilijs nocturnis excubitoribus deseruire solet, in locis præsertim præsidiarijs, in quibus ad pulsum Campanæ illicò responderi necesse est, vt in Arcibus, aut Castris fieri semper solet. Campanulæ denique pulsandæ vsus receptus fuit in Monasterijs, & in Aedibus Virorum Principum, seu Magnatum tam Ecclesiasticorum, quàm Secularium. Nam in Monasterijs Campanæ sonitus adhibetur, dum ibi degentes conuocantur ad orationem serotinam, & ad alia in Monasterijs facienda, præsertim verò dum Cœnobiorum Familiæ ad prandium, & ad Cœnam inuitantur.

Idem Campanulæ pulsandæ vsus, vti diximus, in Aedibus S. R. E. Cardinalium, & Prælatorum, necnon aliorum Magnatum

Cap. 2. pag. 17.

obser-

obſeruatur, dum Familiæ in obſequium Dominorum ſuorum, vel pranſum, & cœnatum per Tintinnabula in ſuperioribus Aedium appenſa turriculis conuocantur, ita verò, vt non ſolum qui domi ſunt, ſed etiam qui domo abſunt, Campanulæ ſonum audiant, & ſui quiſque domeſtici Tintinnabuli, aut Campanulæ tinnitum agnoſcat: Immo Principes Viri, & præſertim Cardinales, & Epiſcopi, cum domi, aut in cubiculis verſantur, vt linguæ, ac lateribus parcant, per ipſa Tintinnabula minora, ſiue minima, eorumdem manibus mota, famulos ad ſe accerſire ſolent.

Magnatum Campanulæ.

Hinc locum illum, in quo Familiæ S.R.E. Cardinalium, & Prælatorum, necnon aliorum Magnatum comedere ſolent, ab ipſo Tintinnabuli, ſeu Campanulæ tinnitu, vti iam diximus, Tinnellum vulgò appellant, quaſi Tintinnellum à Tintinnabuli tinnitu ita vocitatum, media ſyllaba per ſyncopem detracta, ſicut in ſecundo huiuſce Commentarij capite fuſius explicatum fuit, dum de Campanæ Nominibus habetur ſermo.

Cap. 2. pag. 17.

Tinnellum vnde dicatur.

Cap. 2. pag. 17.

Magiſtratus denique, atque publicam perſonam gerentes, in cauſarumq. cognitione ſedentes per Tintinnabula minora, ſiue mi-

nima litigantes accersunt in auditorium, & ijs item silentium imponunt, vt Hieronymus Magius refert, qui Florentiæ id se non semel, sed sæpe spectasse testatur.

Hiero. Mag. cap. 18. de Tintinnab.

Hæc de multiplici Campanæ vsu in Ecclesia Sancta Dei recepto. Nunc reliquum est, vt ea explicemus tempora, in quibus Campanas pulsare non licet; causis de hac prohibitione allatis.

DE TEMPORIBVS IN QVIBVS *Campanas pulsare non licet, & cur ita.*

Cap. XXV.

IN triduo Hebdomadæ Sanctæ, in qua Passionis, & Mortis Christi Domini Saluatoris nostri memoria recolitur, Campanæ non pulsantur, sed silent, & Campanarum loco Tabulæ malleo ferreo pulsantur, quia tunc siluerunt Apostoli, & Prædicatores, atque alij, qui per Campanas, vt scribit Guillelmus Durandus, intelliguntur, aut designantur: Sonus enim Campanarum sonum prædicationis significat iuxta

Guille. Dur. lib. 6. cap. 72. nu. 3.

illud: *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Id quod de Apoſtolis dictum fuit; qui cum audiſſent Chriſtum Dominum dicentem: *Ecce appropinquauit qui me tradet*; præ triſtitia ſiluerunt, & dormitauerunt, & ex conſequenti à laudibus, & prædicationibus conticuerunt. Ad Apoſtolorum itaque ſilentium repræſentandum à Completorio, vt ait Durandus, vel à Veſpera, qua Dominus traditus fuit, Campanarum ſilentium inchoatur, quando ſcilicet Diſcipuli fugerunt, Dominumq. dereliquerunt, à fidei confeſſione ceſſantes. Ad eoſdem Diſcipulos fugientes, atque in laudibus, & prædicatione conticentes repreſentandos, Candelæ Candelabro appoſitæ in tribus Matutinis Hebdomadæ Sanctæ ſingulatim extinguuntur, Suprema, in candelabro ſita, excepta, quæ (vt ceteros prætermittam ſignificatus) è candelabro ipſo amouetur accenſa, & ita ad finem vſque Matutini latenter aſſeruatur, vt poſtea oſtendatur accenſa, & Eccleſia illuminetur; ſignificat fidem, quæ in Deipara Virgine ſemper manſit; necnon deſignat Chriſtum Dominum, qui licet videretur ſecundum carnem extinctus, tamen ſe-

Pſ. 18.

Matth. 26. Mar. 14.

Dur. vbi ſupra, & Paulus Fuſcus de Viſit. lib. 1. c. 14. nu. 10.

Notandum.

Durand. vbi ſupra. c. 72. num. 25.

cun-

cundum Diuinitatem, quæ illis erat occulta, viuebat; & postea resurgens cum luce clarissima sese suis Discipulis manifestauit, eosq. illuminauit. Hæc ex Durando.

Campanæ igitur, vt eò, vnde digressi sumus, reuertamur, silent in tribus illis diebus. Ad Missam deinde Sabbati Sancti, Resurrectione Christi Domini præpunciata, pulsantur. Sed in Concilio Lateranensi celebrato sub Leone X. decretum fuit, vt nulli Ecclesiæ in tali die Campanas pulsare liceret, antequam Campana Ecclesiæ Cathedralis, vel Matricis pulsaretur. Concilij verba sunt hæc: *Vt debitus honor Matrici Ecclesiæ reddatur, tam ipsi Fratres, quàm alij Clerici seculares, etiam super hoc Apostolicæ Sedis priuilegio muniti, Die Sabbati maioris Hebdomadæ, antequam Campana Cathedralis, vel Matricis Ecclesiæ pulsauerit, Campanas in Ecclesiis suis pulsare minime possint: Contra facientes pœnam centum ducatorum incurrant*. Hæc de Campanarum silentio in illis diebus maioris Hebdomadæ obseruando.

Concil. Later. sess. 11. To. 5. Conc. Anno Dom. 1521. pag. 179.

Tempore item Interdicti Campanas pulsare non licet, dum propter celebranda officia Campanarum pulsatio cum ingressu Ec-

Calder. 2. p. Tract. n. 4. To. 14. Tractatuum.

clesiæ prohibetur. Nam si Ecclesiasticis concedatur celebratio diuinorum officiorum, & administratio Sacramentorum; id nonnisi ianuis clausis, interdictis & excommunicatis omnino exclusis, & non pulsatis Campanis, concedi solet, diuinis quoque officijs voce summissa recitatis. Pulsatio tamen Campanæ in tempore Interdicti conceditur in Mane, Meridie, ac Sero pro Angelica Salutatione ad honorem Beatæ Mariæ semper Virginis recitanda, vt à cunctis laudetur, ac veneretur, & vt nobis in nostris necessitatibus Virgo Deipara opem ferat. Quamuis hæc ita sese habeant; Innocentius tamen huius nominis tertius concessit Abbati, & Monachis Sancti Germani Antisiodorensis, vt in morte, atque Exequijs Monachorum ipsius Monasterij tempore Interdicti Campanam vnicam pulsare possent, ita vero, vt non multum foret interuallum, nec prolixa pulsatio. Id quod & Cathedrali etiam Ecclesiæ, & Monasterio S. Iuliani Antisiodorensis aliàs datum fuisse in ea narratur concessione. Hæc ex libro Anni 6. Innocentij III. Epistola 24. Alexander item huius nominis quartus Ludouico Sancto Francorum Regi, &

Armill. verbo Interd n. 40.

Summorum Pontificum Registra, quæ in Bibliotheca Vaticana asseruantur.

Margaritæ Vxori eius ; Gregorius X. Philippo III. Regi , & Mariæ Vxori eius ; Nicolaus III. eidem Regi Philippo ; Martinus IV. eidem Philippo , & Vxori eius , necnon Honorius IV. eidem Philippo concesserunt , vt in locis generaliter , vel particulariter interdictis Missæ sibi celebrari possent, etiam cum cantu , & alta voce ; sed in tali casu concedere noluerunt, vt pulsarentur Campanæ. Hæc ex Registris dictorum Pontificum in Vaticana Bibliotheca asseruatis. Hactenus autem de multiplici Campanarum vsu , necnon de silentio earumdem . Nunc denique superest , vt Commentario nostro finem imponamus , vbi primum verba fecerimus de numero Campanarum Ecclesijs concesso.

Registra Bibliothecæ Vaticanæ.

DE NUMERO CAMPANARUM *tam Clericorum secularium, quàm Religiosorum Ecclesiis concesso. Cap. XXVI.*

NVMERO Campanarum crescente, contentiosa inter Ecclesiasticos Viros prætensio de numero earumdem suborta fuit, vt refert Albericus de Rosate dicens: *Audiui, quòd magna lis fuit in Curia Romana, Utrum Fratres Prædicatores possent habere plures Campanas*. Hæc Albericus in suo Dictionario, in quo multis rationibus, & allegationibus affirmatiuam sententiam conclusam fuisse narrat. Istuc ferè ipsum Oldradus in Consilio ducentesimo vigesimo octauo scriptum reliquit. Ad hanc controuersiam inter Ecclesias Cathedrales, necnon inter alias Clericorum secularium, & Ecclesias Religiosorum subortam, spectat Constitutio Ioannis Vigesimi secundi in Libro primo Extrauagantium capite vnico *De Officio Custodis*, in quo ad omnium Ecclesiarum quietem comparandam Summus Pontifex limitationem de nu-

Alber. in Dictionario suo in vocab. Campana.

Oldradus consil. 228.

Extrau. lib. 1. de Officio Custodis:

mero Campanarum Apoſtolicis litteris edidit. Huic autem Conſtitutioni, vt Vincentius de Caſtronouo, ac Stephanus Durantus rectè aiunt, generali conſuetudine derogatum fuiſſe conſtat. Controuerſia item orta fuit in Curia Romana inter Ordinem Humiliatorum, & quoſdam Monachos, vt idem Albericus, & Oldradus teſtantur, quiſnam videlicet primò Campanas ad Matutinum pulſare deberet. Sed tandem aliquando decretum fuit, ſicut ijdem Teſtes aiunt, vt qui primò ſurgeret, primò pulſaret.

Steph. Durant. lib. 1. de Rit. Eccl. c. 22. num. 9

Albericus, & Oldradus vbi ſupra.

Quamuis autem res ita ſeſe habeant, præſertim verò de numero Campanarum, hoc tamen loco, vt noſtro Commentario finem imponamus, tanquam ſigillum apponendum illud cenſetur, quod hac in re ſcriptum reliquit Sanctus Karolus Borromæus, Cardinalis Sanctæ Praxedis, & Archiepiſcopus Mediolanenſis: Is enim in Libro de Inſtructione Fabricæ, atque de ſupellectili Eccleſiaſtica ad Mediolanenſis Prouinciæ vſum edito, de numero Campanarum ita inquit: *Si Eccleſiæ Cathedralis eſt, ſeptem, aut quinque ad minimum Campanas;*

S. Karolus Borromæus lib. 1. c. 25.

si Collegiata, tres, grandiorem scilicet, mediam, & minimam; si Parochialis, totidem, aut duas saltem habere debet; easq. distincto quodam soni concentu inter se consentientes pro varia diuinorum Officiorum, quæ fiunt, ratione, ac significatione. Hæc ibi Sanctus Karolus. Infra verò ait: *Campanæ verò nec in Turri, nec alio in loco collocandæ sunt, nisi primùm solemni benedictionis, precumq. Ritu ex Ecclesiæ instituto sint consecratæ, nullam rem prophanam insculptam, inscriptamve vllo modo, sed Sancti Patroni Ecclesiæ, vel aliam sacram Imaginem, piamq. Inscriptionem habentes.*

Hucusque Sanctus Karolus Borromæus. Campanæ itaque in rebus prophanis pulsari non debent, nec item in rebus sacris à Laicis, quatenus benedictæ, atque consecratæ, vti suo iam loco satis dictum fuit. Cap. 13.

Quoniam verò de Campana Aenigma satis elegans circumfertur, illud in gratiam curiosi Lectoris hoc loco censeo apponendum, quod Franciscus Suuertus in hæc verba scriptum reliquit:

AENIGMA
Francisci Suuerti

In Mag. cap. 20.

Est intra cælos, est intra mansio terras,
Non cælum tango, non quoque tango solum.
Constringor vinclis, concludor robore duro,
Ut nulla mutem conditione locum.
Os mihi semper hiat, petulanter & exero linguam,
Nec, nisi cum cogunt verbera multa, loquor.
Cum loquor; assiduis repleo clamoribus aures;
Verbera cum cessant, tunc quoque cesso loqui.
Non ulli noceo clamoribus; hortor iniquos,
Contrito ut quærant corde salutis iter.

AENIGMA

Nicolai Reusneri.

Os mihi semper hians, & pendens ferrea lingua est;
Vox est nulla, nisi prodita verberibus.

Hæc sunt, quæ mihi de Campanis dicenda videbantur, duobus conclusa Aenigmatibus, quæ iuxta propriam Aenigmatum conditionem, quamuis obscura sint; horum tamen sensus, Campanæ forma, & lingua eiusdem, idest malleo, necnon situ, & pulsatu ipsius cum alijs rebus ad Campanam pertinentibus, vndequaque, ac diligenter quidem pensitatis, facillimè profectò explicantur, & intelliguntur.

PARALIPOMENA, HOC EST

Res in capite 14. & 18. huiusce Commentarij prætermissæ.

CAP. XIV.

Cap.14.pag. 108.& sequ.

NOS de multiplici Campanarum vsu, in sancta Dei Ecclesia recepto, verba facientes, prætermisimus Ritum, quo Summi Pontifices antiquitus vti solebant, dum aliquem Populum, vel Principem iusta de causa excommunicabant. Singulis namque Dominicis, & festiuis diebus per Episcopos, & Archiepiscopos inter pulsandas Campanas candelis accensis, excommunicati publicè declarabantur. Quo facto, Campanarum sonitus cessabat, & candelæ item extinguebantur, in terram deiectæ. Campanæ pulsabantur, vt eorumdem sonitu, quo Dæmones expelli solent, Excommunicati, Dæmonibus assimilati, à Fidelium commertio expulsi declararentur. Per candelas autem extinctas,

Excommunicati Dæmonibus assimilati.

& humi deiectas, Excommunicati, tanquam diuinæ gratiæ luminis expertes, extraq. Sanctorum Communionem eiecti, hoc est, Ecclesiæ Sacramentis, ac suffragijs, necnon alijs pijs Fidelium operibus, dictarum scilicet rerum omnium participatione declarantur priuati. Quem profectò excommunicandi Ritum ab Innocentio huius nominis Tertio non semel obseruatum esse ante annos circiter quadringentos, Anno scilicet sui Pontificatus tertio, sexto, & quintodecimo, dum ipse diuersos Populos, ac Principes excommunicatos publicè nunciari mandauit, sicut ex antiquis Romanorum Pontificum Regestis, vel, vt aiunt, Registris in Bibliotheca Vaticana asseruatis, constat. Id quod etiam ad hanc vsque diem fieri solet à Summo Pontifice, quando in Feria V. maioris Hebdomadæ, quæ dicitur in Cœna Domini, Bulla coram Populo promulgatur: nam pulsatis iam Campanis, & Bulla denique lecta, Summus Pontifex è sublimi Suggesto, siue Pulpito, Candelam accensam, in ipso tractu extinguendam, super Populum astantem proijcit. His peractis, datur Christi Fidelibus Benedictio solemnis, & plenaria Indulgentia pro-

Innoc. III. ante Annos circiter 400.

Cæremoniale Rom. lib. 2. cap. 45.

mulgatur, vt in Cæremoniali Romano videre licet, vbi fit mentio de alijs item, hoc est, de S. R. E. Cardinalibus, & Prælatis, qui olim, Bulla recitata (quam etiam Processum appellant) Candelas accensas è loco illo sublimi proijciebant in terram ad eamdem rem designandam.

CAP. XVIII.

Pag. 123. & sequ.

IN Decimooctauo huiusce Commentarij Capite, in quo diximus trinum Campanæ pulsum, vel sonitum, in *Mane*, *Meridie*, ac *Sero* pro Salutatione Angelica recitanda institutum fuisse non solù dum Christi Fideles Bello Turcarum diuersis in locis vexabantur, necnon dum Bellum sacrum, hoc est, Cruciata pro Terra sancta recuperanda gerebatur, sed etiam pro publica pace inter Christianos obtinenda; silentio prætermisimus alium orandi Ritum in magnis Ecclesiæ sanctæ calamitatibus tempore Nicolai Tertij ad sonitum Campanarum inter omnes quorumcumque locorum Christiani Orbis Missas celebrandas obser-

Bellum Sacrum, idest, Cruciata.

Nicolaus III. ante annos circiter 300.

uatum

uatum, vt in eiuſdem Summi Pontificis legitur Bulla, quæ in Bibliotheca Vaticana aſseruatur. Verborum Bullæ forma hæc eſt:

Inter alia verò (Nicolaus Papa poſt multa inquit) *Deuotorum ſuffragia, quibus propter hoc in laudis ſacrificio Dominum honorabunt, in ſingulis Miſſarum celebrationibus poſt dictum à Celebrante, Pax Domini, reſponſionemq. ſequutam, antequam ipſe Celebrans, vel Reſpondentes* (hoc eſt Chorus) *incipiant Agnus Dei, cum deuotione debita in patena duabus Euchariſtiæ partibus collocatis; tertia quoque cum Oratione ſolita in Calice mixta cum Sanguine, ipſo quoque Calice cooperto, illud eximij Citharædi Canticum, Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi,* &c. *à vobis Religioſis, Clericis, & alijs litteratis dici volumus cum Oratione, ac Verſiculis infraſcriptis, ipſo Celebrante, alijsq. præſentibus genua flectentibus, dum præmiſſa dicuntur. Dicto Pſalmo cum Gloria Patri,* dicatur: *Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Pater noſter,* &c. ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos à malo.*

℣. *Domine ſaluos fac Reges.*

℟. *Et exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.*

℣. *Saluum fac Populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ.*

℟. *Rege eos, & extolle illos vsque in æternum.*
℣. *Fiat pax in virtute tua.*
℟. *Et abundantia in turribus tuis.*
℣. *Domine exaudi orationem meam.*
℟. *Et clamor meus ad te veniat.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.* Oremus.

LArgire, quæsumus, Domine Fidelibus tuis Indulgentiam placatus, & pacem, vt pariter ab omnibus mundentur offensis, & secura tibi mente deseruiant. Per Christum Dominum nostrum. Respondetur. *Amen:* Post hæc dicuntur *Agnus Dei*, & cetera, quæ supersunt in Missa.

Bellum Sacrum, ideſt, Cruciata.

Hæc Nicolaus Tertius in Bulla sua pro pace inter Principes Christianos, præsertim verò inter Reges Franciæ, atque Castellæ inuicem dissidentes impetranda, vt Bellum Sacrum, hoc est, Cruciata contra Turcas instaurari facilius posset. Omnibus autem singulo quoque die ita orantibus decem dies de iniunctis pœnitentijs idem Summus Pontifex relaxauit.

Ioan. XXII. ante annos circiter 200.

Ioannes item Vigesimus secundus in grauissimis Romanæ Ecclesiæ necessitatibus, præsertim verò tempore schismatis, eamdem orandi formam frequentauit, sicut ex

eius-

eiuſdem Bulla, quæ in Archiuo Caſtri ſancti Angeli aſſeruatur, conſtat: & ita orantibus idem Summus Pontifex Indulgentias quoque conceſſit, vt in eadem legitur Bulla. Hic autem orandi Ritus per trinum Campanæ ſonitum Chriſti Fidelibus indicabatur, vt omnes ad orandum ſeſe pararent.

Propter denique ſchiſma è medio tollendum, & propter pacem Chriſti Fidelibus à Deo impetrandam, ad hanc vſque diem remanſit Ritus dicendi, *Dona nobis pacem*, in tertio Agnus Dei, dum celebratur Miſſa. Antiquitus enim tribus vicibus vniformiter dicebatur: *Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, Miſerere nobis*; ſed ob multas, & varias Eccleſiæ olim aduerſitates Eccleſia cœpit ad Dominum de tribulatione clamare: *Dona nobis pacem*. Baſilica verò Lateranenſis tanquam antiquior, & quatenus aliarum Eccleſiarum primogenita, numquam in *Agnus Dei*, dicit, *Dona nobis pacem*, in celebratione Miſſæ, ſicut nec Schola Cantorum, ideſt, Chorus; ſed tribus vicibus vniformiter dicit: *Miſerere nobis*, ad antiquitatem illam conſeruandam, quauis alia opinione prætermiſſa.

Schola Cantorum, ideſt, Chorus.

Hoc igitur ab omnibus eiusdem Basilicæ Sacerdotibus obseruatur. Quandò autem in eadem Basilica coram Summo Pontifice, & S. R. E. Cardinalibus Missa solemniter cantatur, tertia vice tam à Celebrante, quàm à Schola Cantorum, qui Cappellæ Pontificiæ deseruiunt, dicitur: *Dona nobis pacem.*

Schola Cantorum.

De hoc Ritu in celebranda Missa obseruato, deinde mutato, Innocentius huius nominis tertius ante annos quadringentòs mentionem facit in hæc verba: *Porrò secundum consuetudinem antiquam Scholæ Cantorum, quam adhuc ipsi conseruant, & in pluribus obseruatur Ecclesiis, vt in Lateranensi, nullatenus variatur; sed tribus vicibus vniformiter dicitur Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, Miserere nobis; propter tria genera peccatorum, quæ petimus nobis remitti, cogitationis, locutionis, & actionis.* Et infra: *Postmodum autem multis, & varijs aduersitatibus, & horroribus Ecclesiæ ingruentibus, cœpit ad Dominum clamare de tribulatione, Dona nobis pacem.* Hanc Innocentij sententiam recitat etiam Guillelmus Durandus in Rationali Diuinorum officiorum, nulla tamen mentione de Innocentio facta. Stephanus autem Durantus in libro tertio de Ritibus Ecclesiæ

Innoc. lib. 6. Mysteriorũ Missæ c. 4.

Guill. lib. 4. cap. 25.

Steph. lib. 3. cap. 53.

sub

ſub Innocentij nomine affert in medium eamdem ſententiam, cui aſſentiendum omnino cenſetur, qualibet alia conſideratione, aut opinione ſilentio à nobis prætermiſſa.

Hæc de trino Campanæ ſonitu, necnon de Ritu in tertio, *Agnus Dei*, in celebratione Miſſæ mutato, ſuadente occaſione ſeſe oblata de Pace, dum de Ritu orandi perantiquo, ad eam impetrandam inſtituto, loquebamur.

FINIS. COMMENTARII.

Impri-

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiß. P. M. Sacri Palatij Apoſtolici.

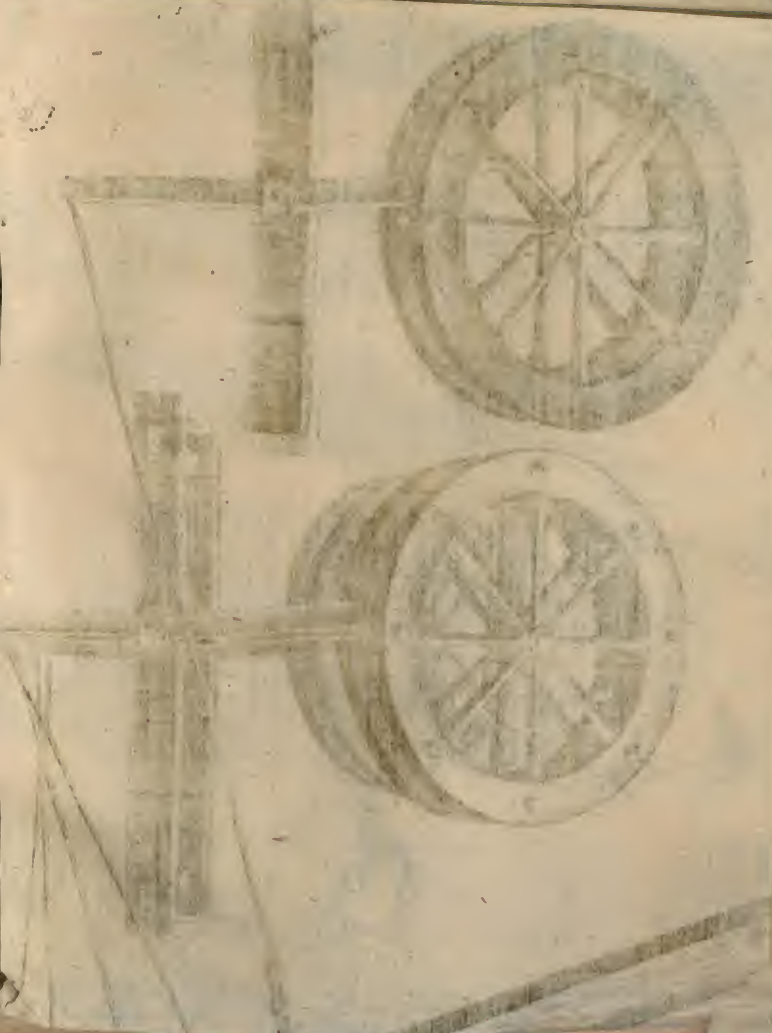
Cæſar Fidelis Viceſgerens.

EGO Raphael Epiſcopus Zacynthi, & Cephaleniæ perlegi hoc opus de Campanis Reuerendiſſimi Epiſcopi Tagaſtenſis, nihilq. in eo inueni diſſentiens à Fide Catholica, & bonis moribus contrarium; immò, cum ſit varia eruditione refertum, exiſtimo vtiliter edi poſſe, ſi ita placuerit Reuerendiſſimo P. M. Sacri Palatij Apoſtolici.

Imprimatur. Fr. Thomas Pallauicinus Bononien. Mag. & Reuerendiß. P. F. Ludouici Yſtella Sacri Pal. Apoſtolici Magiſtri ſocius, Ordinis Prædicatorum.

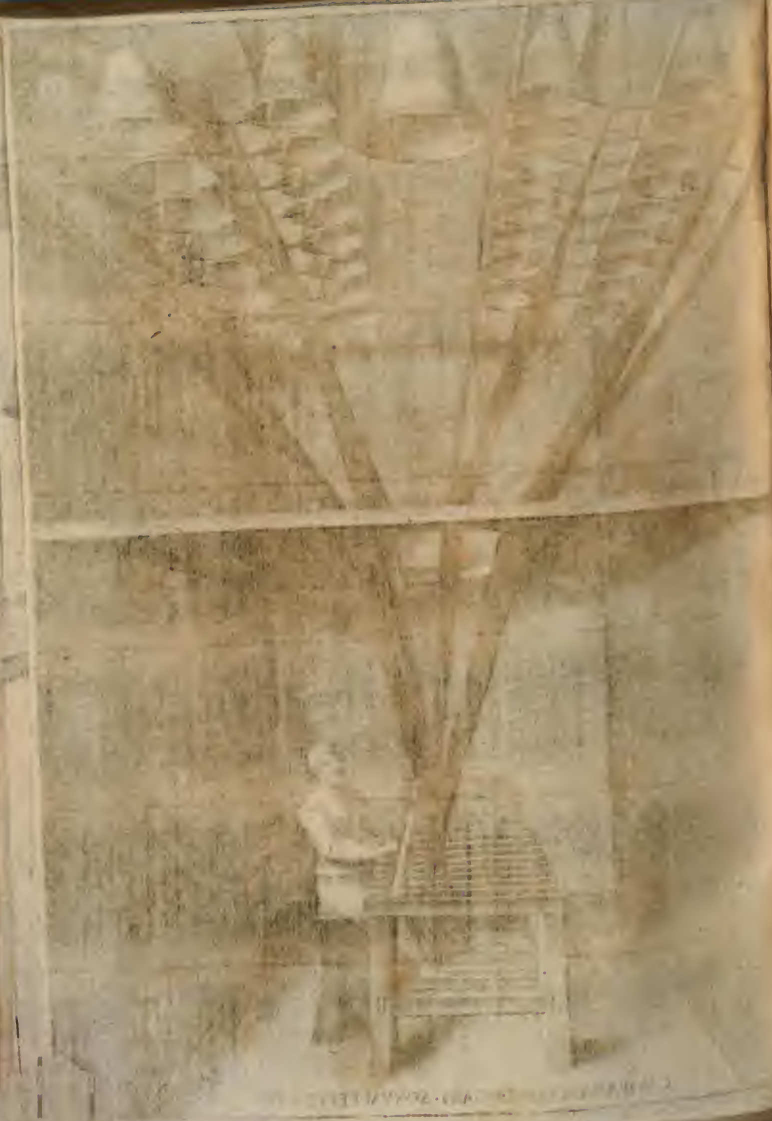

CAMPANA·A·XXIIII·
HOMINIBVS
PVLSATA

CAMPANÆ·XXXIII·ORGANI·SONVM·REDDENTES

DE HOROLOGIIS ET CAMPANIS HOC. IN. COMMENTARIO delineatis, & ære incisis, Declaratio.

DVM de Turrium præstantia, & admirandis quorũdam Horologiorum structuris, necnon de musico Campanarum concentu, musicam item Organorum harmoniam repræsentante, loqueremur, in medium attulimus nonnulla, quæ indigebant delineatione, vt quæ scripta sunt, facilius intelligerentur.

Cap. 12.

Ad hanc rem præstandam primo loco apponere libuit Horologium Sancti Marci Venetiarum delineatum, & ære incisum.

Pag. 86.

Campanula illa, quæ sub maiori Campana horarum extare cernitur, malleolo percussa, anteaquam horę pulsentur, dat soni-

tum, quo dato, Campana horarum hinc inde pulsatur à duobus effictis ex ære Mauris. Deinde è duorum ostiolorum vno, inter quæ Deiparæ Mariæ semper Virginis sculpta infra Horologium Imago sedens repræsentatur, Angelus tubam, vti iam diximus, personando exit, vt alterum ostiolum ingrediatur, à tribus comitatus Magis, qui dum ante dictam Imaginem transeunt, sese artificiosè flectunt, & inclinato capite, manu ad frontem directa, ipsam Imaginem, corona è capite cuiusque amota, venerantur, Angelumq. intra ostiolum ingredientem sequuntur. Id quod Franciscus Sansouinus in eiusdem Ciuitatis descriptione satis fusè, ac bellè quidem scriptum reliquit.

Pag.86.

Franc. Sans. lib.8.

Stella vero, quæ supra Imaginem Deiparæ Mariæ semper Virginis cernitur, Magis infra transeuntibus apparet, deinde in suum sese retrahit locum; Infra denique cernitur Sphæra stellaria, & horaria, in qua repræsentantur duodecim Signa cælestia, & Solis radius horas ostendens, atque item Sol ipse, qui singulo quoque Mense in domo sibi præfixa manet. In centro autem Sphæræ cernitur Luna, quæ inter multitudinem Stellarum

suas

ſuas facit mutationes. Infra vero Campanam horarum per Leonis Imaginem iuxta Scripturam Sacram repræſentatur Sanctus Marcus Euangeliſta, præcipuus Venetiarum Protector, ad cuius pedes Dux item Venetus cernitur genuflexus. Hæc de Horologio Sancti Marci Venetiarum.

Apocal.4.

Secundo loco ſeſe nobis offert explicandum Horologium Leodij, quod eſt Germaniæ inferioris,hoc eſt,Flandriæ Ciuitas maxima: Ibi enim præter magnitudinem, & multitudinem Campanarum, quæ dum organorum inſtar pulſantur, muſicum reddunt concentum, vt in capite 12. ſatis fuſè narrauimus; in Eccleſia Cathedrali, Sancto Lamberto dicata, extat etiam Horologium mira arte conſtructum, ſicut Rotæ, ac funiculi multiplices præſeferunt. Quælibet enim hora in quattuor diſtinguitur partes, quæ à quattuor Statuis illis ex ære fictis diſtinctè pulſantur; quibus pulſatis, à Statua illa inferiori pulſatur Horarum Campana, quæ Horas diſtinctè perſonando refert.

Cap.12.pag. 82.83.84.

Cap.12.

Tertio loco repræſentatur modus pulſandi magnas in Belgio Campanas, hoc eſt, in Flandria, Galliæ Belgicæ Regione. Nam

Cap.12.pag. 83.

in Cathedrali præſertim Eccleſia Leodienſi Sancto Lamberto dicata (vti iam in capite duodecimo huiuſce Commentarij dictum fuit) octo ſunt ampliſſimæ Campanæ, minuſculæ verò duodecim ad Horarum pulſationem accommodatæ. Ad Campanæ harum maximæ pulſationem quattuor & viginti requiruntur homines. Maxima hæc enim Campana duabus, & quidem magnis eſt cincta rotis, quæ circumligatæ ſunt duobus deorſum pendentibus funibus, quibus item alligati ſunt quattuor & viginti alij funiculi. Deinde homines duodecim trahunt vice verſa funes ab vna parte; ita vero, vt, quando pars vna deorſum trahit, altera ſurſum trahat. Qui ſane modus in pulſandis Campanis pro muſico efficiendo concentu per totum Belgium obſeruatur, ſicut dictæ Ciuitatis, & Regionis Indigenæ, qui Romæ degunt, omnino affirmant.

Pag. 83.

Quarto denique loco ſeſe nobis offerunt triginta tres promiſcuæ magnitudinis Campanæ, delineatæ, ac ære inciſæ, quæ ſunt in Cathedrali, & primaria quidem Antuerpienſi Eccleſia, Deiparæ Mariæ ſemper Virgini dicata, cuius Turris admirandæ altitu-

dinis, ac structuræ dictas continet Campanas. De præstantia huiusce Ecclesiæ, ac Turris, necnon de dictis Campanis, earumq. harmonia musica sermonem habuimus in duodecimo huiusce Commentarij capite iuxta Georgij Braunij verba. Nunc autem ad maiorem dictæ delineationis Campanarum intelligentiam nonnulla explicanda censentur. Turris enim triginta trium Campanarum non solum est alta pedes quadringentos viginti, vti suo iam diximus loco, sed intus habet trecentos, & sexaginta tres gradus, per quos ascenditur ad Campanarum fastigium. Habet etiam intus diuersa loca satis ampla, in quibus pendent Campanæ, præsertim vero triginta tres promiscuæ magnitudinis Campanæ illæ, quæ quotidie tam pro diuinis officijs, quàm animi causa, siue pro oblectamento præstando pulsantur. Supra dictas Campanas extat Horologium cum Campana, quæ pulsat horas. Extat etiam superius alia contignatio, in qua pendent Campanæ, quæ præludium aliquod, vel, vt Musici aiunt, Motectum, in maioribus nempe Festiuitatibus, anteaquam horæ pulsentur, sonant. Alio denique in loco ad latus eius tres

Cap. 12. pag. 81. 82.

Pag. 81.

magnæ

magnæ pendent Campanæ, quarum maior, triumphalis dicta, motu primo nonnisi à viginti hominibus pulsari potest; deinde à duodecim tantum viris facilè pulsatur, quæ tandem cum alijs duabus, in maioribus tamen Festiuitatibus, musicum refert concentum, quem vulgò Musici contrapunctum vocant.

Triginta tres denique Campanæ illæ quarto loco delineatæ, ac ære incisæ, seu potius earumdem mallei per rotulas, & funiculos mouentur: & ita, vt suo loco videre licet, Campanæ ipsæ Organorum instar manibus ac pedibus pulsantur: & hunc in modum pulsatæ tam consonantem edunt sonum, & diuersas Ecclesiasticas melodias ita exprimunt, vt ab harmonia musica (Georgio Braunio teste) vix eum distinxeris, vti suo iam loco dictum fuit.

Cap. 12. pag. 83.

Cap. 12. pag. 81.

INDEX
RERVM · PRAECIPVARVM QVAE. IN. COMMENTARIO COMPREHENDVNTVR.

A

qui-

veteris

admit-

Fri-

viden-

Roma-

FINIS.